

ЕКОЛОГІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄБРР

Затверджено Радою Директорів
12 травня 2008 р.

«Екологічна та соціальна політика» була перекладена з оригінальної англomовної версії на ряд мов, включаючи українську, щоб сприяти її кращому розумінню різними зацікавленими сторонами, які працюють з Банком. Хоча Банк намагався забезпечити надійний переклад, Банк не гарантує точності або достовірності цього перекладу на українську мову. У разі будь-яких розбіжностей між англomовною версією «Екологічної та соціальної політики» та її перекладом на іншу мову англomовна версія вважається вирішальною та має переважну силу.

Екологічна та соціальна політика

A.	Цілі Екологічної та соціальної політики ЄБРД	3
B.	Зобов'язання ЄБРР	3
C.	Включення екологічних та соціальних міркувань у проектний цикл: роль та сфери відповідальності ЄБРР	7
D.	Публічна звітність та підзвітність ЄБРР	12
E.	Сприяння інвестиціям, що мають значні екологічні та соціальні вигоди, включаючи роботу у партнерстві з іншими	13
F.	Стратегії для окремих країн та галузей	14
G.	Інституційні механізми та механізми впровадження	14
Додаток 1:	Проекти Категорії А	16
Додаток 2:	Перелік видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних та соціальних міркувань	19

Вимоги до ведення діяльності

ВВД1:	Управління та оцінка соціальних та екологічних аспектів діяльності	21
ВВД2:	Праця та умови праці	29
ВВД3:	Попередження та зменшення забруднення	34
ВВД4:	Громадське здоров'я та безпека	40
ВВД5:	Придбання землі, примусове переселення та економічне витіснення	44
ВВД6:	Збереження біорізноманітності та стале управління ресурсами живої природи	57
ВВД7:	Корінне населення	65
ВВД8:	Культурна спадщина	74
ВВД9:	Фінансові посередники	79
ВВД10:	Розкриття інформації та залучення зацікавлених сторін	85

Екологічна та соціальна політика ЄБРР

А. Цілі Екологічної та соціальної політики ЄБРР

1. ЄБРР зобов'язується сприяти просуванню “екологічно дружнього та сталого розвитку” в усіх сферах своєї інвестиційної діяльності та технічного співробітництва у відповідності до своєї установчої угоди - Угоди про створення ЄБРР¹. Банк² вважає, що сталий розвиток є фундаментальним аспектом раціонального управління бізнесом. Таким чином, мандат ЄБРР щодо сприяння переходу до ринкової економіки та розвитку приватного підприємництва тісно пов'язаний з підтримкою Банком концепції сталого розвитку. Всі проекти, фінансовані ЄБРР, мають відповідати принципам Банку щодо взаємодоповнюваності, позитивного впливу на перехідні процеси в економіці та здоровим принципам ведення банківської діяльності. На додаток до цього, Банк визнає, що фінансування сталого розвитку має входити до найвищих пріоритетів діяльності ЄБРР.
2. Екологічна та соціальна політика ЄБРР охоплює екологічні та соціальні аспекти сталого розвитку. Для цілей цього документу соціальний вимір містить в собі (і) стандарти праці та умови роботи, включаючи охорону здоров'я та безпеку на робочому місці та (ii) вплив на територіальну спільноту, наприклад, здоров'я та безпеку населення, гендерну рівність, вплив на корінне населення та культурну спадщину, примусове переселення та доступність базових послуг. Цей документ окреслює, яким чином Банк впроваджуватиме на практиці свої зобов'язання щодо сприяння екологічній та соціальній сталості шляхом наступного:
  - Забезпечення пріоритетності екологічних та соціальних аспектів у всій його діяльності;
  - Встановлення для клієнтів вимог щодо впровадження екологічних та соціальних стандартів та норм, які вони будуть зобов'язані дотримуватись протягом періоду, зазначеного Банком;
  - Визначення відповідних ролей та сфер відповідальності ЄБРР та його клієнтів у досягнення результатів в сфері сталого розвитку у відповідності до цієї політики та вимог щодо здійснення поточної діяльності;
  - Встановлення стратегічної цілі сприяння реалізації проектів, які дають значні екологічні та соціальні вигоди.

В. Зобов'язання ЄБРР

3. ЄБРР буде спрямовувати свої зусилля, шляхом впровадження своїх процедур екологічного та соціального моніторингу та оцінки ,на те, щоб проекти, які він фінансує:
  - впроваджувалися у відповідності до принципів сталого розвитку в соціальній та екологічній сфері;
  - забезпечували повагу до прав працівників та спільнот, на яких вони мають вплив;
  - та розроблялись і впроваджувались з дотриманням відповідних регуляторних вимог та кращої міжнародної практики.

¹ Див. Статтю 2.1(vii) Угоди про створення ЄБРР

² У цьому Політичному документі терміни “ЄБРР” та “Банк” використовуються взаємозамінно.

Для втілення цієї мети на практиці, Банк впровадив низку Вимог до ведення діяльності ("ВВД"), які мають бути враховані клієнтами Банку та які охоплюють ключові аспекти та проблеми екологічного та соціального впливу. Банк зобов'язався сприяти розповсюдженню екологічних стандартів ЄС, а також Європейських принципів щодо довкілля, які він підписав, що відображене у ВВД³. Банк очікує, що клієнти Банку будуть оцінювати та управляти екологічними та соціальними проблемами, пов'язаними з їхніми проектами, таким чином, щоб проекти відповідали ВВД. Роль Банку полягає в наступному: (i) розгляд оцінок, проведених клієнтами; (ii) допомога клієнтам у розробці доцільних та ефективних заходів для уникнення, або, якщо це неможливо, мінімізації, зменшення або компенсації негативних соціальних та екологічних наслідків, несумісних з ВВД; (iii) допомога у визначенні можливостей для отримання додаткових екологічних або соціальних вигод; та (iv) моніторинг виконання в рамках проектів екологічних та соціальних зобов'язань протягом періоду, під час якого Банк має фінансові інтереси щодо проекту.⁴

4. Банк має намір підсилити оцінку впливу на перехідні процеси запропонованих проектів⁵ з метою більш чіткого відображення системи явищ, пов'язаних із сталим розвитком в економіках перехідного періоду та вигод стратегічного підходу у цій галузі. Будь-які проекти, фінансовані ЄБРР, спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку, будуть повністю відповідати мандату Банку щодо переходу до ринкової економіки.
5. Банк буде намагатись фінансувати проекти, які мають потенціал розв'язання екологічних та соціальних проблем, наприклад, створення соціальних та екологічних вигод для спільнот, на які впливає проект, та, якщо це доцільно та можливо, рівного доступу сторін, на які впливає проект, до цих вигод. Особлива увага буде приділятися проектам, які включають елементи, що фокусуються на пріоритетних екологічних та соціальних проблемах, які стоять перед регіоном, та які сприяють впровадженню відповідних стратегій ЄС, наприклад, щодо протидії зміні клімату та адаптації до неї, недопущення розповсюдження пустель, збереження біорізноманітності, ефективного використання енергії та ресурсів, подолання бідності, поширення стандартів "гідної праці" (працевлаштування в умовах свободи, рівності, безпеки та людської гідності), зменшення соціальної ізоляції, покращення доступу до базових послуг, просування гендерної рівності, прозорості та соціального розвитку. ЄБРР також буде враховувати, чи сприятимуть запропоновані проекти поступу країни, в якій вони впроваджуються, та покращенню ситуації в територіальних спільнотах, на які ці проекти впливатимуть, з економічної, соціальної або екологічної точки зору. ЄБРР будуватиме партнерство з клієнтами з метою надання їм допомоги у створенні нової вартості їхньої діяльності, покращенні довгострокової сталості та посиленні їхньої інституційної спроможності щодо управління екологічними та соціальними аспектами діяльності.
6. Банк визнає важливість здійснення заходів для протидії зміні клімату та адаптації до неї, та високу пріоритетність цього аспекту для діяльності Банку в регіоні. Він має намір і надалі вести діяльність з протидії зміні клімату, зокрема, спрямовану на

---

³ Текст Європейських принципів щодо довкілля (ЕРЕ) можна знайти за адресою www.eib.org/infocentre/ere/declaration/index.htm. ЕРЕ є ініціативою, започаткованою у відповідь на намагання збільшити гармонізацію екологічних принципів, практики та стандартів, пов'язаних з фінансуванням проектів. ЕРЕ визначаються як керівні екологічні принципи в рамках Договору про заснування Європейського Союзу та практики і стандартів, включених до нормативних документів ЄС. Зобов'язання згідно ЕРЕ відображені у ВВД 1, 3, 4 та 10.

⁴ Для цілей цього Політичного документу не буде вважатись, що Банк має фінансовий інтерес щодо проекту, якщо він продав свою інвестицію або вийшов з інвестування (боргового або інвестування в акціонерний капітал) на умовах відстрочки платежу.

⁵ Вплив проектів на перехід до ринкової економіки оцінюється Відділом Головного економіста Банку; щодо додаткової інформації див. <http://www.ebrd.com/country/sector/econo/impact.htm>.

7. ЄБРР зобов'язується надалі просувати принципи корпоративної прозорості, підзвітності та залучення зацікавлених сторін⁶. Він розголошуватиме на постійній основі інформацію про результати діяльності Банку щодо екологічних та соціальних питань, та братиме участь у значущому діалозі зі спільнотою зацікавлених сторін Банку. Банк сприятиме поширенню подібної практики серед своїх клієнтів. Зокрема, ЄБРР очікує від клієнтів визначення зацікавлених сторін та взаємодію з ними на постійній основі, залучення спільнот, які потенційно можуть зазнати впливу проектної діяльності клієнтів Банку шляхом розкриття інформації, змістовних консультацій та інформованої участі таким чином, який Банк вважатиме сумірним зі ступенем впливу, пов'язаного з проектом. Така взаємодія із зацікавленими сторонами має відповідати духу, меті та кінцевим цілям Конвенції ЄЕК ООН про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища⁷, Директиви ЄС щодо оцінки впливу на довкілля та, для проектів, які можуть мати значний вплив на довкілля також для інших країн, Конвенції ЄЕК ООН про оцінку впливу на довкілля в транскордонному контексті⁸, незалежно від статусу ратифікації.
8. ЄБРР підтримує підхід, що базується на принципі "запобігання" до збереження, управління та сталого використання ресурсів природної біорізноманітності (наприклад, дика природа, рибні запаси та продукція лісового господарства) та буде намагатись забезпечити, щоб його діяльність включала заходи для захисту критичних ареалів мешкання та, там де це можливо, для покращення природних ареалів мешкання та біорізноманітності, яку вони підтримують.
9. ЄБРР буде активно намагатись, через свої інвестиції, зробити внесок у ефективне впровадження принципів та норм міжнародного права, які стосуються довкілля, праці, корпоративної відповідальності⁹ та доступу громадськості до інформації щодо довкілля. Ці принципи та норми викладені у таких документах, як угоди, конвенції та багатосторонні, регіональні або двохсторонні угоди. а також у відповідних документах, які містять добровільні зобов'язання сторін. ЄБРР свідомо не буде фінансувати проекти, які суперечать зобов'язанням країни за відповідними міжнародними угодами та договорами, пов'язаними з охороною довкілля, правами людини, сталим розвитком, якщо це буде визначено під час оцінки проекту.
10. ЄБРР співпрацюватиме з іншими міжнародними фінансовими організаціями, Європейським Союзом, двохсторонніми донорами, агенціями ООН та іншими організаціями у координації ефективних заходів для сприяння сталому розвитку на регіональному або галузевому рівнях в країнах його присутності. У випадку співфінансування проектів з іншими міжнародними фінансовими організаціями, ЄБРР буде співпрацювати з ними для узгодження спільного підходу до оцінки проектів, вимог до впровадження та моніторингу проектів.

---

⁶ Банк має спеціальні вимоги, які стосуються належного управління, боротьби з відмиванням грошей, хабарництвом і корупцією, прозорості доходів та розкриття тарифів, які викладені в інших політичних документах Банку.

⁷ Орхуська конвенція, "Århus Convention", www.unece.org/env/pp/

⁸ Конвенція Еспо з ОВНС, "Espoo Convention", www.unece.org/env/eia/

⁹ Узгоджені на міжнародному рівні документи, що стосуються корпоративної відповідальності, включають Тристоронню Декларацію принципів МОП щодо багатонаціональних підприємств та соціальної політики та Керівні принципи ОЕСР щодо багатонаціональних підприємств.

11. В рамках своєї діяльності з технічного співробітництва, ЄБРР буде намагатись мобілізувати підтримку для впровадження програм інституційного розвитку та інших форм допомоги для зміцнення проектів, які він фінансує; наприклад, шляхом сприяння веденню підприємницької діяльності згідно принципів сталого розвитку та корпоративної відповідальності, розвитку необхідної інституційної спроможності для врахування та управління розв'язанням екологічних та соціальних проблем у країнах його присутності, або розширення рівного доступу до потенційних вигод проектів, фінансованих Банком.
12. ЄБРР буде брати участь у політичному діалозі та, якщо це доцільно, надавати технічну допомогу для співпраці з урядами та іншими партнерами з метою вирішення структурних та локальних проблем, пов'язаних зі сталим розвитком.
13. В рамках своєї внутрішньої діяльності ЄБРР буде використовувати найкращу практику управління впливами на довкілля (включаючи ефективне використання енергії та ресурсів, зменшення та вторинну переробку відходів) та управління людськими ресурсами (наприклад, щодо рівних можливостей, балансу між роботою та життям, здоров'я та безпеки). ЄБРР буде намагатись співпрацювати з постачальниками та підрядниками, які дотримуються аналогічних високих екологічних та соціальних стандартів. Банк буде брати до уваги питання сталого розвитку у процесі закупівель товарів та послуг для своїх внутрішніх потреб.

С. Включення екологічних та соціальних міркувань у проектний цикл: роль та сфери відповідальності ЄБРР

Процедура оцінки проектів

Загальний підхід

14. Всі проекти, фінансовані ЄБРР, проходять екологічну та соціальну оцінку для того, щоб допомогти ЄБРР у прийнятті рішення щодо фінансування відповідної діяльності, та, у випадку прийняття рішення про фінансування, вибору шляхів врахування екологічних та соціальних проблем в процесі планування, фінансування та впровадження проекту. Соціальна та екологічна оцінка ЄБРР включена до загальної процедури оцінки проекту ЄБРР, та, між іншим, передбачає оцінку фінансових та репутаційних ризиків та визначення потенційних екологічних або соціальних можливостей. Така оцінка має відповідати природі та масштабу проекту, та бути пропорційною до рівня екологічних та соціальних ризиків та впливу. Оцінка має встановити, чи може проект, який претендує на отримання фінансування від ЄБРР, бути здійснений у відповідності до цієї Політики та Вимог до ведення діяльності (ВВД). До сфери відповідальності клієнта відноситься забезпечення проведення потрібних попередніх досліджень, розкриття інформації та залучення зацікавлених сторін у відповідності до ВВД 1 - 10, подання відповідних документів до ЄБРР для розгляду, який проводитиметься в рамках власної оцінки ЄБРР. ЄБРР розглядатиме надану інформацію та надаватиме клієнту рекомендації щодо того, яким чином проект може задовольнити вимоги Банку.
15. Екологічна та соціальна оцінка ЄБРР включає розгляд трьох ключових елементів: (i) екологічних та соціальних впливів та проблем, пов'язаних із запропонованим проектом, (ii) спроможності та готовності клієнта враховувати та розв'язувати проблеми, пов'язані з таким впливом та питаннями у відповідності до цієї Політики, та (iii) ролі третіх сторін у досягненні відповідності цій Політиці.
16. ЄБРР може утриматись від фінансування запропонованого проекту на екологічних або соціальних підставах, наприклад, якщо запропонований проект не враховує або не вирішує екологічні та соціальні проблеми задовільним чином, та, якщо не можна очікувати, що він забезпечить виконання відповідних ВВД цієї Політики протягом періоду, який Банк вважатиме за доцільне, або якщо остаточний вплив такого проекту залишиться неприйнятним. На додаток до цього, є декілька видів діяльності, які ЄБРР не фінансує. Список цих видів діяльності наведений у Додатку 2.
17. В рамках цієї Політики, термін "проект" стосується діяльності, для якої клієнт намагається отримати фінансування ЄБРР незалежно від типу операції ЄБРР. Операції ЄБРР (тобто акт надання фінансування) включають низку різних типів фінансування запропонованих проектів, наприклад проектне фінансування/фінансування з обмеженою відповідальністю позичальника, корпоративне фінансування, фінансування обігового капіталу, квазікапітал, участь в акціонерному капіталі або гранти.
18. ЄБРР адмініструє низку Спеціальних фондів та Фондів співробітництва. Проекти або види діяльності, які фінансуються повністю або частково за кошти Спеціальних фондів, мають відповідати положенням цієї Політики. Щодо Фондів співробітництва, ця Політика також має застосовуватись; проте, з боку донорів, можуть також застосовуватись додаткові вимоги, пов'язані з екологічними або соціальними питаннями, за умови, що вони сумісні з цією Політикою.

Визначення категорій проектів

19. ЄБРР відносить запропоновані проекти до категорій A/B/C/FI на основі екологічних та соціальних критеріїв з наступною метою: (i) відображення рівня потенційних екологічних та соціальних впливів та питань, пов'язаних із запропонованим проектом, та (ii) визначення характеру та рівня екологічних та соціальних досліджень, розкриття інформації та участі зацікавлених сторін, які необхідні для кожного проекту, з врахуванням характеру, розташування, чутливості та масштабу проекту, та характеру та масштабу можливих екологічних та соціальних проблем і впливів..

Операції прямого інвестування¹⁰

20. Запропонований проект відноситься до Категорії А, якщо він може мати у майбутньому потенційно значні та різноманітні негативні екологічні та соціальні впливи та проблеми, які, на час визначення категорії, не можуть бути прямо визначені або оцінені, та вимагають формалізованого та спільного процесу оцінки, який має проводитись незалежними експертами у відповідності до ВВД. Індикативний перелік проектів Категорії А наведений у Додатку 1 до цієї Політики.

21. Запропонований проект відноситься до Категорії В, якщо потенційні негативні екологічні та соціальні впливи та проблеми, які він може спричинити, стосуватимуться лише місця реалізації проекту, та/або можуть бути легко та повністю визначені і вирішені шляхом впровадження відповідних заходів. Такий вплив може бути результатом минулої, поточної або майбутньої діяльності. Вимоги до попереднього дослідження можуть змінюватись залежно від проекту та будуть погоджуватись з ЄБРР для кожного конкретного проекту, у відповідності до ВВД1.

22. Запропонований проект відноситься до Категорії С, коли він, ймовірно, матиме мінімальний екологічний або соціальний вплив, або не матиме такого впливу, і тому не потребує додаткової екологічної та соціальної оцінки після визначення категорії.

23. Спеціалісти ЄБРР з екологічних та соціальних питань будуть проводити Початкові екологічні та соціальні дослідження (IESE), якщо на час визначення категорії немає достатньої інформації для визначення належної категорії та обсягу попереднього дослідження.

Діяльність фінансових посередників

24. Запропонований проект буде віднесений до Категорії FI, якщо ЄБРР надає фінансування фінансовому посереднику (FI). Співпраця з фінансовими посередниками є для ЄБРР важливим засобом сприяння розвитку сталих фінансових ринків та надання можливостей для спрямування фінансування ЄБРР в сектор мікро-, малих та середніх підприємств (МСП). До таких фінансових посередників відносяться, зокрема, приватні фонди інвестування акціонерного капіталу, банки, лізингові компанії, страхові компанії та пенсійні фонди. До встановлення стосунків з фінансовим посередником, ЄБРР проводить попереднє дослідження щодо фінансового посередника та його портфелю для оцінки (i) співвідношення існуючої політики та процедур фінансового посередника з екологічних та соціальних питань та ВВД 9 Банку, та організаційної спроможності фінансового посередника для їх впровадження; та (ii) екологічних та соціальних питань, пов'язаних з існуючим та можливим майбутнім портфелем фінансового посередника.

---

¹⁰ Термін “Операції прямого інвестування” вживається як протилежний терміну “Операції фінансового посередництва”. У випадку Операцій фінансового посередництва, клієнтом є організація, яка надає фінансові послуги. Всі інші операції вважаються операціями прямого інвестування.

Участь зацікавлених сторін

25. ВВД 10 встановлює вимоги Банку до клієнтів щодо визначення зацікавлених сторін, які потенційно можуть зазнати впливу від їхніх проектів, розкриття в достатньому обсязі інформації щодо впливів та проблем, пов'язаних з проектною діяльністю та проведення змістовних культурологічно прийнятних консультацій із зацікавленими сторонами.. Банк може, у деяких випадках, провести свої власні заходи з консультацій з громадськістю для проектів Категорії А з метою оцінки думки зацікавлених сторін про потенційну роль Банку у фінансуванні проекту. Визначення та залучення зацікавлених сторін може також, якщо це буде доцільно, становити частину діяльності Банку в межах програми технічного співробітництва.
26. Документація, що подається потенційним клієнтом до Ради Директорів ЄБРР для схвалення операції, включатиме опис програми залучення зацікавлених сторін, коментарі та думки щодо практики клієнта або потенційного впливу проекту висловлені представниками зацікавлених сторін, та опис поточних чи майбутніх шляхів розв'язання зазначених проблем клієнтом у відповідності до ВВД 10. Рада Директорів буде враховувати ці коментарі та занепокоєння зацікавлених сторін у своєму процесі прийняття рішень у якості частини оцінки потенційних вигод та ризиків діяльності Банку.

Вимоги до ведення діяльності (ВВД)

27. Очікується, що проекти, фінансовані Банком, будуть наслідувати кращий міжнародний досвід щодо сталого розвитку. З метою надання допомоги клієнтам та/або їхнім проектам у досягненні цієї мети, Банк визначив конкретні ВВД для ключових сфер виникнення екологічних та соціальних проблем та впливів, які перелічені нижче:
- ВВД1: Управління та оцінка соціальних та екологічних аспектів діяльності
  - ВВД2: Праця та умови праці
  - ВВД3: Попередження та зменшення забруднення
  - ВВД4: Громадське здоров'я та безпека
  - ВВД5: Придбання землі, примусове переселення та економічне витіснення
  - ВВД6: Збереження біорізноманітності та стале управління ресурсами живої природи
  - ВВД7: Корінне населення
  - ВВД8: Культурна спадщина
  - ВВД9: Фінансові посередники
  - ВВД10: Розкриття інформації та залучення зацікавлених сторін

ВВД 1 - 8 та 10 включають вимоги щодо операцій прямого інвестування; ВВД 2 та ВВД 9 перелічують вимоги щодо діяльності фінансових посередників. Кожна ВВД визначає, у своїх цілях, бажані результати, а також конкретні вимоги для клієнтів, виконання яких допоможе клієнтам у досягненні зазначених результатів. Дотримання національного законодавства становить невід'ємну частину всіх ВВД.

28. ЄБРР вимагатиме від клієнтів такої структури проектів, яка забезпечить дотримання всіх відповідних ВВД. Найважливішим для цього є системний підхід до того, щоб намагались уникнути негативного впливу на працівників, спільноти та довкілля, або якщо уникнути такого впливу неможливо, зменшити, виправити або компенсувати його, залежно від конкретної ситуації. ВВД також створюють підґрунтя, на базі якого клієнти мають змогу підвищити сталість своєї діяльності.

29. Нові об'єкти або види діяльності, які фінансуватимуться ЄБРР, будуть плануватись таким чином, щоб вони відповідали ВВД з самого початку. Якщо запропонована діяльність, яка фінансуватиметься ЄБРР, стосується існуючих об'єктів або майданчиків, які не відповідають ВВД на момент схвалення Радою Директорів, клієнт повинен буде прийняти та впровадити План екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ), задовільний для ЄБРР, який буде реальним для виконання з технічної та фінансової точки зору та економічно ефективним, та забезпечить дотримання відповідними об'єктами вимог ЄБРР протягом періоду, прийняттого для ЄБРР. Якщо операція Банку полягає у наданні загального корпоративного фінансування, фінансування обігових коштів або акціонерного капіталу для компанії, яка працює на багатьох ділянках, клієнт повинен буде розробити та впровадити ПЕСЗ на корпоративному рівні (на відміну від рівня окремого майданчика).
30. Якщо ситуація конкретного проекту вимагає інших підходів, ніж описані у параграфах 27-29, такі підходи мають бути розглянуті Радою Директорів для кожного окремого випадку. У процесі прийняття рішення про можливість будь-якого відхилення від цієї Політики, Рада Директорів оцінюватиме запропонований підхід за загальними екологічними та/або соціальними витратами та вигодами проекту.
31. У всіх випадках вимоги, що стосуються проекту, будуть підсумовані у Резюме Проекту та повідомлені Раді Директорів.

Ведення діяльності третіми особами

32. Іноді спроможність клієнта досягти соціальних або екологічних результатів з дотриманням ВВД залежить від дій третіх осіб. Такими третіми особами можуть бути, зокрема, урядова агенція, підрядник, постачальник, з якими проект/клієнт має суттєві зв'язки, або оператор об'єкту, пов'язаного з проектною діяльністю. ЄБРР прагне забезпечити досягнення проектами, які він фінансує, результатів, що задовольняють ВВД, навіть якщо такі результати залежать від дій третіх осіб. У випадку наявності високого ризику з боку третіх осіб та спроможності клієнта контролювати поведінку такої третьої особи або впливати на неї, ЄБРР вимагатиме від клієнта співробітництва з такою третьою особою для досягнення результатів, які б відповідали ВВД. Конкретні вимоги та заходи будуть визначатись для кожного конкретного випадку.

Юридична документація

33. Інвестиційні угоди ЄБРР з клієнтами щодо проекту включатимуть спеціальні положення, які відобразатимуть вимоги ЄБРР щодо екологічних та соціальних питань, та залучення зацікавлених сторін. Такі вимоги включатимуть дотримання всіх відповідних ВВД та ПЕСЗ (якщо такий план буде потрібний), а також, наприклад, положення щодо екологічної та соціальної звітності, постійної участі зацікавлених сторін, проведення періодичних аудитів незалежними спеціалістами, включення екологічних показників у визначення "Завершення проекту", остаточні аудити, та/або моніторингові візити працівників або представників ЄБРР, якщо це доцільно. Юридичні документи також включатимуть, залежно від конкретної ситуації, юридичні положення та/або заходи впливу Банку у випадку, якщо позичальник або компанія, що отримала інвестиції, не виконає екологічні або соціальні положення протягом терміну дії юридичних угод.

Моніторинг

34. Банк надає великого значення проведенню моніторингу екологічних та соціальних показників та результатів проектів. Такий моніторинг має декілька цілей. Перша з них - перевірка дотримання по суті відповідних стандартів та різних екологічних та соціальних складових, які були включені у юридично оформлені угоди, наприклад, виконання ПЕСЗ. Друга - це постійне отримання даних про екологічні та соціальні наслідки, пов'язані з інвестиціями, та забезпечення зворотного зв'язку щодо ефективності заходів зі зменшення/подолання наслідків. Нарешті, дані моніторингу, отримані шляхом відстеження вдосконалень, досягнутих у процесі впровадження проекту, є показниками внеску інвестицій Банку у сталий розвиток як на рівні проекту, так і на рівні портфелю проектів.
35. Моніторинг має здійснюватись як клієнтом, так і Банком. Обсяг моніторингу має бути пропорційний до впливів, проблем та вимог, пов'язаних з проектною діяльністю, а також із спроможністю клієнта та/або місцевих органів влади відповідним чином здійснювати моніторинг та розв'язувати такі проблеми. Для кожного проекту Банк разом з клієнтом визначатиме програму моніторингу згідно ВВД1 або ВВД9 відповідно, із зазначенням доцільних інструментів моніторингу, на основі результатів попереднього дослідження, результатів консультацій з громадськістю, які були проведені, та в рамках юридичних договорів, укладених з клієнтом.
36. З метою перевірки належного та вчасного впровадження Планів екологічних та соціальних заходів та виконання узгоджених екологічних та соціальних передумов, Банк буде здійснювати постійний моніторинг проектів протягом того періоду, під час якого Банк зберігатиме фінансову зацікавленість у проекті, та буде повідомляти клієнту результати моніторингу¹¹. Механізми моніторингу включають, зокрема, наступні: (i) розгляд періодичних звітів, які подаються клієнтом (як мінімум, щорічно) щодо впровадження ПЕСЗ та дотримання інших екологічних та соціальних вимог; (ii) моніторингові візити екологічних та соціальних спеціалістів Банку або консультантів для проведення детального розгляду інвестицій, з якими пов'язані значні екологічні та соціальні проблеми та впливи для визначення, чи виконує клієнт ПЕСЗ та екологічні і соціальні зобов'язання; та (iii) періодичний моніторинг третіми особами, наприклад, незалежними експертами або представниками місцевих спільнот, результати якого надаються клієнту та Банку.
37. Якщо після оцінки або попередніх моніторингових заходів обставини змінились таким чином, що це може призвести до негативних соціальних або екологічних наслідків, ЄБРР буде співпрацювати з клієнтом з метою розробки для нього плану для вирішення цих проблем. Якщо клієнт не виконує свої соціальні та екологічні зобов'язання згідно ПЕСЗ або інших юридичних документів, ЄБРР може погодити з клієнтом заходи для виправлення ситуації, які мають бути впроваджені клієнтом для досягнення дотримання цих зобов'язань, наскільки це можливо. Якщо клієнт не відновить виконання зобов'язань, Банк може здійснити такі дії та/або заходи, передбачені юридичною документацією, які він вважатиме за доцільні. ЄБРР також розглядатиме разом з клієнтом будь-які можливості покращення показників, які стосуються проектів.

---

¹¹ У випадку, якщо ЄБРР продає інвестицію в акціонерний капітал, проте зберігає мінімальний інтерес, або у випадку певних фінансових інструментів, які публічно котуються або продаються, спроможність ЄБРР здійснювати моніторинг діяльності може бути обмежена. Також, як зазначено у примітці 4, якщо ЄБРР продав свою інвестицію або вийшов з неї (у формі боргу або акціонерного капіталу) на умовах відстрочки платежу, не буде вважатись, що Банк має фінансовий у цьому проекті.

Оцінка

38. Оцінка Банком екологічних та соціальних показників, та екологічних та соціальних аспектів проектів, фінансованих ЄБРР, має здійснюватись Відділом оцінки (ВО) Банку, який є незалежним від діяльності Банку та прямо підпорядковується Раді Директорів Банку. Основу таких оцінок становлять екологічні та соціальні цілі, які встановлюються для кожного проекту на момент прийняття зобов'язань про надання фінансування, а також відповідна Екологічна політика та Стратегія діяльності в певній країні або галузі, чинні на момент прийняття зобов'язань про надання фінансування. Критерії та процедури оцінки ВО описані у власних положення ВО, які затверджуються Радою Директорів.

Операційні зміни

39. Зміни у змісті та обсязі проекту або операції ЄБРР можуть бути внесені після схвалення Банком та підписання. Такі зміни можуть мати значні екологічні або соціальні наслідки, пов'язані з ними¹². Якщо передбачаються такі суттєві зміни, Банк проводитиме оцінку запропонованих змін у відповідності до цієї Політики та будь-яких додаткових попередніх досліджень, вимог щодо консультацій з громадськістю. До зміненої / реструктурованої проектної документації будуть включені заходи для попередження/подолання екологічних та соціальних наслідків. Якщо зміни операції призведуть до суттєво іншої екологічної та/або соціальної ситуації, ніж була схвалена Банком, про такі зміни має бути повідомлене вище керівництво, та якщо це доцільно, вони мають бути надані до Ради Директорів для інформації або схвалення.

D. Публічна звітність та підзвітність ЄБРР

40. ЄБРР зобов'язується оприлюднювати Щорічний звіт щодо втілення концепції сталого розвитку в межах власної діяльності в ході реалізації цієї Політики, включаючи, зокрема, сумарну інформацію щодо викидів парникових газів, екологічної складової витрат проектів, фінансованих ЄБРР, а також екологічних та соціальних питань, пов'язаних з портфелем проектів ЄБРР та екологічних і соціальних показників внутрішньої діяльності ЄБРР.
41. Екологічні та соціальні питання, які стосуються інвестицій ЄБРР, будуть підсумовані в Резюме проектів ЄБРР, які є необхідними у відповідності до Політики Банку щодо інформування громадськості.¹³
42. ЄБРР створив Незалежний орган з розгляду скарг (НОРС) для оцінки та розгляду скарг щодо проектів, фінансованих Банком. НОРС дає місцевим групам, які можуть зазнати прямий та негативний вплив проекту Банку, можливість для подання скарг до Банку незалежно від стану його банківських операцій. НОРС має дві функції: функцію розгляду скарг, в рамках якої проводиться оцінка дотримання Банком власної політики, зокрема, цього Політичного документу та положень Політики про

¹² Наприклад, у випадку конвертування кредиту в інвестицію в акціонерний капітал можливий зв'язок ЄБРР з проектами, майданчиками або об'єктами, які раніше не були оцінені та які можуть мати серйозні зобов'язання стосовно охорони довкілля чи проблеми щодо умов праці або наймання працівників.

¹³ Резюме проектів можуть бути отримані у Бюро публікацій ЄБРР та у його Центрі ділової інформації (ВІС), та на веб-сайті ЄБРР (www.ebrd.com)

інформування громадськості, які стосуються конкретного проекту; та функцію вирішення проблем, метою якої є поновлення діалогу між сторонами, які звичайно представляють членів групи, яка зазнає негативного впливу та поручителя проекту, з метою вирішення проблеми, яка стала підставою скарги. У процесі оцінки скарги можуть бути надані рекомендації щодо проведення Розгляду дотримання вимог, або Програми вирішення проблем, або обох цих заходів, або жодного з них.¹⁴

Е. Сприяння інвестиціям, що мають значні екологічні та соціальні вигоди, включаючи роботу у партнерстві з іншими

43. На додаток до такого моніторингу екологічних та соціальних наслідків проблем, пов'язаних з усіма операціями, ЄБРР буде використовувати проактивний та ініціативний підхід, спрямований на сприяння проектам та ініціативам, які спеціально розроблені для створення значних екологічних та соціальних вигод. Такий підхід включатиме наступне:

- Надання технічної допомоги для посилення існуючих або запропонованих проектів ЄБРР, включаючи розробку ефективних систем управління, отримання сертифікації за різними програмами якості та допомогу клієнтам у визначенні та застосуванні найкращих практик;
- Створення сприятливого середовища таким чином, щоб клієнти ЄБРР мали можливість краще враховувати та вирішувати екологічні або соціальні питання, включаючи допомогу у проведенні політичних або регуляторних реформ, підвищенні інституційної спроможності, галузевих досліджень та стратегічних оцінок;
- Сприяння впровадженню окремих проектів у пріоритетних галузях;
- Фінансування пілотних проектів для дослідження потенційних нових видів діяльності, які мають значні екологічні або соціальні вигоди.

44. Для реалізації таких ініціатив ЄБРР намагатиметься будувати співробітництво з клієнтами, донорами та іншими міжнародними організаціями. ЄБРР підтримуватиме регулярний діалог з екологічних та соціальних питань з урядами країн-донорів, міжнародними організаціями, країнами діяльності та громадянським суспільством.

45. ЄБРР намагатиметься розробити системний підхід до визначення можливостей для вдосконалень щодо екологічних та соціальних аспектів шляхом проведення попередніх досліджень з екологічної та соціальної проблематики та проектних оцінок, включаючи екологічні та соціальні оцінки або аудити - де це доцільно. Визначення таких можливостей допоможе клієнтам включити у свою діяльність заходи для покращення екологічних, соціальних, операційних та економічних характеристик проектів, а також забезпечити дотримання критеріїв ЄБРР щодо належного ведення банківської діяльності та позитивного впливу на перехідні процеси в економіці.

46. ЄБРР буде підтримувати вдосконалення у галузі охорони довкілля, а також ефективного використання та розподілу ресурсів шляхом фінансування муніципальної екологічної інфраструктури, наприклад, систем водопостачання, та каналізації, а також управління твердими відходами. ЄБРР буде оцінювати, у якій мірі зміни тарифів можуть створити проблеми доступності для певних груп споживачів, та докладати зусиль для того, щоб були розроблені та впроваджені ефективні механізми зменшення негативних соціальних наслідків. ЄБРР буде

---

¹⁴ Див. <http://www.ebrd.com/about/integrity/irm/about/index.htm>

підтримувати заходи для протидії зміні клімату та відповідної адаптації, зокрема, шляхом інвестування у проекти для підвищення енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії, та загалом шляхом підтримки найкращої світової практики в сфері адаптації до зміни клімату. Інші пріоритетні сфери щодо сприяння впровадженню проектів, що мають значні екологічні або соціальні вигоди, включаючи гендерну рівність, будуть визначені у відповідності до пункту 5 цієї Політики.

F. Стратегії для окремих країн та галузей

47. Кожна з стратегій Банку для окремих країн та галузей відобразатиме мандат ЄБРР щодо сталого розвитку та міститиме розділ, який надасть опис потенційних екологічних та соціальних ризиків та можливостей їх подолання програмними засобами ЄБРР, включаючи проекти технічного співробітництва. Стратегії підсумовуватимуть основні питання щодо охорони довкілля, прав людини, гендерної рівності та інші соціальні питання у відповідній країні/галузі, та представлятимуть пропозиції ЄБРР щодо врахування цих питань в операціях Банку, для яких вони є актуальними. Стратегії для окремих країн будуть брати до уваги екологічні та соціальні стратегії та плани цих країн (наприклад, національні плани дій у галузі охорони навколишнього середовища, національні стратегії сталого розвитку, стратегії адаптації до зміни клімату, стратегії приєднання до ЄС, угоди/плани дій Європейського партнерства та Європейської політики добросусідства, програми МОП для країн щодо гідної праці), діяльність громадянського суспільства та діяльність у галузі охорони довкілля та соціального розвитку інших міжнародних організацій, особливо, Світового банку та ЄС, щодо опису ключових питань охорони довкілля, соціальних питань та питань прав людини для відповідної країни.

G. Інституційні механізми та механізми впровадження

48. З метою забезпечення належного врахування описаних вище стратегічних напрямів, ЄБРР виділить відповідні ресурси для забезпечення ефективного впровадження цієї Політики. Банк матиме адекватні кадрові ресурси для здійснення нагляду за проведенням екологічних та соціальних оцінок та моніторингу, та для ініціювання та розробки проектів, які мали б значні екологічні та соціальні вигоди.
49. Цей Політичний документ набере чинності через 6 місяців після його затвердження Радою Директорів. Проекти, які отримають початкове схвалення від керівництва Банку¹⁵ до набуття чинності цієї Політики повинні будуть відповідати вимогами Політики Банку у галузі охорони довкілля 2003 року.
50. ЄБРР буде розробляти Екологічні та соціальні процедури, а також відповідні інструктивні матеріали і документи, та підтримувати їхню чинність з метою сприяння впровадженню цієї Політики, та забезпечить відповідне навчання для свого персоналу щодо вимог цієї Політики.
51. ЄБРР продовжуватиме отримувати допомогу від Консультативної ради з екологічних та соціальних питань (ESAC), до якої він звертатиметься для отримання думки з питань загальної політики та політики в окремих галузях до остаточного прийняття

---

¹⁵ На час прийняття цієї Політики, це початкове схвалення називається "Розглядом концепції".

рішень. ЄБРР може також звертатись до Консультативної ради для отримання думки щодо питань конкретних проектів, пов'язаних з фінансуванням ЄБРР.

52. ЄБРР буде постійно проводити моніторинг та оцінку своїх екологічних та соціальних показників та результатів діяльності по відношенню до цілей цієї Політики. Також на постійній основі буде здійснюватись перегляд Вимог до ведення діяльності, які будуть змінюватись або оновлюватись, за умови затвердження Радою Директорів. Окрім цього, Рада Директорів буде переглядати даний Політичний документ кожні п'ять років.

Додаток 1: Проекти Категорії А

Цей перелік стосується нових проектів у перелічених нижче категоріях або проектів, які передбачають суттєву реконструкцію або трансформацію. Цей перелік є індикативним, і наведені в ньому типи проектів є прикладами. Віднесення кожного конкретного проекту до певної категорії буде залежати від природи та обсягу реальних або потенційних наслідків для довкілля або соціальних наслідків, що визначається на основі конкретних характеристик проекту, його функціонування та місця впровадження.

1. Нафтопереробні заводи (за виключенням підприємств, які виготовляють з сирової нафти виключно мастильні матеріали) та виробничі підприємства для газифікації або зрідження вугілля або бітумінозного сланцю потужністю 500 т на добу та вище. .
2. Теплові електростанції та інші потужності, призначені для спалювання, з рівнем виробництва тепла 300 МВт¹⁶ або більше, та атомні електростанції та інші ядерні реактори, включаючи демонтаж або виведення з експлуатації таких електростанцій або реакторів (крім дослідницького устаткування для виробництва та конверсії здатних до ядерного ділення матеріалів та паливної сировини, максимальна потужність яких не перевищує 1 кВт постійного теплового навантаження).
3. Виробничі потужності для виробництва або збагачення ядерного палива, повторної переробки, зберігання або остаточної утилізації опроміненого ядерного палива, або для зберігання, утилізації або переробки радіоактивних відходів.
4. Комбінації для початкового виплавляння чавуну та сталі; потужності для виробництва руди кольорових металів, концентратів або вторинної сировини з застосуванням металургійних, хімічних або електролітичних процесів.
5. Виробничі потужності для видобування азбесту та для переробки та трансформації азбесту та продуктів, що містять азбест; для азбестоцементних продуктів, з річним обсягом виробництва на рівні більше 20 тис. тонн кінцевої продукції; для фрикційних матеріалів, із річним обсягом виробництва на рівні більше 50 тонн кінцевої продукції; та інших видів використання азбесту в об'ємі більше 200 тонн на рік.
6. Комплексні хімічні виробничі потужності, тобто устаткування для виробництва в промислових масштабах речовин з використанням процесів хімічної конверсії, у яких декілька вузлів/ділянок розташовані поряд та функціонально взаємопов'язані, для виробництва: базових органічних речовин; базових неорганічних речовин; добрив на основі фосфору, азоту та калію (прості або комплексні мінеральні добрива); базових продуктів для захисту рослин та пестицидів; базових фармацевтичних речовин з використанням хімічних або біологічних процесів; вибухових речовин.
7. Будівництво автомобільних доріг, шосе та ліній для залізничного транспорту далекого прямування; аеропортів з довжиною основних посадково-злітних смуг 2100 метрів або більше; нових доріг з чотирма або більшою кількістю смуг, або зміна траси та/або розширення існуючих доріг до чотирьох або більшої кількості смуг, якщо неперервна довжина таких нових доріг, або ділянок доріг зі зміненим напрямком та/або розширених ділянок доріг становить 10 км або більше.

---

¹⁶ Еквівалент виробництва електроенергії бруто на рівні 140 МВт для енергоблоків на основі парових турбін та однокатних газових турбін

8. Трубопроводи, термінали та пов'язані з ними об'єкти для великомасштабного транспортування газу, нафти та хімічних речовин.
9. Морські порти та внутрішні водні шляхи та порти для перевезень внутрішніми водними шляхами, які дозволяють проходження суден з водотоннажністю більше 1350 тонн; торгові порти, причали для завантаження та розвантаження, пов'язані з внутрішніми та зовнішніми портами (за виключенням поромних причалів), які можуть приймати судна з водотоннажністю більше 1350 тонн.
10. Устаткування для переробки та утилізації, для спалювання, хімічної переробки або захоронення на полігонах шкідливих, токсичних бо небезпечних відходів.
11. Великі¹⁷ греблі та інші споруди, призначені для утримання або постійного зберігання води.
12. Викачування підземних вод або проекти штучного поповнення підземних вод у випадках, коли річний об'єм води, яка має видобуватись або закачуватись, становить 10 млн. куб. м або більше.
13. Промислові потужності для: (а) виробництва паперової маси з дерева або подібних волокнистих матеріалів; (б) виробництва паперу та картону з виробничою потужністю більше 200 метричних тон повітряно-сухого матеріалу на добу.
14. Великомасштабне видобування торфу, кар'єри та відкрите видобування мінеральних копалин, а також збагачення руди або вугілля.
15. Видобування нафти та природного газу для комерційних потреб.
16. Потужності для зберігання нафти, нафтохімічної або хімічної продукції місткістю 200 тис. тонн або більше.
17. Великомасштабна заготівля деревини.
18. Муніципальні очисні споруди для каналізаційних стічних вод з потужністю, яка відповідає населенню у 150 тис. осіб.
19. Муніципальні об'єкти для переробки та утилізації твердих відходів.
20. Будівництво великомасштабних туристичних об'єктів та об'єктів роздрібної торгівлі.
21. Будівництво високовольтних повітряних ліній електропередач.
22. Великомасштабна рекультивация та меліорація земель.
23. Великомасштабне первинне сільськогосподарське виробництво або насадження лісу, що включає інтенсифікацію або трансформування природного життєвого середовища.
24. Заводи для дублення шкір з потужністю більше 12 тонн кінцевої продукції на добу.

---

¹⁷ Згідно визначення Міжнародної комісії з великих гребель (ICOLD). ICOLD визначає велику греблю як греблю висотою 15 метрів або більше від основи. Греблі висотою від 5 до 15 метрів, які мають об'єм водосховища більше ніж 3 млн. куб. м, також класифікуються як великі греблі.

25. Потужності для інтенсивного вирощування птиці або свиней з більш ніж 40 тис місць для птиці; 2 тис. місць для свиней (більше 30 кг); або 750 місць для свиноматок.

26. Проекти¹⁸, які планується впроваджувати у вразливих місцевостях або які ймовірно можуть мати відчутний вплив на такі місцевості, навіть якщо тип проекту не зазначений в цьому переліку. Такі вразливі місцевості включають, зокрема, національні парки та інші захищені зони, визначені національним або міжнародним законодавством, та інші місцевості міжнародного, національного або регіонального значення, наприклад, болота, ліси, що мають високу цінність з точки зору біорізноманітності, райони, які мають велике археологічне або культурне значення, та райони, важливі для корінного населення або інших вразливих груп.

27. Проекти, які можуть мати значні негативні соціальні наслідки для місцевих спільнот або інших сторін, які зазнаватимуть впливу проекту

28. Проекти, які можуть включати значне вимушене переселення або економічне витіснення.

---

¹⁸ Включаючи, зокрема, соціально орієнтовані проекти або проекти, орієнтовані на захист довкілля (наприклад, проекти використання відновлюваних джерел енергії).

Додаток 2: Перелік видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних та соціальних міркувань

ЄБРР свідомо не буде фінансувати, прямо або опосередковано, проекти, які мають стосунок до наступного:

- a) виробництво будь-якої продукції, або торгівля будь-якою продукцією, яка вважається незаконною згідно законодавства країни, у якій здійснюється проект, або діяльність, яка вважається незаконною згідно законодавства або нормативних документів країни, у якій здійснюється проект (тобто національного законодавства), або міжнародних конвенцій та договорів, або підлягає поступовому припиненню або забороні на міжнародному рівні, наприклад:
  - (i) виробництво продукції, або торгівля продукцією, яка містить ПХБ¹⁹
  - (ii) виробництво медичних препаратів, пестицидів/гербіцидів та інших небезпечних речовин, використання/виробництво яких підлягає поступовому припиненню або забороні на міжнародному рівні²⁰
  - (iii) виробництво речовин, що зменшують озоновий шар, або торгівля такими речовинами, використання/виробництво яких підлягає поступовому припиненню на міжнародному рівні²¹
  - (iv) торгівля дикими тваринами та рослинами або виробництво продукції з диких тварин та рослин, або торгівля такою продукцією, яка увійшла в перелік Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення²²
  - (v) транскордонне переміщення відходів, заборонене згідно міжнародного законодавства²³

- b) Виробництво, використання або торгівля незв'язаними азбестовими волокнами або продуктами, що містять азбест²⁴

¹⁹ ПХБ: поліхлоровані біфеноли — група високотоксичних хімічних речовин. ПХБ можуть міститись у маслонаповнених електричних трансформаторах, трансформаторах та розподільчих пристроях, вироблених у 1950-1985 роках.

²⁰ Базовими документами є Нормативний документ ЄС (ЕЕС) №2455/92 щодо експорту та імпорту певних небезпечних хімічних речовин, зі змінами; Консолідований перелік ООН продуктів, споживання та/або продаж яких бути заборонені, припинені, суворо обмежені або не схвалені урядами; Конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі (Роттердамська конвенція); Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі; Класифікація пестицидів ВОЗ за шкідливістю.

²¹ Речовини, які зменшують озоновий шар: хімічні речовини, які взаємодіють з стратосферним озоном, та зменшують його кількість, що призводить до появи широко відомих "озонових дір". У Монреальському протоколі перелічені речовини, які зменшують озоновий шар, а також цільові показники та дати зменшення їхнього використання. Перелік хімічних речовин, які регулюються Монреальським протоколом, який включає аерозолі, хладагенти, піноутворюючі речовини, розчинники та речовини, що використовуються для пожежогасіння, а також дані про країни, що підписали цей протокол та цільові дати поступового припинення використання цих речовин, може бути отриманий у ЄБРР.

²² Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES). Переліки видів, які захищаються згідно цієї конвенції, наведені за адресою www.cites.org/eng/app/index.shtml.

²³ Базовими документами є наступні: Нормативний документ ЄС (ЄС) №1013/2006 від 14 червня 2006 р. про транспортування відходів; Рішення С(2001)107/Final Ради ОЕСР щодо перегляду Рішення С(92)39/Final про контроль транскордонного переміщення відходів, призначених для вторинної переробки; Базельська конвенція від 22 березня 1989 р. про контроль транскордонного переміщення шкідливих відходів та їхню утилізацію.

- c) Види діяльності, заборонені законодавством країни, у якій здійснюється проект, або міжнародними конвенціями, які стосуються захисту ресурсів біорізноманітності або культурної спадщини²⁵
- d) Дрифтерне риболовство у морському середовищі з використанням сіток, довжина яких перевищує 2,5 км.
- e) Транспортування нафти або інших небезпечних речовин у танкерах, які не відповідають вимогам Міжнародної морської організації²⁶
- f) Торгівля товарами без наявності відповідних експортних або імпорتنих ліцензій або інших свідоцтв щодо надання дозволу на транзит від відповідних країн експорту, імпорту, та, якщо це стосується відповідної ситуації, транзиту.

---

²⁴ Це не стосується купівлі та використання цементних листів, що містять зв'язаний азбест, з вмістом зв'язаного азбесту <20%.

²⁵ Відповідні міжнародні конвенції включають, зокрема, наступні: Конвенцію про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція); Конвенція про водно-болотні угіддя, які мають міжнародне значення, зокрема, у якості життєвого середовища водоплавних птахів (Рамсарська конвенція); Конвенція про збереження європейської дикої флори та фауни та природних середовищ життєдіяльності (Бернська конвенція); Конвенція про світову спадщину; Конвенція про біорізноманітність та протоколи.

²⁶ Це включає: танкери, які не мають всіх відповідних сертифікатів MARPOL SOLAS (включаючи, зокрема, дотримання Міжнародного кодексу промислової безпеки), танкери, внесені до списку заборонених Європейським Союзом або заборонені згідно Паризького меморандуму про взаєморозуміння щодо державного контролю портів (Паризький меморандум) та танкери, які підлягають поступовому припиненню експлуатації згідно документу MARPOL №13G. Не має використовуватись жоден однокорпусний танкер, вік якого перевищує 25 років.

Вимога ЄБРР до ведення діяльності 1:

Екологічна та соціальна оцінка та управління розв'язанням соціальних та екологічних проблем

Вступ

1. ЄБРР вважає важливим, щоб всі компанії, які отримують фінансування ЄБРР, мали системний підхід до управління розв'язанням екологічних та соціальних проблем та управління екологічними та соціальними наслідками, пов'язаними з їхньою діяльністю. Наявність ефективних систем управління, що відповідають масштабу та характеру діяльності, дозволить компаніям краще управляти ризиками, одержувати переваги від наявних можливостей, покращувати соціальні та екологічні показники своєї діяльності, свою репутацію, а також часто - фінансові результати. Успішна та ефективна система управління екологічними та соціальними наслідками - це динамічний, неперервний процес, який має ініціюватись та підтримуватись управлінським персоналом, та включати змістовне спілкування між клієнтом, його працівниками та місцевими спільнотами, на які впливає проект або компанія клієнта в цілому. Це потребує методичного системного підходу, який має включати планування, впровадження, розгляд та реагування на результати діяльності в рамках досягнення постійного покращення результатів діяльності.

Цілі

2. Банк вимагає від клієнтів розробки системного підходу²⁷, адаптованого до природи їхньої діяльності або проектів, до управління екологічними та соціальними ризиками і можливостями, який має забезпечити спроможність клієнта дотримуватись Екологічної та соціальної політики Банку протягом всього періоду участі Банку у проекті.
3. Ця Вимога до ведення діяльності ("ВВД") 1 окреслює сфери відповідальності клієнта у процесі оцінки, управління розв'язанням та моніторингу екологічних та соціальних проблем, пов'язаних з проектами, запропонованими для фінансування ЄБРР. Залучення зацікавлених сторін проекту є невід'ємною складовою цього процесу. Вимоги Банку щодо участі зацікавлених сторін детально окреслені у ВВД 10.

ВВД 1 та ВВД 10 мають наступні конкретні цілі:

Екологічна та соціальна оцінка та управління розв'язанням соціальних та екологічних проблем (ВВД 1)	Розкриття інформації та участь зацікавлених сторін (ВВД 10)
<ul style="list-style-type: none"> • Визначити та оцінити екологічні та соціальні наслідки та питання, як негативні, так і сприятливі, пов'язані з проектом. • Вжити заходи для уникнення, або якщо уникнення неможливе, мінімізації, зменшення або балансування / компенсації негативних наслідків для працівників, спільнот, які зазнають впливу, та навколишнього середовища. • Визначити та, якщо можливо, використати можливості для	<ul style="list-style-type: none"> • Визначити людей та спільноти, на які впливає або може впливати проект, а також інші зацікавлені сторони. • Забезпечити, щоб такі зацікавлені сторони були належним чином залучені у процеси розв'язання екологічних та соціальних проблем, які потенційно можуть вплинути на них шляхом розкриття інформації та змістовних консультацій. • Підтримувати конструктивні стосунки з зацікавленими сторонами на постійній

²⁷ Хоча це не обов'язково, Банк заохочує клієнтів розглянути прийняття сертифікованих систем управління, наприклад, ISO 14001.

<p>покращення екологічних та соціальних показників діяльності.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сприяти покращенню екологічних та соціальних показників діяльності шляхом постійного моніторингу та оцінки діяльності. 	<p>основі через змістовне залучення зацікавлених сторін протягом періоду дії проекту.</p>
---	---

Обсяг застосування

4. Ця ВВД застосовується до проектів, що мають потенційні екологічні або соціальні ризики та наслідки, які мають бути оцінені на початкових етапах розробки проекту, та управління якими має здійснюватись на постійній основі.

Вимоги

Екологічна та соціальна оцінка

5. У процесах оцінки, наприклад, оцінки ризиків, аудиту, або оцінки впливу на навколишнє середовище та соціального впливу, клієнт розглядатиме комплексно потенційні екологічні та соціальні питання та наслідки, пов'язані із запропонованим проектом. Зібрана інформація доповнить проведене ЄБРР попереднє дослідження щодо клієнта та проекту, та допоможе визначити відповідні ВВД та заходи для кращого управління ризиками та використання можливостей, у відповідності до застосовуваних ВВД. Процес оцінки буде проводитись на основі останньої інформації, включаючи точний опис та характеристику діяльності клієнта або проекту, базових соціальних та екологічних даних з належним рівнем деталізації. Така оцінка має також визначати відповідні закони та нормативні акти юрисдикцій, у яких діє проект, які стосуються екологічних та соціальних аспектів, включаючи законодавство щодо реалізації зобов'язань країни, у якій здійснюється проект, згідно міжнародного законодавства²⁸ (наприклад, зобов'язання щодо планування землекористування та управління захищеними територіями).
6. Екологічні та соціальні наслідки та проблеми будуть оцінюватись у контексті сфери впливу проекту. Ця сфера впливу може включати наступне:
  - i. Активи та об'єкти, які прямо знаходяться у власності клієнта або управляються ним, що пов'язані з діяльністю проекту, фінансування якого передбачається (наприклад, виробничі потужності, лінії електропередач, трубопроводи, канали, порти, під'їзні дороги та селища будівельників).
  - ii. Допоміжні види діяльності, активи та об'єкти, які знаходяться у власності сторін, залучених на основі договорів для управління підприємством (діяльністю) клієнтів або для реалізації проекту (наприклад, підрядники).
  - iii. Асоційовані об'єкти або підприємства, які не фінансуються ЄБРР як частина проекту та можуть бути окремими юридичними особами, проте життєздатність та існування яких залежать виключно від проекту, та товари та послуги яких є суттєвими для успішної діяльності проекту.
  - iv. Об'єкти, підприємства та служби, які прямо знаходяться у власності клієнта або управляються ним, які є частиною пакету забезпечення, наданого ЄБРР у якості гарантії.
  - v. Райони та спільноти, які потенційно можуть зазнати впливу наступного: кумулятивних наслідків від подальшого планованого впровадження проекту або інших джерел подібних наслідків у цьому географічному регіоні, будь-якого

²⁸ Наприклад, Орхуська конвенція, Конвенція Еспо та Конвенція про біорізноманітність.

існуючого проекту або становища, та інших обставин чи подій, пов'язаних з проектом, які можуть бути обґрунтовано очікувані на час проведення попереднього дослідження.

- ві. Райони та спільноти, які потенційно можуть зазнати впливу наслідків від незапланованих, проте прогнозованих подій, які можуть статись внаслідок проекту, які можуть статись пізніше або в іншій місцевості. Сфера впливу не включає потенційні наслідки, які можуть стались без впровадження проекту або незалежно від проекту.

На основі зазначеного вище, ЄБРР та клієнт узгодять сфери впливу для кожного проекту.

- 7. Екологічні та соціальні питання та наслідки також будуть проаналізовані на відповідних етапах проектного циклу. Такі етапи можуть включати період до початку будівництва, будівництво, експлуатацію та виведення з експлуатації, або закриття та відновлення. Якщо це відповідає конкретній ситуації, така оцінка має також розглядати роль та спроможність третіх сторін (наприклад, місцевих та національних органів влади, підрядників та постачальників), у тій мірі, у якій вони можуть впливати на проект, з врахуванням того, що спроможність клієнта враховувати ці ризики та наслідки та управляти ними буде залежати від його контролю дій третіх сторін та впливу на такі дії. Наслідки, пов'язані з постачальницькими та збутовими ланцюжками, які мають принципове значення для ключових функцій проекту, будуть розглядатись у тому випадку, якщо ресурси, які використовуються проектом, є вразливими з екологічної точки зору, або у випадках, коли низька вартість трудових ресурсів є важливим фактором конкурентоспроможності товару, який постачається.²⁹ Така оцінка буде також враховувати потенційні транскордонні та глобальні проблеми, наприклад, наслідки скидів та викидів, збільшення використання або забруднення міжнародних водних шляхів, викиди парникових газів, заходи для протидії зміні клімату, проблеми адаптації, та наслідки для видів та життєвих середовищ, для яких існує загроза зникнення.
- 8. Обсяг та характеристики проведеного попереднього дослідження мають бути пропорційні до обсягів відповідних ризиків та проблем. Воно має давати адекватні, точні та об'єктивні оцінки та опис проблем, підготовлених кваліфікованими та досвідченими спеціалістами. У залежності від потенційної важливості проблем та наслідків, Банк може вимагати, щоб певні попередні дослідження були проведені незалежними спеціалістами. Для кожного проекту Банк буде узгоджувати з клієнтом характеристики попереднього дослідження, яке необхідно буде провести.
- 9. Проекти, віднесені ЄБРР до Категорії "А", вимагатимуть формалізованих та спільних процесів оцінки. Індикативний перелік таких проектів наведений у Додатку 1 до цієї Політики. Проекти, які передбачають нове будівництво або значне розширення діяльності, з потенційно значними та різноманітними негативними екологічними або соціальними наслідками, наприклад, проекти, перелічені у Додатку 1, потребуватимуть комплексної оцінки екологічного та/або соціального впливу, визначення та оцінки потенційних майбутніх екологічних та соціальних наслідків, пов'язаних із запропонованим проектом, визначення потенційних можливостей для вдосконалення та рекомендацій щодо реалізації заходів для уникнення, або якщо уникнення неможливе, мінімізації та зменшення негативних наслідків. Така оцінка включатиме дослідження технічних та фінансових можливостей виконання різних дій щодо джерела негативних наслідків та документацію, яка міститиме обґрунтування

²⁹ Див. також ВВД 2, розділ 20 та ВВД 6, розділ 22.

вибору конкретного запропонованого варіанту дій. Оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС)/ Оцінка соціального впливу (ОСВ) мають відповідати ВВД 10 та будь-яким вживаним вимогам національного законодавства щодо ОВНС та іншого відповідного законодавства.³⁰ У виняткових обставинах може вимагатись регіональна, галузева або стратегічна оцінка. Проекти, які пов'язані з вимушеним переселенням або впливом на корінне населення або культурну спадщину, потребуватимуть оцінки у відповідності до ВВД 5, 7 та 8 відповідно, на додаток до будь-яких інших екологічних або соціальних попередніх досліджень, які можуть вимагатись.

10. Проекти, віднесені до Категорії “В” можуть потребувати низки різних попередніх досліджень, залежно від типу, масштабу та місця розташування проекту, а також характеристик потенційних екологічних та соціальних наслідків та ризиків. Попереднє дослідження має визначити та оцінити потенційні майбутні екологічні та соціальні наслідки, пов'язані із запропонованим проектом, визначити потенційні можливості для вдосконалення та надати рекомендації щодо заходів для уникнення, або якщо уникнення неможливе, мінімізації та зменшення негативних наслідків. Залежно від потенційних екологічних та соціальних ризиків, Банк може вимагати проведення аудиту існуючих об'єктів для оцінки екологічних та соціальних наслідків минулої та поточної діяльності існуючих об'єктів. Метою таких аудитів є визначення минулих або існуючих проблем, поточного стану дотримання регуляторних вимог, системи управління та результатів діяльності, а також потенційних ризиків, зобов'язань та можливостей, пов'язаних з проектом. Може вимагатись також проведення інших типів досліджень, наприклад, аналіз факторів небезпеки або оцінки ризиків. Основна увага під час оцінки, аудиту або іншого дослідження може приділятися екологічним або соціальним питанням (наприклад, питанням праці, охорони здоров'я та безпеки на робочому місці (ОЗБ), наслідкам для спільноти), або сполученню всіх таких питань, в залежності від характеристик відповідного проекту. Будь-які дослідження існуючих об'єктів мають проводитись спеціалістами, незалежними від об'єкту, який вони досліджують.
11. У випадках, коли клієнти, які здійснюють діяльність на кількох майданчиках, звертаються до ЄБРР щодо надання загального корпоративного фінансування, фінансування обігових коштів або акціонерного капіталу, оцінка, окреслена у пунктах 4 - 10 вище, може не відповідати ситуації. Статус таких проектів має бути визначений ЄБРР у кожному окремому випадку. За цих обставин клієнт має залучати кваліфікованого та досвідченого зовнішнього спеціаліста для проведення корпоративного аудиту існуючої системи управління екологічними та соціальними наслідками (ESMS) та перевірки відповідності минулої та поточної діяльності компанії ВВД ЄБРР. Аудит має:
  - оцінювати спроможність клієнта управляти всіма відповідними соціальними та екологічними ризиками та наслідками своєї діяльності, та враховувати їх, зокрема, щодо аспектів, визначених у ВВД (включаючи цю ВВД);
  - оцінювати дані щодо дотримання клієнтом відповідних законів та нормативних актів юрисдикцій, у яких діє проект, які стосуються екологічних та соціальних аспектів, включаючи законодавство щодо реалізації зобов'язань країни, у якій здійснюється проект, згідно міжнародного законодавства;
  - визначити основні групи зацікавлених сторін компанії та поточну діяльність щодо залучення зацікавлених сторін.

---

³⁰ Форма звіту щодо ОВНС/ОСВ, у відповідності до Директиви ЄС щодо ОВНС, може бути надана ЄБРР. Проекти, розташовані у країнах-членах ЄС, мають відповідати Директиви ЄС щодо ОВНС, та, у випадку необхідності, отримувати дозволи.

Точний обсяг корпоративного аудиту буде узгоджуватись з ЄБРР для кожного конкретного випадку.

12. Проекти, віднесені до Категорії “С” як такі, що мають мінімальні негативні наслідки або не мають таких наслідків, не потребують додаткової екологічної та соціальної оцінки після визначення проекту як такого, та не потребуватимуть ПЕСЗ згідно розділів 14-16 нижче.
13. У якості частини процесу оцінки, клієнт має визначити зацікавлені сторони та встановити зв'язки із зацікавленими сторонами у відповідності до ВВД 10.

План екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ)

14. Враховуючи висновки екологічної та соціальної оцінки та результати консультацій з зацікавленими сторонами, які зазнають впливу проекту, клієнт має розробити та впровадити програму заходів та дій з попередження/зменшення наслідків та вдосконалення діяльності, яка має сприяти подоланню та врахуванню визначених соціальних та екологічних проблем та наслідків, та врахуванню і використанню можливостей у вигляді Плану екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ). Мають бути визначені заходи та дії для попередження/зменшення наслідків, спрямовані на те, щоб на всіх відповідних етапах проект (наприклад, період до початку будівництва, будівництво, експлуатація, закриття, виведення з експлуатації/відновлення) функціонував з дотриманням відповідного законодавства та нормативних документів, та ВВД цієї Політики. ПЕСЗ має застосовувати довгостроковий підхід, та враховувати очікувані у майбутньому регуляторні вимоги. ПЕСЗ має зосереджуватись на уникненні наслідків, та, якщо це неможливо, заходах для мінімізації або зменшення можливих наслідків до прийняттого рівня. Якщо залишкові наслідки впливають на біорізноманітність, можуть вимагатись екологічні компенсаційні заходи у відповідності до ВВД 6 з метою втілення підходу «загальний негативний вплив на довкілля відсутній завдяки компенсаційним заходам»; компенсація за вимушене переселення та за наслідки для корінного населення має здійснюватись у відповідності до ВВД 5 та 7. ПЕСЗ також має розглядати та враховувати, якщо це відповідає ситуації, можливості досягнення додаткових екологічних та соціальних вигод від проекту, включаючи, там де це доцільно, програми розвитку спільнот. Якщо групи зацікавлених сторін були визначені в процесі оцінки як такі, що знаходяться у несприятливих обставинах або вразливі, ПЕСЗ має включати диференційовані заходи для того, щоб негативні наслідки не вразили їх непропорційно та щоб вони не були дискриміновані щодо отримання будь-яких потенційних вигод та можливостей, які можуть бути отримані в результаті проекту. В залежності від конкретного проекту, ПЕСЗ може включати набір принципів щодо ведення діяльності, процедур, систем управління, практичних заходів та капітальних інвестицій. Заходи та дії для врахування та подолання визначених наслідків та ризиків мають надавати перевагу уникненню та попередженню порівняно з мінімізацією, подоланням або компенсацією, якщо це можливо з технічної та фінансової точки зору.
15. Рівень деталізації та складності ПЕСЗ та пріоритетність визначених заходів та дій мають бути відповідними ризикам, наслідкам та можливостям проекту. ПЕСЗ має відображати ключові екологічні та соціальні проблеми, заходи, які мають вживатись для їх подолання, а також будь-які заходи для максимального збільшення екологічних або соціальних вигод, графік та особу/підрозділ, відповідальні за впровадження та моніторинг, та пов'язаний з такими заходами кошторис. Клієнт має проінформувати ЄБРР, яким коштом ці витрати будуть профінансовані. Будуть визначені бажані результати у співвідношенні з базовим рівнем, визначеним у процесі оцінки, у

16. У випадку клієнтів, що здійснюють діяльність на декількох майданчиках та бажають отримати загальне корпоративне фінансування, фінансування обігового капіталу або участь в акціонерному капіталі, ПЕСЗ має бути включений до корпоративної системи управління соціальними та екологічними наслідками. Він має враховувати всі проблеми, визначені в процесі корпоративного аудиту, шляхом зазначення заходів з визначеними часовими рамками для досягнення та підтримання виконання ВВД Банку протягом обґрунтованого періоду.

Організаційна спроможність та зобов'язання

17. Клієнт повинен створити, підтримувати та у разі необхідності посилювати організаційну структуру, яка має визначати функції, сфери відповідальності та повноваження для впровадження ПЕСЗ та відповідної системи управління. Мають бути призначені конкретні працівники, включаючи представника (представників) керівництва, з чітко окресленими сферами відповідальності та повноваженнями. Ключові обов'язки щодо соціальних та екологічних аспектів діяльності мають бути добре визначені та повідомлені працівникам з відповідними повноваженнями, та іншому персоналу організації. Керівний склад організації, кадрові та фінансові ресурси мають бути спрямовані на сприяння на постійній основі досягненню ефективних та сталих результатів щодо соціальних питань та охорони довкілля.
18. Клієнт має забезпечити, щоб працівники, які безпосередньо відповідають за роботу, яка стосується проекту або результатів та показників діяльності щодо соціальних питань та охорони довкілля, пройшли відповідне навчання та мали відповідну кваліфікацію знання та навички, необхідні для виконання цієї роботи. Навчання має також враховувати конкретні дії та заходи, які вимагаються згідно з відповідними ВВД та ПЕСЗ (якщо такий план існує), та методи, необхідні для здійснення заходів компетентним та ефективним чином.

Управління підрядниками

19. ВВД, включаючи будь-які спеціальні вимоги, передбачені в ПЕСЗ, будуть застосовуватись до проекту незалежно від того, чи виконується проект безпосередньо клієнтом або з використанням підрядників або субпідрядників. До сфери відповідальності клієнта належить забезпечення того, щоб підрядники, які працюють на майданчиках проекту, виконували ці вимоги. Ефективне управління підрядниками включає наступне:
  - Оцінку екологічних та соціальних ризиків, пов'язаних з договорами підряду

- Включення, якщо це доцільно, відповідних положень ВВД/ПЕСЗ до тендерних документів та перевірка спроможності потенційних підрядників виконати відповідні вимоги
- Накладення на підрядників договірних зобов'язань застосовувати ці стандарти та включати відповідні санкції у випадку їхнього недотримання
- Перевірка знань та навичок підрядників, які необхідні для виконання ними завдань в рамках проекту у відповідності до ВВД та вимог ПЕСЗ
- Моніторинг дотримання підрядниками зазначених вимог
- У випадку залучення субпідрядників, необхідно вимагати від підрядників застосування подібних вимог до їхніх субпідрядників

Вимоги щодо праці та умов праці робітників, які не є працівниками компанії, окреслені у ВВД 2, пункт 19.

Моніторинг та перегляд показників та результатів діяльності

20. Клієнт має прийняти процедури для моніторингу та виміру дотримання екологічних та соціальних положень юридичних договорів, включаючи ефективне впровадження ПЕСЗ та ВВД, та вдосконалень, досягнутих протягом часу порівняно з базовим рівнем, зафіксованим під час оцінки. Обсяг моніторингу має бути пропорційним до ризиків та негативних наслідків для довкілля та спільнот, які зазнають впливу проекту. Моніторинг зазвичай включатиме фіксацію інформації для відстеження результатів та показників діяльності та встановлення належних інструментів оперативного контролю для перевірки дотримання вимог, результатів та показників діяльності, а також вжиття відповідних заходів згідно звітів відповідних регулюючих та наглядових органів, та коментарів від зацікавлених сторін, наприклад, від членів громади. На додаток до цього, клієнт може залучати третіх осіб, наприклад незалежних експертів, місцеві громади або НДО, до доповнення та верифікації своєї власної моніторингової інформації. Для Проектів Категорії А, клієнт повинен буде залучати кваліфікованих та досвідчених спеціалістів для здійснення функцій періодичного моніторингу / проведення аудитів протягом всього періоду участі Банку в проекті. Клієнт має документувати результати моніторингу.
21. Результати моніторингу мають використовуватись для коригування та покращення результатів діяльності. Аналогічно, діяльність з моніторингу може коригуватись на основі досвіду роботи та відгуків і коментарів. Протягом періоду впровадження проекту результати власного моніторингу клієнта, звіти про інспекції урядових органів, аудити/звіти третіх осіб або моніторинг з боку кредиторів може продемонструвати необхідність внесення змін до ПЕСЗ. На основі результатів моніторингу клієнт має визначити та включити всі необхідні коригувальні та попереджувальні заходи у змінений ПЕСЗ та/або компенсаційну програму, які мають бути надані до Банку для схвалення. Клієнт має впроваджувати узгоджені коригувальні та попереджувальні заходи, та відстежувати результати/вживати необхідні додаткові заходи для забезпечення їхньої ефективності.
22. Вище керівництво організації клієнта має отримувати регулярні оцінки показників та результатів функціонування системи управління екологічними та соціальними впливами та/або результати впровадження ПЕСЗ, на основі систематичного збору та аналізу даних. Обсяг та частота такої звітності мають залежати від виду та обсягу видів діяльності, які визначені та здійснюються у відповідності до системи управління/програми клієнта, ПЕСЗ та інших відповідних проектних вимог.

23. Клієнти мають сприяти проведенню моніторингових візитів на їхні майданчики та об'єкти спеціалістів Банку з екологічних або соціальних питань, або консультантів, які діють за дорученням Банку. Частота та обсяг таких візитів мають бути пропорційні до екологічних та соціальних ризиків.
24. У якості частини своєї регулярної звітності для Банку, клієнти надаватимуть до ЄБРР оновлену інформацію про результати впровадження їхніх ПЕСЗ. Залучення зацікавлених сторін під час впровадження проекту, включаючи зовнішню звітність про результати впровадження ПЕСЗ, має здійснюватись у відповідності до ВВД 10.

Вимога ЄБРР до ведення діяльності 2: Праця та умови праці

Вступ

1. ЄБРР вважає, що для будь-якого підприємства персонал є цінним надбанням; хороше управління людськими ресурсами та здорові стосунки працівників та керівництва на основі поваги до прав працівників, включаючи свободу асоціацій та право на колективні переговори, є ключовими складовими сталого розвитку підприємства. Завдяки справедливому ставленню до працівників та створення для них безпечних та здорових умов роботи, клієнти можуть отримати реальні вигоди, наприклад, підвищення ефективності та продуктивності своєї діяльності. Навпаки, відсутність здорових стосунків між працівниками та керівництвом може зашкодити зацікавленості працівників та утриманню кадрів, створити перешкоди для реалізації проекту та погіршити репутацію клієнта.

Цілі

2. ЄБРР намагатиметься підтримувати у своїй діяльності ініціативи інших організацій, наприклад, МОП та ЄС у пропаганді принципів та стандартів гідної праці. Політика у галузі людських ресурсів, процедури та стандарти клієнта мають бути розроблені таким чином, щоб забезпечити як мінімум наступне:
  - Створення та підтримку здорових стосунків працівників та керівництва;
  - Справедливе ставлення, відсутність дискримінації та рівні можливості для всіх працівників;
  - Сприяння дотриманню колективних угод, стороною яких є клієнт, національного законодавства щодо праці та фундаментальних принципів та ключових регуляторних стандартів, викладених у Конвенціях МОП, які є найважливішими для таких стосунків³¹;
  - Захист здоров'я працівників, зокрема шляхом сприяння створенню безпечних та здорових умов праці.

Обсяг застосування

3. Банк має погодити з клієнтом, яким чином будуть враховуватись відповідні вимоги цієї ВВД у якості частини загального Плану екологічних та соціальних заходів та/або системи управління соціальними та екологічними впливами. Вимоги щодо Екологічної та соціальної оцінки та управління соціальними та екологічними впливами окреслені у ВВД 1 та ВВД 10.
4. У цій ВВД термін “працівник” означає працівників клієнта, які працюють на умовах найму. Застосування цієї ВВД до працівників, які не працюють на умовах найму, описане у пункті 19. Питання праці та умов праці в постачальницьких та збутових ланцюжках розглянуті в пунктах 20 та 21.

Вимоги

Управління стосунками з працівниками

---

³¹ Конвенції МОП 29 та 105 (примусова та недобровільна праця), 87 (свобода асоціацій), 98 (право на колективні переговори), 100 та 111 (дискримінація), 138 (мінімальний вік) 182 (найгірші форми дитячої праці).

Політика у галузі людських ресурсів

- Клієнт має прийняти та/або підтримувати політику у галузі людських ресурсів відповідну до розміру підприємства та характеристик його персоналу. В такій політиці має бути викладений підхід до управління персоналом, який має задовольняти вимоги даної ВВД. Ця політика має бути чіткою, зрозумілою та доступною для працівників.

Стосунки з працівниками

- Клієнт повинен документувати та повідомляти всім працівникам їхні умови роботи та працевлаштування, включаючи право на отримання заробітної плати, години роботи, процедури щодо понаднормової роботи та компенсації за понаднормову роботу, та соціальні гарантії (наприклад, відпустка у випадку хвороби, відпустка для матерів/батьків для догляду за новонародженою дитиною або відпустка).

Умови праці та найму

Загальні умови

- Проекти мають дотримуватись як мінімум:
  - національного законодавства, законодавства щодо праці, соціальних гарантій та охорони здоров'я та безпеки на робочому місці, та
  - принципів та стандартів, які відображені у конвенціях МОП³² щодо наступного:
    - заборона дитячої праці;
    - усунення примусової праці;
    - усунення дискримінації щодо працевлаштування;
    - свобода асоціацій та право на колективні переговори.

Дитяча праця

- Клієнт має дотримуватись всіх положень національного законодавства щодо праці неповнолітніх. У будь-якому випадку, клієнт не повинен використовувати працю дітей економічно експлуатативним чином, або на роботах, які ймовірно можуть бути небезпечними, або заважатимуть навчанню дитини, або можуть бути шкідливими для здоров'я дитини або її фізичного, розумового, духовного, морального або соціального розвитку. Молоді люди, молодші 18 років, не мають бути зайняті на небезпечних роботах.. Має здійснюватись відповідна оцінка ризиків, пов'язана з роботою осіб, молодших 18 років.

Примусова праця

- Клієнт має уникати використання примусової праці, тобто будь-яких робіт або послуг, які виконані чи надані не добровільно - в результаті примусу силою або загрозою застосування санкцій. Це поняття включає будь-яку недобровільну або пов'язану з примусом працю, наприклад, працю на основі кабальних договорів, підневільну працю або подібні системи організації праці.

---

³² Конвенції МОП 29 та 105 (примусова та недобровільна праця), 87 (свобода асоціацій), 98 (право на колективні переговори), 100 та 111 (дискримінація), 138 (мінімальний вік) 182 (найгірші форми дитячої праці).

Відсутність дискримінації та рівні можливості

10. Проекти мають дотримуватись вимог ЄС щодо відсутності дискримінації, пов'язаної з працевлаштуванням. Зокрема, клієнт зобов'язаний:

- утримуватись від прийняття рішень щодо працевлаштування на основі особистих характеристик, наприклад, статі, раси, громадянства, етнічного походження, релігії або віри, інвалідності, віку або сексуальної орієнтації, які не стосуються специфічних вимог для конкретної роботи;
- базувати робочі стосунки на принципах рівних можливостей та справедливого ставлення, уникати дискримінації щодо будь-яких аспектів, пов'язаних із найманою працею, включаючи підбір працівників та прийом на роботу, компенсацію (включаючи заробітну плату та соціальні гарантії), умови праці на робочому місці та умови працевлаштування, доступ до навчання, підвищення за посадою, звільнення або вихід на пенсію, та заходи щодо дисципліни.

Не будуть вважатися дискримінацією спеціальні заходи для захисту від дискримінації або допомоги для коригування дискримінації, яка практикувалася в минулому, або сприяння розвитку можливостей для працевлаштування місцевого населення, або відбір на конкретне робоче місце на основі специфічних вимог для відповідної посади, які відповідають національному законодавству.

Організації працівників

11. Клієнт не повинен протидіяти працівникам у створенні організацій працівників або вступі до таких організацій за їхнім вибором, та у проведенні колективних переговорів, та не повинен здійснювати дискримінацію або вживати санкції проти працівників, які беруть участь або прагнуть взяти участь у таких організаціях або у проведенні колективних переговорів. У відповідності до національного законодавства, клієнт повинен взаємодіяти з такими організаціями працівників та вчасно надавати їм інформацію, необхідну для проведення конструктивних переговорів. Якщо національне законодавство значно обмежує створення або діяльність організацій працівників, клієнт має надавати працівникам механізми для висловлення їхніх скарг та захищати їхні права щодо умов праці та умов працевлаштування. Ці механізми не повинні знаходитись під впливом чи під контролем клієнта.

Заробітна плата, соціальні гарантії та умови праці

12. Заробітна плата, соціальні гарантії та умови праці мають в цілому відповідати рівню заробітної плати, соціальних гарантій та умов працевлаштування, які пропонуються подібними роботодавцями у відповідному районі країни/регіону та у відповідній галузі. Якщо клієнт є стороною колективного договору або іншим чином має зобов'язання, які накладаються на нього в рамках колективного договору, він має виконувати умови такого договору.

Охорона здоров'я та безпека на робочому місці (ОЗБ)

13. Клієнт має забезпечити працівникам безпечне та здорове робоче середовище, з врахуванням властивих ризиків у конкретній галузі та специфічних класів факторів небезпеки у робочих зонах клієнта, включаючи фізичні, хімічні, біологічні та радіологічні фактори небезпеки. Клієнт має вживати заходи для попередження аварій, нещасних випадків та хвороб, виникнення яких пов'язане з роботою або які могли б статись на робочому місці шляхом наступних заходів:

- визначення та мінімізація, наскільки це практично можливо, причин потенційних факторів небезпеки для працівників;
  - проведення профілактичних та захисних заходів, включаючи модифікацію, заміну або усунення небезпечних умов або речовин;
  - надання відповідного обладнання для мінімізації ризиків, а також вимагання від працівників його використання, із застосуванням відповідних санкцій у випадку невикористання;
  - навчання працівників та створення відповідних стимулів для них щодо дотримання процедур охорони здоров'я та безпеки праці та використання захисного обладнання;
  - документування та звітність щодо нещасних випадків на робочому місці, захворювань та аварійних ситуацій;
  - та попередження надзвичайних ситуацій, готовність до таких ситуацій та наявність планів дій у випадку надзвичайних ситуацій.
14. Проекти мають відповідати вимогам ЄС щодо ОЗБ та, щодо тих аспектів, де такі вимоги не існують, відповідним керівним принципам МФК щодо ОЗБ.
15. Для виконання зазначених вимог, клієнт повинен мати та підтримувати систему управління ОЗБ, яка має відповідати обсягу та характеру його діяльності згідно кращої міжнародної практики.³³
16. Якщо клієнт надає працівникам місце для проживання, таке місце для проживання має бути належним чином розташоване та бути чистим, безпечним та, як мінімум, відповідати базовим потребам працівників. Зокрема, надання місця для проживання має відповідати національному законодавству та кращій міжнародній практиці в цьому питанні. Таке місце для проживання має враховувати, але не обмежуватись врахуванням наступних факторів: оплата за надання помешкання, надання достатнього простору для проживання кожного працівника; забезпечення санітарних вузлів та можливостей для прання та приготування їжі; доступ до питної води; розташування місця для проживання відносно робочого місця; врахування факторів небезпеки для здоров'я, пожежної безпеки або інших факторів небезпеки або порушення спокою; можливості для надання першої допомоги та користування послугами медичних установ чи пунктів; опалення та вентиляція. Свобода пересування працівників до місця проживання, наданого роботодавцем, та з нього не має необґрунтовано та неналежним чином обмежуватись.

Скорочення персоналу

17. Якщо клієнт передбачає проведення колективних звільнень, згідно визначенню у Статті 1 Директиви ЄС 98/59, клієнт має розробити план для зменшення негативних наслідків скорочення персоналу, у відповідності до національного законодавства та кращої галузевої практики, та на основі принципів відсутності дискримінації та консультацій. Без обмеження застосування більш жорстких положень національного законодавства, такі консультації мають включати інформування представників працівників заздалегідь, в обґрунтовані строки, про зміни в умовах працевлаштування, якщо це потрібно у відповідності до ситуації, інформування відповідних органів влади, з метою спільного розгляду для зменшення негативних наслідків від втрати

³³ Наприклад, Керівні принципи МОП щодо ОЗБ 2001 року або Системи управління ОЗБ 18001. Системи управління мають включати відповідні схеми стимулів та санкцій для сприяння застосуванню хорошої практики ОЗБ.

роботи для працівників, яких це буде стосуватись. Результат консультацій має бути відображений в остаточному плані скорочення персоналу.

Механізм подання скарг

18. Клієнт повинен створити для працівників (та організацій працівників, якщо вони існують) механізм подання скарг для інформування про обґрунтовані проблеми та занепокоєння на робочому місці. Клієнт повинен проінформувати працівників про механізм подання скарг під час прийому на роботу та забезпечити наявність простих можливостей застосування цього механізму. Такий механізм має передбачати участь керівництва належного рівня та швидке реагування на проблеми із використанням зрозумілих та прозорих процедур зворотного зв'язку без будь-яких санкцій для працівників, які подали скаргу. Такий механізм не повинен слугувати перешкодою для звернення до інших судових або адміністративних засобів захисту, які можуть існувати у відповідності до законодавства або існуючих арбітражних процедур, або замінити механізми подання скарг, які існують у відповідності до колективних договорів.

Працівники, які не є працівниками за наймом

19. У випадку залучення клієнтом робітників, які не є працівниками за наймом, через підрядників або інших посередників для роботи на проектних майданчиках або виконання робіт, прямо пов'язаних з ключовими функціями проекту, клієнт повинен: (i) пересвідчитись, що ці підрядники або посередники є законними підприємствами з хорошою репутацією; та (ii) вимагати від них застосування вимог, які зазначені у пунктах 6 - 16 та 18 вище. Якщо клієнт прямо залучає робітників, які не є працівниками за наймом, клієнт має застосовувати вимоги пунктів 6 - 16 та 18 вище.

Постачальницькі та збутові ланцюжки

20. Негативні наслідки, пов'язані з постачальницькими та збутовими ланцюжками, мають розглядатись у тому випадку, якщо низька вартість праці є суттєвим фактором конкурентоспроможності товару або послуги, які постачаються. У таких умовах клієнт має вжити обґрунтовані заходи, щоб дізнатись про використання дитячої праці та примусової праці³⁴ у такій системі постачання щодо товарів та матеріалів, які мають принципове значення для ключових функцій проекту.
21. Якщо клієнт дізнається про використання у системі постачання дитячої праці та примусової праці всупереч стандартам МОП та що товари або матеріали є суттєвим внеском у ключові функції діяльності, яка фінансується ЄБРР, клієнт має здійснити всі обґрунтовані заходи для вирішення цих проблем у відповідності до наступних вимог:
- (а) Щодо дитячої праці, клієнт може продовжувати закуповувати такі товари або матеріали тільки після отримання задовільних зобов'язань або підтверджень, що постачальник готовий впровадити план відмови від дитячої праці протягом раціонального періоду у відповідності до кращої міжнародної практики. Клієнт має регулярно звітувати до ЄБРР про результати впровадження такої програми.
- (б) Щодо примусової праці, клієнт може продовжувати закуповувати такі товари або матеріали тільки після отримання задовільних зобов'язань або підтверджень, що постачальник вжив належні заходи для усунення умов, які є умовами примусової праці.

---

³⁴ Згідно визначення у Конвенціях МОП 138, 182, 29, 105

Вимога ЄБРР до результатів діяльності 3: Попередження та зменшення забруднення

Вступ

1. ЄБРР визнає, що сталий розвиток є фундаментальним аспектом раціонального управління бізнесом, та що прагнення забезпечити економічне зростання та здорове довкілля тісно пов'язані. Попередження та зменшення забруднення є ключовими складовими шляху до сталого розвитку, і проекти, фінансовані ЄБРР, мають відповідати кращій міжнародній практиці щодо цього. Наслідки та проблеми, пов'язані з діяльністю, яка викликає забруднення, необхідно розглядати для всіх видів економічної діяльності, та від викидів та скидів на рівні одного об'єкту, до наслідків на регіональному та глобальному рівні, залежно від конкретної ситуації.
2. У якості сторони, яка підписала Європейські принципи щодо довкілля, ЄБРР бере на себе зобов'язання здійснювати наступне:
  - підтримувати, в рамках проектів та діяльності, яку він фінансує, принципів запобігання, попередження, пріоритетності усунення шкоди для довкілля у джерелі цієї шкоди, та принципу щодо оплати витрат, пов'язаних із забрудненням, стороною, яка спричиняє забруднення.
  - вимагати дотримання в рамках проектів та діяльності, яку фінансує Банк, відповідних стандартів ЄС щодо охорони навколишнього середовища, зокрема, стандартів, що стосуються промислового виробництва, управління водними ресурсами та відходами, забруднення повітря та ґрунту, охорони здоров'я, безпеки на робочому місці³⁵, та захисту природи³⁶, якщо ці стандарти можуть застосовуватись на рівні проекту (далі - "Екологічні вимоги ЄС").³⁷

Цілі

3. Ця Вимога до результатів діяльності (ВВД) має наступні цілі:
  - Уникнення, або, якщо уникнення неможливе, мінімізація негативних наслідків для здоров'я людей та довкілля шляхом уникнення або мінімізації забруднення, яке прямо спричиняється проектами;
  - Допомога клієнтам у визначенні пов'язаних з проектом можливостей для підвищення ефективності використання енергії та ресурсів та зменшення відходів;
  - Сприяння зменшенню пов'язаних з проектом викидів парникових газів.

Обсяг застосування

4. Банк має погодити з клієнтом, яким чином мають враховуватись та реалізовуватись відповідні вимоги цієї ВВД як частини загального Плану екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ) та/або системи управління клієнта. Вимоги щодо екологічної та

³⁵ Питання охорони здоров'я та безпеки на робочому місці розглянуті у ВВД 2.

³⁶ Збереження біорізноманітності розглянуте у ВВД 6.

³⁷ Для цілей цієї Політики та ВВД, екологічні стандарти ЄС можуть застосовуватись на рівні проекту, якщо сам відповідний законодавчий документ ЄС містить чіткі кількісні або якісні вимоги, які можуть бути застосовані на рівні об'єкту (на відміну від, наприклад, рівня навколишнього середовища).

соціальної оцінки та управління соціальними та екологічними впливами окреслені у ВВД 1 та ВВД 10.

Вимоги

Загальні вимоги

5. Із врахуванням пункту 6 нижче, проекти мають бути розроблені таким чином, щоб забезпечити дотримання відповідних Екологічних вимог ЄС, а також діючого національного законодавства, та мають впроваджуватись у відповідності до цього законодавства та вимог.
6. Визнається, що Екологічні вимоги ЄС щодо заходів для попередження та зменшення забруднення базуються на найкращих наявних методах, без вказівок щодо використання конкретного методу або конкретної технології, проте з урахуванням технічних характеристик відповідного обладнання або виробництва, його географічного розташування та місцевих умов навколишнього середовища з метою забезпечення високого рівня захисту довкілля в цілому. Для забезпечення виконання цих вимог, положення ПЕСЗ мають враховувати будь-які часові рамки, узгоджені на рівні країни, для досягнення сумісності з законодавством ЄС (наприклад, у країнах, які є кандидатами у члени ЄС). Для проектів у країнах, які не є членами ЄС, кандидатами та потенційними кандидатами, часові рамки, встановлені у ПЕСЗ для виконання Екологічних вимог ЄС мають відповідати двохстороннім договорам або планам дій, узгодженим між ЄС та відповідною країною, проте можуть враховувати вартість застосування відповідних вимог та існуючі місцеві умови.
7. Якщо не існує відповідних Екологічних вимог ЄС, клієнт повинен застосовувати інші вимоги кращої міжнародної практики, наприклад, Керівні принципи Групи Світового банку щодо охорони довкілля, здоров'я та безпеки. У таких випадках Банк має погодити з клієнтом відповідні вимоги для кожного окремого проекту.
8. Якщо нормативні документи країни виконання проекту відрізняються від рівня вимог та заходів, передбачених Екологічними вимогами ЄС або вимог, узгоджених у відповідності до пункту 7, очікується, що проекти будуть відповідати найбільш суворим з перелічених вимог.
9. Для кожного проекту Банком будуть визначені та узгоджені з клієнтом відповідні екологічні вимоги та керівні принципи.

Попередження забруднення, збереження ресурсів та енергоефективність

10. Під час проектування, будівництва, експлуатації та виведення з експлуатації проекту (життєвого циклу проекту) клієнт повинен враховувати технічні характеристики відповідного устаткування або виробничих потужностей, їхнє географічне розташування та місцеві умови / умови навколишнього середовища, та застосовувати технології та практики (методи) для попередження та контролю забруднення, які найкращим чином придатні для уникнення, або, якщо уникнення неможливе, мінімізації негативних наслідків для здоров'я людей та довкілля, які мають бути технічно та фінансово можливими та економічно ефективними.
11. Клієнт повинен уникати викидів забруднюючих речовин або, якщо уникнення неможливе, мінімізувати або контролювати такі викиди. Це стосується викидів забруднюючих речовин в результаті звичайної діяльності, виняткових або аварійних

Відходи³⁸

12. Клієнт повинен уникати продукування небезпечних та інших відходів, або мінімізувати таке продукування, а також, у максимально можливій мірі, мінімізувати їхню шкідливість. Якщо неможливо уникнути, проте можливо мінімізувати продукування відходів, клієнт має знайти можливість для повторного використання, переробки таких відходів або використання їх у якості джерела енергії. Якщо відходи не можуть бути перероблені або повторно використані, клієнт повинен поводитися з ними, знищити або утилізувати їх в екологічно дружній спосіб. Якщо відходи, які утворюються, вважаються небезпечними, клієнт повинен дослідити варіанти утилізації, які були б раціональними з точки зору охорони навколишнього середовища, з врахуванням обмежень щодо їхніх транскордонних перевезень. Якщо утилізація відходів здійснюється третіми особами, клієнт повинен використовувати підрядників, які є легальними підприємствами з доброю репутацією та мають ліцензії відповідних регулюючих органів.

Безпечне використання небезпечних речовин та матеріалів та безпечне поводження з ними

13. Клієнт повинен намагатись уникнути, зменшити або припинити використання небезпечних речовин та матеріалів, та розглянути можливість використання менш небезпечних замінників таких речовин та матеріалів, з метою захисту здоров'я людей та довкілля від їхніх потенційно шкідливих наслідків. Якщо уникнення неможливе, клієнт повинен зосередити увагу на їх безпечному використанні та застосуванні відповідних заходів управління ризиками для мінімізації або контролю надходження таких речовин/матеріалів у повітря, воду та/або ґрунт в наслідок їх виробництва, транспортування, перевантаження, зберігання, використання та утилізації, пов'язаних з діяльністю проекту. Клієнт повинен уникати виробництва, торгівлі та використання небезпечних речовин та матеріалів, які підлягають забороні на міжнародному рівні або поетапному припиненню їх використання внаслідок їхньої високої токсичності для живих організмів, персистентності у навколишньому середовищі, потенціалу до накопичення живими організмами, або потенціалу щодо зменшення озонного шару.

Готовність до надзвичайних ситуацій та планування реагування

14. Клієнт повинен бути готовий реагувати на порушення технологічних параметрів, аварії та надзвичайні ситуації адекватним чином у відповідності до виробничих ризиків та необхідності запобігання їхнім потенційним негативним наслідкам. Клієнт повинен застосовувати вимоги пунктів 18-22 ВВД 4 щодо визначення основних факторів безпеки, запобігання значним аваріям та обмеження їхніх наслідків для людей та довкілля, з метою забезпечення високого рівня захисту послідовним та ефективним чином.

---

³⁸ Для цілей цієї ВВД, відходи визначаються як неоднорідна комбінація газоподібних, рідких та/або твердих речовин/матеріалів, поводження з якими має здійснюватись з використанням адекватних фізичних, хімічних та/або біологічних процесів, необхідних для створення можливості їхньої безпечної утилізації у навколишньому середовищі.

Промислове виробництво

15. Клієнт має встановити відповідні процедури для забезпечення постійної інвентаризації та моніторингу всіх викидів та скидів, а також відходів виробництва. Клієнти, зобов'язані надавати звітність про викиди забруднюючих речовин, пов'язані з проектом, до Європейського реєстру викидів та перенесення забруднюючих речовин (E-PRTR)³⁹, мають також надавати ці дані до ЄБРР.

Врахування стану довкілля

16. Для врахування та вирішення проблеми негативного впливу проекту на існуючий стан довкілля, клієнт має: (i) розглянути низку факторів, включаючи обмежену асимілюючу спроможність навколишнього середовища, існуюче та майбутнє використання землі, існуючі умови навколишнього середовища, відстань проектного майданчика до екологічно вразливих та захищених зон, та можливість кумулятивного впливу з невизначеними та незворотними наслідками; та (ii) сприяти реалізації стратегій уникнення, або, якщо уникнення неможливе, мінімізації або зменшення викидів забруднюючих речовин, включаючи стратегії, які сприятимуть покращенню умов навколишнього середовища, якщо проект може бути значним джерелом викидів у вже ураженій зоні. Такі стратегії включають, зокрема, оцінку можливості розташування проекту в інших місцевостях та компенсацію викидів.

Викиди парникових газів

17. Клієнт має сприяти скороченню викидів парникових газів (ПГ), пов'язаних з проектом, та вжити заходів відповідно до характеристик, масштабу діяльності та наслідків проекту.
18. Під час розробки проектів, які, як очікується, можуть продукувати або вже продукують значні обсяги ПГ⁴⁰, клієнт має зібрати та надати дані, необхідні для оцінки базової ситуації (до здійснення інвестиції) щодо викидів ПГ та обсягу викидів ПГ після впровадження проекту. Настанови щодо даних, які мають бути надані, можуть бути отримані від Банку. Оцінка обсягу ПГ включатиме прямі викиди від об'єктів, які знаходяться у власності або контролюються в рамках фізичних границь проекту, разом з викидами від будь-якої зовнішньої діяльності, від якої залежить проект, включаючи непрямі викиди, пов'язані з виробництвом електроенергії для потреб проекту. Настанови щодо визначення границь проекту також можуть бути отримані від Банку.⁴¹ Кількісне визначення та моніторинг параметрів, необхідних для

---

³⁹ Компанії, розташовані в країнах - членах ЄС та в країнах - кандидатах в члени ЄС, які здійснюють викиди забруднюючих речовин у повітря, воду та/або ґрунт у обсягах, які перевищують певні встановлені рівні, повинні здійснювати моніторинг викидів та надавати інформацію про такі обсяги до Європейського реєстру викидів та перенесення забруднюючих речовин (E-PRTR). Реєстр E-PRTR був прийнятий згідно Регламенту ЄС 166/2006 та замінить існуючий Європейський реєстр викидів забруднюючих речовин. (<http://eper.ec.europa.eu/eper>)

⁴⁰ Обсяг внеску проекту до викидів ПГ залежить від конкретної галузі. Рекомендації щодо визначення обсягу викидів ПГ, пов'язаних з проектами у різних галузях, наведені у публікації «*Методика ЄБРР щодо оцінки викидів парникових газів – рекомендації для консультантів, які працюють в рамках проектів, фінансованих ЄБРР (GN0)*». Величина, після досягнення якої обсяг викидів вважатиметься значним в термінах цієї Вимоги до результатів діяльності, звичайно становить 100 000 тонн в еквіваленті CO₂ на рік для сумарного обсягу викидів з прямих та непрямих джерел, пов'язаних з купівлею електроенергії для власного споживання. Проте, може застосовуватись менша гранична величина, якщо проект спрямований на досягнення значного підвищення ефективності виробництва. У таких випадках клієнтам пропонується консультуватись з Банком щодо необхідності надання даних для оцінки обсягів ПГ.

⁴¹ Рекомендації вимог до надання даних та визначення границь проекту наведені, відповідно, у наступних документах Банку - "*Протоколи екологічного аудиту та оцінки*" та *Методиці ЄБРР щодо оцінки викидів*

оцінки викидів ПГ⁴², будуть проводитись щорічно протягом терміну діяльності проекту.

19. Окрім згаданого вище, клієнт має оцінити технічну та фінансову можливість та економічну ефективність існуючих підходів до зменшення питомого обсягу викидів вуглецю протягом розробки та діяльності проекту, та впровадити доцільні підходи.

Використання пестицидів та управління використанням пестицидів

20. Клієнт повинен сформулювати та впровадити інтегрований підхід до боротьби зі шкідниками (IPM) та/або інтегрований підхід до боротьби з переносниками хвороб (IVM). Програми клієнта щодо боротьби зі шкідниками та переносниками хвороб мають включати скоординоване використання інформації про шкідників та екологічної інформації, разом з наявними методами контролю шкідників, включаючи культурні практики, біологічні, генетичні та, у якості останнього засобу, хімічні методи для попередження неприйнятної рівня шкоди з боку шкідників. Якщо діяльність з боротьби з сільськогосподарськими шкідниками та хворобами включає використання пестицидів, клієнт повинен намагатись зменшити вплив пестицидів на здоров'я людей та довкілля та, більш загально, для досягнення більш сталого використання пестицидів, а також значного сумарного скорочення ризиків та використання пестицидів, з забезпеченням необхідного захисту врожаю. Стале використання пестицидів має включати наступне:

- мінімізацію або, якщо можливо, усунення використання пестицидів
- мінімізацію факторів небезпеки та ризиків для здоров'я та довкілля від використання пестицидів
- зменшення рівнів шкідливих активних речовин шляхом заміни найбільш небезпечних речовин більш безпечними (включаючи нехімічні) варіантами
- вибір пестицидів, які є малотоксичними для людей, відомі як ефективні проти цільових видів шкідників, та спричиняють мінімальні наслідки для інших видів (крім цільових) та для довкілля
- використання методів сільського господарства, які потребують малої кількості або не потребують пестицидів
- мінімізація шкоди для природних ворогів та попередження розвитку стійкості шкідників до цих пестицидів.

21. Клієнт має переважувати, зберігати, використовувати та утилізувати пестициди згідно кращої міжнародної практики у відповідній галузі, наприклад, Міжнародних правил розповсюдження та використання пестицидів Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН.

22. Клієнт має уникати використання пестицидів, які згідно Рекомендованої класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я включені до Класу небезпеки Ia (надзвичайно шкідливі) та I b (дуже шкідливі); або до Класу II (помірно шкідливі), якщо країна, у якій впроваджується проект, не має обмежень щодо розповсюдження

парникових газів – рекомендації для консультантів, які працюють в рамках проектів, фінансованих ЄБРР "Методика ЄБРР для оцінки викидів парникових газів – рекомендації для консультантів, які працюють в рамках проектів, фінансованих ЄБРР" (GNI).

⁴² Наприклад, обсяги використання палива або електроенергії.

та використання таких хімічних речовин, або якщо ймовірно, що вони можуть бути доступні для працівників, які не пройшли відповідного навчання, не мають належного обладнання та умов для перевантаження, зберігання, використання та утилізації цієї продукції належним чином.

Вимога ЄБРР до результатів діяльності 4: Громадське здоров'я та безпека

Вступ

1. ЄБРР визнає, що діяльність, обладнання та інфраструктура проекту часто приносять спільнотам певні вигоди через створення робочих місць, послуги та можливості для економічного розвитку. Проте, проекти також можуть збільшувати потенціал виникнення ризиків для спільнот, що зазнають вплив проекту, внаслідок тимчасової або постійної зміни структури населення; транспортування сировини та готової продукції; будівництва, введення та виведення з експлуатації промислових потужностей; аварій, структурних порушень та вивільнення небезпечних матеріалів.
2. Населення також може потерпати від наслідків негативних впливів проекту на довкілля, поширення захворювань та діяльність персоналу служб безпеки. Хоча провідною є роль органів влади у забезпеченні здоров'я, безпеки та захисту населення, ця Вимога до результатів діяльності ("ВВД") стосується сфер відповідальності клієнта щодо визначення та уникнення або мінімізації ризиків та негативних наслідків для громадського здоров'я та безпеки, які можуть виникнути в результаті діяльності проекту.
3. Рівень ризиків та наслідків, описаний у цій ВВД, може бути більшим для проектів, розташованих у зонах, де тривають або в останній час відбулися конфлікти чи масштабні природні або техногенні явища (наприклад, регіони, у яких існує небезпека землетрусів та повеней).

Цілі

4. Ця ВВД спрямована на досягнення наступних цілей:
  - Уникнення або мінімізацію ризиків та наслідків для здоров'я та безпеки місцевого населення протягом життєвого циклу проекту внаслідок як звичайних, так і незвичайних обставин;
  - Забезпечення здійснення захисту пов'язаних з проектом працівників та майна законним чином, уникаючи або мінімізуючи ризики для безпеки та захисту населення.

Обсяг застосування

5. Необхідність та обсяг застосування цієї ВВД визначається Банком під час процесу екологічної та соціальної оцінки. Якщо ця ВВД має застосовуватись до проекту, Банк має погодити з клієнтом, яким чином будуть враховуватись відповідні вимоги цієї ВВД у якості частини загального Плану екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ) та/або системи управління соціальними та екологічними наслідками проекту. Вимоги щодо Екологічної та соціальної оцінки та управління соціальними та екологічними наслідками проекту окреслені у ВВД 1 та ВВД 10.
6. Ця ВВД стосується потенційних ризиків та наслідків для громади, яка зазнає впливу діяльності проекту, включаючи будівництво, введення в експлуатацію, експлуатацію та виведення з експлуатації. Необхідно зазначити, що потенційні наслідки можуть варіюватись залежно від етапу проекту. Стандарти щодо охорони здоров'я та безпеки на робочому місці зазначені у ВВД 2; детальні вимоги щодо попередження наслідків для здоров'я людей та довкілля внаслідок забруднення наведені у ВВД 3.

Вимоги

Вимоги щодо громадського здоров'я та безпеки

Загальні вимоги

7. Клієнт має визначати та оцінювати ризики та потенційні наслідки для здоров'я та безпеки спільноти, яка зазнає впливу, спричиненого проектом, під час розробки, будівництва, експлуатації та виведення з експлуатації проекту та здійснювати превентивні заходи, зокрема впроваджувати плани для врахування та зменшення впливу у відповідності до визначених ризиків та наслідків. Такі заходи мають надавати перевагу попередженню або уникненню ризиків та наслідків порівняно з мінімізацією та зменшенням.
8. Якщо конкретний проект або етап проекту створює значні ризики або може мати потенційні негативні наслідки для здоров'я та безпеки спільноти, яка зазнає впливу проекту, клієнт повинен розкрити інформацію про такі ризики з метою надання можливості спільноті, яка зазнає впливу проекту та відповідним державним органам зрозуміти ці ризики та потенційні наслідки, а також запропоновані клієнтом заходи з попередження, усунення або мінімізації та реагування у випадку надзвичайної ситуації, у відповідності до особливостей конкретного проекту. Клієнт повинен проводити консультації з спільнотами, які зазнають впливу проекту та відповідними державними органами щодо запропонованих заходів до їхнього остаточного прийняття та враховувати їхні занепокоєння та коментарі. Клієнт повинен регулярно переглядати відповідні заходи та на постійній основі залучати спільноти, які зазнають впливу проекту, та органи влади, інформуючи їх про результати впровадження планів та зобов'язань, та обговорюючи з ними будь-які необхідні суттєві зміни до планів - перш ніж такі зміни увійдуть в силу. Інформація, яка надається, може бути збережена (зі збереженням достатнього рівня детальності для того, щоб дати можливість зацікавленим сторонам повністю зрозуміти ці ризики, потенційні наслідки та заходи, які передбачається здійснити) та/або відредагована для вилучення конфіденційної інформації.
9. Клієнт повинен на регулярній основі (наприклад, щорічно) надавати до ЄБРР звітність про ризики, потенційні наслідки та вигоди проекту та впровадження будь-яких планів дій та, у якості частини його звітності для зацікавлених сторін у відповідності до ВВД 10 - для спільноти (спільнот), які зазнають впливу проекту.

Безпека обладнання та інфраструктури

10. Клієнт має проектувати, будувати, експлуатувати та виводити з експлуатації структурні елементи або складові проекту у відповідності до кращої міжнародної галузевої практики, та спеціально враховувати потенційні ризики щодо природних факторів небезпеки, особливо якщо ці структурні елементи є доступними для членів спільноти, яка зазнає впливу, або якщо їхнє руйнування чи неналежне функціонування може призвести до прямої або опосередкованої шкоди для населення. Такі структурні елементи мають проектуватись кваліфікованими досвідченими спеціалістами та бути сертифіковані або схвалені компетентними органами або професіоналами.
11. Якщо структурні елементи або складові проекту, наприклад греблі, хвостові дамби або золівідстійники розташовані у місцевостях, для яких існують великі ризики, та якщо їхнє руйнування або невідповідне функціонування може загрожувати безпеці населення, клієнт повинен залучити одного або більшу кількість кваліфікованих

Безпека використання небезпечних матеріалів

12. Клієнт має запобігати потенційним можливостям або мінімізувати потенціальні можливості створення для населення ризиків, пов'язаних із використанням небезпечних матеріалів. Якщо існує потенційна можливість впливу таких факторів небезпеки на спільноту (включаючи працівників та їхні сім'ї), зокрема таких, які можуть загрожувати життю, клієнт повинен передбачити спеціальні заходи для уникнення або мінімізації ризику дії таких факторів шляхом модифікації, заміни або усунення умов або речовин, які створюють фактори небезпеки.
13. Якщо небезпечні матеріали є частиною існуючої інфраструктури або складових проекту, клієнт має передбачити спеціальні заходи під час проведення пуску в експлуатацію та виведення відповідних потужностей з експлуатації з метою запобігання дії факторів небезпеки на населення. Клієнт має підтримувати контакти з відповідними органами з метою отримання наявної інформації про рівні впливу таких матеріалів, які згідно наявних даних можуть викликати хвороби, наприклад, рак або хвороби легенів.
14. На додаток до цього, клієнт має докладати зусилля, виправдані з комерційної точки зору, для контролю безпеки транспортування сировини та відходів, та має застосовувати заходи для уникнення або обмеження впливу цих процесів на спільноту. Інформація про ризики, вплив на спільноту, заходи для запобігання/зменшення впливу та моніторинг проектної діяльності має надаватись до відповідних органів та повідомляти громадськості.

Питання охорони довкілля та природних ресурсів

15. Клієнт повинен запобігати збільшенню наслідків або мінімізувати наслідки від природних явищ, наприклад зсувів ґрунту або повеней, які можуть виникнути внаслідок змін у використанні землі, спричинених діяльністю проекту.
16. Клієнт також повинен запобігати негативному впливу або мінімізувати такий вплив, спричинений діяльністю проекту, на повітря, ґрунт, воду, рослинність та фауну, та на інші природні ресурси, які використовуються спільнотами, що зазнають впливу проекту .

Ризики захворюваності для населення

17. Клієнт повинен визначити інфекційні хвороби, які можуть передаватись через складові проекту або його працівників (включаючи підрядників). У відповідних ситуаціях мають бути розроблені плани дій для запобігання ризикам або мінімізації ризиків для працівників та спільноти від хвороб, які переносяться комахами чи тваринами, та інших інфекційних хвороб, які можуть виникати внаслідок діяльності проекту. Якщо конкретні хвороби є ендемічними для спільноти у зоні впливу проекту, бажано, щоб клієнт дослідив можливість реалізувати протягом життєвого циклу проекту покращення умов навколишнього середовища таким чином, щоб

Готовність до надзвичайних ситуацій та планування реагування

18. Клієнт повинен бути готовий реагувати на порушення технологічних параметрів, аварії та надзвичайні ситуації адекватним чином у відповідності до операційних ризиків та необхідності запобігання їхнім потенційним негативним наслідкам.
19. У якості частини оцінки клієнтом ризиків та потенційних наслідків для громадського здоров'я, безпеки та захисту внаслідок діяльності, пов'язаної з проектом (див. пункт 7 вище), клієнт має визначити основні фактори, які можуть призвести до аварій, та здійснювати всі необхідні заходи для запобігання аваріям та для обмеження їхніх наслідків для людей та довкілля, з метою досягнення високого рівня захисту для людей та довкілля послідовним та ефективним чином. Такі заходи мають бути визначені у політиці запобігання аваріям / готовності до надзвичайних ситуацій. Має бути створена належна система управління для впровадження такої політики та ефективного реагування на надзвичайні ситуації. Така система має містити наступні елементи: організаційні структури, обов'язки, процедури, засоби комунікації, навчання, ресурси та інші аспекти, необхідні для реагування на фактори небезпеки проекту. Ця система управління має включати внутрішній та зовнішній плани дій на випадок надзвичайної ситуації. Зовнішні плани дій на випадок надзвичайної ситуації мають бути розроблені з метою забезпечення наступного:
- обмеження та контроль інцидентів таким чином, щоб мінімізувати наслідки та обмежити шкоду для людей, довкілля та майна
  - впровадження заходів, необхідних для захисту людей та довкілля від наслідків аварій
  - повідомлення необхідної інформації громадськості та службам надзвичайних ситуацій або іншим відповідним органам влади у цій місцевості
  - та забезпечення відновлення та очищення довкілля після аварій.
20. Клієнт має допомагати громаді та місцевим органам влади, та співпрацювати з ними щодо підготовки для ефективного реагування у випадку надзвичайної ситуації, особливо якщо їхня участь та співробітництво необхідні для ефективного реагування на такі надзвичайні ситуації. Якщо місцеві органи влади мають недостатньо або не мають потужностей для ефективного реагування на надзвичайні ситуації, клієнт повинен відігравати активну роль у підготовці до них та реагуванні на надзвичайні ситуації, пов'язані з проектом, а також демонструвати спроможність реагувати на обґрунтовано передбачувані інциденти, прямо або опосередковано (наприклад, за допомогою спеціальних служб, вповноважених ліквідувати надзвичайні ситуації, третіх осіб, залучених за контрактом для реагування на надзвичайну ситуацію, страхування). Клієнт має документувати свою діяльність із забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій та планувати реагування, ресурси та сфери відповідальності, а також висвітлювати відповідну інформацію у ПЕСЗ або інших відповідних документах для спільнот, які зазнають впливу проекту, та відповідних органів влади, згідно ВВД 10. У якості частини дій для планування запобігання та реагування на надзвичайні ситуації, клієнт повинен інформувати спільноти, які потенційно можуть зазнати впливу проекту, про значні фактори небезпеки та основні положення планів реагування належним чином з урахуванням культурних особливостей.

21. Клієнт повинен реалізовувати плани запобігання надзвичайним ситуаціям та реагування на надзвичайні ситуації за графіком, який має відповідати характеристикам галузі та ризикам, пов'язаним з проектом, проте, як мінімум щорічно. Клієнт повинен регулярно надавати оновлену інформацію місцевим органам влади та громадськості у випадку зміни планів або необхідності їхньої перевірки.
22. У якості частини реагування на реальну надзвичайну ситуацію, клієнт має підтримувати тісні контакти зі службами, які вповноважені ліквідувати надзвичайні ситуації, органами влади, засобами масової інформації та місцевою громадою для інформування їх про ситуацію, що виникла, та про те, які кроки здійснюються для реагування на неї та запобігання майбутнім інцидентам.

Вимоги щодо персоналу служб безпеки

23. Якщо клієнт прямо залучає працівників за наймом або підрядників для забезпечення охорони з метою захисту своїх працівників та майна, він має оцінити ризики для тих, хто буде знаходитися у межах та за межами проектного майданчика або об'єкту, які виникають внаслідок дій системи забезпечення охорони. Організуюючи таку систему, клієнт повинен керуватись принципами пропорційності, хорошої міжнародної практики щодо наймання, правил поведінки, навчання, спорядження та моніторингу такого персоналу⁴³, та чинним законодавством. Клієнт повинен провести належний збір інформації, щоб упевнитись, що сторони, які здійснюють охорону, не брали участь у минулих зловживаннях, що вони пройшли відповідне навчання у застосуванні силових заходів (та, у відповідних випадках, вогнепальної зброї) та щодо відповідного ставлення до працівників та місцевого населення, та вимагати від них дотримання чинного законодавства. Клієнт не повинен дозволяти будь-якого застосування сили, за винятком випадків, коли такі заходи використовуються для цілей запобігання та захисту та відповідають характеру та масштабу загрози. Механізми подання скарг, які мають бути створені та підтримуватись клієнтом у відповідності до ВВД 10 та ВВД 2, мають бути розроблені таким чином, щоб дати можливість спільнотам, які зазнають впливу проекту, та працівникам висловити їхні занепокоєння щодо організації забезпечення безпеки та дій персоналу служб безпеки; клієнти мають поінформувати населення та працівників про можливість використання для цього відповідних механізмів.
24. Якщо до надання послуг із забезпечення безпеки для клієнта залучається персонал урядових служб безпеки, клієнт повинен оцінити ризики, які виникають внаслідок використання такого персоналу, повідомити відповідним органам влади про те, що дії цього персоналу служб безпеки мають відповідати положенням пункту 23 вище, та сприяти інформуванню громадськості з боку відповідних органів влади про домовленості щодо забезпечення безпеки для об'єктів клієнта, у тій мірі, у якій це може бути дозволене з врахуванням міркувань безпеки.
25. Клієнт повинен розслідувати будь-які звинувачення у здійсненні незаконних дій або зловживань з боку персоналу служб безпеки, вживати заходи (наполягати, щоб відповідні сторони вжили такі заходи) для запобігання повторенню таких дій, та у відповідних випадках повідомляти органи влади про незаконні дії та зловживання.

---

⁴³ Наприклад, добровільні принципи щодо безпеки та прав людини, <http://www.voluntaryprinciples.org/principles/>

**Вимога ЄБРР до результатів діяльності 5:
Придбання землі, вимушене переселення та позбавлення стабільного економічного становища**

Вступ

1. Вимушене переселення може означати як фізичне виселення (переселення або втрату житла) так і позбавлення стабільного економічного становища (втрату активів або доступу до активів, що призводить до втрати джерел доходу або засобів забезпечення життєдіяльності) в результаті придбання землі, пов'язаного з проектом⁴⁴ або обмеження доступу до природних ресурсів⁴⁵.
2. Переселення вважається недобровільним, якщо окремі особи або спільноти, до яких воно було застосоване, не мають права відмовити у придбанні землі, що призводить до виселення. Це може відбуватись у таких випадках: (i) законна експропріація або обмеження щодо використання землі на основі суверенного права держави відчужувати власність⁴⁶; та (ii) врегулювання на основі проведення переговорів, в рамках яких покупець може вдатись до експропріації або запровадити законні обмеження на використання землі у випадку, якщо переговори з продавцем не будуть успішними.
3. Застосування цієї ВВД підтримує універсальний принцип поваги до прав та свобод людини, зокрема, права на адекватне житло та постійне покращення умов проживання⁴⁷. У випадках, коли переселення було здійснене в результаті конфлікту, до початку участі ЄБРР у проекті, ця ВВД підтримує застосування Керівних принципів щодо переміщення осіб всередині країни.⁴⁸
4. Якщо вимушене переселення не буде здійснюватись належним чином, воно призведе до багаторічних страждань та зубожіння для постраждалих осіб та спільнот, а також спричинення шкоди довкіллю та негативні соціально-економічні наслідки у районах, до яких вони були переселені. За деяких обставин, неналежним чином проведене вимушене переселення може призвести до загрози подання судових позовів проти клієнта в інших юрисдикціях. Це особливо актуально, якщо проект розташований в юрисдикціях, де переселені особи можуть не мати доступу до судових засобів захисту у повній мірі або де не існує процедурних механізмів захисту, які б відповідали міжнародним конвенціям щодо захисту прав людини. З цих причин необхідно уникати, або, щонайменше, мінімізувати вимушене переселення. Проте, якщо його неможливо уникнути, мають бути ретельно сплановані та впроваджені належні заходи для усунення або зменшення негативних наслідків для переселених

⁴⁴ Придбання землі включає як пряму купівлю земельної власності, так купівлю прав на право доступу, наприклад, прав проїзду або прокладання дороги або трубопроводу.

⁴⁵ Приклади включають втрату доступу до підземних мінеральних ресурсів для тих, хто їх добуває кустарним способом; втрату доступу до зон морського рибальства внаслідок діяльності проекту; обмеження доступу до ресурсів, розташованих у визначених державою зонах відчуження, які не були придбані клієнтом та продемонстроване зменшення врожаю рослинництва та тваринництва, обсягів продуктів лісу, мисливства та рибальства внаслідок порушення стану довкілля та/або забруднення, спричинених діяльністю проекту.

⁴⁶ Такі обмеження можуть включати обмеження доступу до законодавчо визначених природних заповідних зон.

⁴⁷ Універсальна декларація прав людини (1948) та Міжнародна конвенція з економічних, соціальних та культурних прав (1966)

⁴⁸ Управління Верховного комісара з прав людини: Керівні принципи щодо переміщення осіб всередині країни.

осіб та приймаючих спільнот⁴⁹. Досвід показує, що пряма участь клієнта у діяльності щодо переселення та оцінка цієї діяльності на найбільш ранньому можливому етапі розробки проекту може забезпечити економічно ефективне, дієве та вчасне впровадження відповідних заходів, а також сприятиме розробці та реалізації інноваційних підходів до покращення життєвого середовища та рівня життя людей, які зазнають впливу переселення.

5. Врегулювання шляхом переговорів допомагає уникнути експропріації та усуває потребу у використанні повноважень державних органів влади для примусового виселення людей. Врегулювання шляхом переговорів, звичайно, може бути досягнуте з наданням справедливої та адекватної компенсації, а також інших пільг для осіб та спільнот, яких стосується переселення, та зменшуючи ризики асиметрії інформації та можливості диктувати свої умови та відстоювати свої інтереси. Таким чином, бажано, щоб клієнти здійснювали придбання землі через врегулювання шляхом переговорів у всіх випадках, коли це можливо, навіть у тих випадках, коли вони мають законну можливість отримати доступ до землі без згоди продавця.

Цілі

6. Ця ВВД спрямована на досягнення наступних цілей:
  - Уникнення, або, щонайменше, мінімізація⁵⁰ вимушеного переселення там, де це можливо, шляхом дослідження можливості використання інших варіантів проекту;
  - Зменшення негативних соціальних та економічних наслідків від придбання землі або обмежень для постраждалих осіб щодо використання землі та доступу до неї шляхом наступного: (i) надання компенсації за втрату активів за ціною заміни⁵¹; та (ii) забезпечення здійснення діяльності з переселення з відповідним розкриттям інформації, консультаціями та поінформованою участю осіб та спільнот, яких це стосується;
  - Покращення, або, як мінімум, відновлення життєвого середовища та стандартів життя переселених осіб⁵² до рівня, який існував до початку проекту, з використанням методів, які можуть стосуватись землі, заробітної плати та/або підприємств, з метою сприяння сталому покращенню їхнього соціально-економічного статусу;

⁴⁹ Приймаюча спільнота - це будь-яка спільнота, яка приймає переселених осіб.

⁵⁰ За винятком випадку, якщо, на думку Банку, це може спричинити шкоду для здоров'я та безпеки осіб, яких це стосується.

⁵¹ Зазвичай це розраховується як сума ринкової вартості та витрат на здійснення трансакцій, пов'язаних з відтворенням таких активів. Розрахунок витрат на відтворення активів є складним внаслідок потенційної різноманітності характеристик землі, претендентів на використання землі та різних рівнів розвитку ринку землі у країнах діяльності. Враховуючи це, клієнти мають визначити всіх осіб та спільноти, які мають бути переселені в результаті придбання землі, а також спільноти, у які буде здійснюватись переселення, з метою отримання належної інформації щодо прав на землю, прав претендувати на використання землі та фактичного використання. В рамках застосування такого методу оцінки не повинна враховуватись амортизація споруд та активів. Якщо ринки землі знаходяться лише на етапі формування, клієнти мають використовувати оцінку з залученням незалежних професійних спеціалістів з оцінки (або за відсутності професійних спеціалістів з оцінки, інших спеціалістів, які мають відповідні кваліфікацію та досвід та прийнятні для СБРР та клієнта). Див. також примітку 17.

⁵² Це має включати також тих, хто має законні визнані права на землю або право претендувати на землю, тих, хто має право претендувати на землю на основі звичайного права, тих, хто не має законно визнаних прав на землю або прав претендувати на землю, сезонних користувачів ресурсів, наприклад, сім'ї пастухів/рибаків, мисливців та збирачів, які можуть мати взаємопов'язані економічні стосунки зі спільнотами, які знаходяться у зоні діяльності проекту.

- Покращення умов життя переселених осіб шляхом надання адекватного житла⁵³ з правовими гарантіями проживання та користування житлом⁵⁴ у місцях, куди було здійснене переселення.

Обсяг застосування

7. Ця Вимога до ведення діяльності стосується фізичного переселення або позбавлення стабільного економічного становища, які можуть бути повними, частковими, постійними або тимчасовими, які відбуваються в результаті наступних типів трансакцій:
  - Придбання прав на землю для потреб проекту в результаті експропріації або інших примусових процедур
  - Придбання прав на землю для потреб проекту та переселення в результаті переговорів з власниками землі та нерухомості, або тими, хто має законні права на землю, включаючи права згідно звичайного права або традиційні права, які визнаються або можуть бути визнані згідно законодавства відповідної країни, якщо експропріація або інші примусові процедури мали б бути застосовані після неуспішного завершення переговорів⁵⁵
  - Застосування обмежень, які призводять до втрати людьми доступу до фізичних активів або природних ресурсів незалежно від того, чи були такі права обмеження отримані шляхом переговорів, експропріації, примусового викупу або згідно нормативного акту держави.
8. Вимоги та обов'язки стосовно переселених осіб, які не мають визначених законних прав або претензій щодо землі, яку вони займають, містяться у пунктах 31, 36, та 39 нижче.
9. Ця ВВД не стосується переселення в результаті добровільних трансакцій з землею (тобто ринкових трансакцій, в рамках яких продавець не зобов'язаний продавати, та покупець не може вдатися до експропріації або примусових процедур у випадку, якщо переговори не будуть успішними).
10. Сфера застосування цієї ВВД буде визначатись ЄБРР у відповідності до критеріїв, визначених у пунктах 7 - 9 вище під час процесу екологічної та соціальної оцінки. Управління впровадженням заходів, необхідних для забезпечення виконання цієї ВВД, здійснюється в рамках Плану екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ) та/або системи управління екологічними та соціальними впливами клієнта. Якщо вимушене переселення сталося до початку участі Банку, має бути проведене попереднє дослідження для визначення наступного: а) будь-яких недоліків та прогалів, та б) коригуючих заходів, які можуть бути потрібні для забезпечення виконання цієї ВВД.

⁵³ Адекватне житло або місце проживання може оцінюватись з точки зору якості, безпеки, доступності оплати, придатності для довгострокового проживання, культурної прийнятності, фізичної доступності та характеристик розташування. Адекватне житло має дозволяти доступ до можливостей отримання роботи, ринків та базової інфраструктури та послуг, таких як водопостачання, електроенергія, каналізація, медичне обслуговування та освіта. Ця ВВД передбачає надання переселеним особам на тому місці, куди вони були переселені, адекватного житла та правових гарантій проживання та користування житлом. Клієнти мають включати один або більшу кількість аспектів адекватного житла у цей пункт з метою пропонування покращених умов проживання на місці, куди здійснюється переселення, зокрема для тих, хто має визнані законодавством права на землю або право претендувати на землю, яку вони займають.

⁵⁴ Місце, у яке здійснюється переселення, забезпечує правові гарантії проживання та користування житлом, якщо переселені особи у ньому захищені, у найбільшій можливій мірі, від примусового виселення.

⁵⁵ Такі переговори можуть проводитись приватною компанією, яка здійснює придбання землі, або агентом такої компанії. У випадку проектів, для яких придбання прав на землю здійснюється урядом, переговори можуть проводитись урядом або приватною компанією у якості агента уряду.

Після цього має бути узгоджений план дій. У цій ВВД описані оцінка процесу переселення та управління його здійсненням. Вимоги щодо екологічної та соціальної оцінки та управління екологічними та соціальними впливами окреслені у ВВД 1 та ВВД 10.

Вимоги

Загальні вимоги

Розробка проекту

11. Клієнт повинен розглянути практично можливі альтернативні варіанти для розробки проекту з метою уникнення або щонайменше мінімізації фізичного переселення та/або позбавлення стабільного економічного становища, з врахуванням балансування екологічних, соціальних та фінансових витрат і вигод.

Консультації

12. Після надання всієї необхідної інформації, клієнт повинен провести консультації з усіма особами та спільнотами, які зазнаватимуть впливу переселення, включаючи спільноти, у яких будуть розміщуватись переселені особи, та сприяти забезпеченню їхньої ранньої та поінформованої участі у процесах прийняття рішень щодо переселення, у відповідності до ВВД 10.
  - Особи, яких стосується переселення⁵⁶, повинні отримати можливість брати участь у переговорах щодо компенсаційних пакетів, вимог щодо права на компенсацію чи пільги, допомоги у процесі переселення, придатності запропонованих місць для переселення та часових рамок.
  - Мають застосовуватись спеціальні положення до консультацій, які стосуються корінного населення (див. ВВД 7), а також осіб, які належать до вразливих груп⁵⁷.
  - Консультації мають продовжуватись у процесі впровадження, моніторингу та оцінки компенсаційних платежів та переселення, з метою забезпечення відповідності результатів цілям цієї ВВД.

Механізм подання скарг

13. Клієнт якнайраніше протягом процесу організації переселення має створити механізм подання скарг у відповідності до ВВД 10, який має відповідати вимогам цієї ВВД, для отримання та вчасного розгляду конкретних скарг та проблем щодо компенсації та переселення з боку переселених осіб та/або членів спільнот, де розміщуються

---

⁵⁶ Включаючи тих, хто може не бути фізично присутнім, внаслідок, наприклад, переселення в результаті минулого чи теперішнього конфлікту.

⁵⁷ Вразливі групи або групи ризику включають людей, які у зв'язку з їхніми статтю, етнічною приналежністю, віком, фізичною або розумовою інвалідністю, економічною вразливістю або соціальним статусом можуть у більшій мірі зазнати негативних наслідків від переселення, ніж інші особи, та які можуть мати обмежені можливості звертатись за отриманням допомоги чи отримувати допомогу, пов'язану з переселенням та відповідні пільги. До вразливих груп у контексті переселення входять також люди, які живуть за межею бідності, люди, які не мають землі, літні люди, домогосподарства, очолювані жінками або дітьми, етнічні меншини, спільноти, які залежать від природних ресурсів або інші переселені особи, які можуть не бути захищеними в рамках національного законодавства щодо компенсації за землю або законодавства щодо права власності на землю. Такі групи мають бути визначені протягом процесу екологічної та соціальної оцінки (див. ВВД 1). Можлива потреба у здійсненні спеціальних заходів в термінах консультацій та допомоги для розвитку з метою надання можливості таким групам для усвідомленої участі у переселенні та отримання вигод від можливостей для розвитку. Необхідно надавати допомогу особам, які були визначені як вразливі, у повному розумінні наявних можливостей переселення та отримання компенсації, та заохочувати їх вибирати варіанти, які пов'язані з найменшими ризиками.

переселені, включаючи механізм виставлення претензій, розроблений з метою вирішення суперечок неупередженим чином. У відповідності до ВВД10 регулярно має публікуватись огляд скарг та заходів, які були вжиті для їхнього вирішення.

Планування та впровадження переселення

14. Якщо уникнення вимушеного переселення неможливе, клієнт має залучити спеціаліста з належною кваліфікацією та досвідом для проведення перепису населення та оцінки існуючої соціально-економічної ситуації у визначеній зоні впливу переселення, та надання допомоги у розробці Плану дій з переселення мешканців з зони проекту або Механізму відновлення життєдіяльності.

- Перепис населення та оцінка існуючої соціально-економічної ситуації мають визначити осіб, які будуть переселені (повністю або частково) в рамках проекту, мають визначити, хто саме буде мати право на компенсацію та допомогу та, шляхом встановлення дати припинення обліку для надання компенсації і допомоги з метою запобігання прибуттю людей⁵⁸, які не мають права на отримання цих компенсацій та пільг.
- У випадку відсутності процедур, встановлених урядом відповідної держави, дата завершення перепису та інвентаризації активів має бути датою припинення обліку для надання компенсації і допомоги. Інформація щодо дати припинення обліку для надання компенсації і допомоги має бути належним чином задокументована та повідомлена в зоні діяльності проекту.
- Особи, які використовують сезонні ресурси, можуть не бути присутні у зоні впливу проекту у час проведення перепису населення, тому необхідно спеціально розглянути претензії та потреби цих осіб.

План дій з переселення мешканців з зони проекту

15. У випадку трансакцій, описаних у пункті 7, які включають фізичне переселення людей, клієнт повинен, на основі оцінки екологічного та соціального впливу, розробити План дій з переселення мешканців з зони проекту (ПДП) який має включати, як мінімум, відповідні вимоги цієї ВВД, незалежно від кількості людей, яких стосується переселення.

16. ПДП повинен забезпечувати наступне:

- Бути розроблений таким чином, щоб запобігти негативним наслідкам та зменшити такі наслідки від переселення, визначити потенційні вигоди для розвитку та визначити права всіх категорій осіб, на яких вплине переселення (включаючи спільноти, де поселяють переселених осіб), з особливою увагою до потреб бідних та вразливих осіб
- Документування всіх трансакцій, здійснених для отримання права на землю, а також компенсаційних заходів та заходів з переселення
- Встановлення процедур моніторингу та оцінки впровадження планів переселення та за потреби застосування коригуючих заходів.

17. Обсяг та рівень детальності ПДП мають залежати від масштабу переселення та складності заходів, необхідних для коригування негативних наслідків. У будь-якому

---

⁵⁸ Наприклад, кон'юнктурні самовільні поселенці та економічні мігранти, які прибули нещодавно та зайняли землю після дати припинення обліку для надання компенсації і допомоги.

випадку він має описувати, яким чином будуть досягатись цілі цієї ВВД. Як мінімум, ПДП повинен:

- зазначити цілі переселення
- містити опис впливу та наслідків проекту, визначити всіх осіб, які підлягають переселенню та представляти перелік активів, які зазнають відповідного впливу
- продемонструвати, що запобігти переселенню було неможливо та що воно було мінімізоване
- містити опис законодавчої бази щодо придбання землі та компенсацій
- містити опис процесу консультацій з людьми, яких стосується переселення щодо прийнятності варіантів переселення та рівень їхньої участі у процесі прийняття рішень
- містити опис прав та компенсацій для всіх категорій переселених осіб
- перелічувати ставки компенсацій за втрачені активи та демонструвати, що ці ставки є адекватними, тобто що вони, як мінімум, дорівнюють відновлювальній вартості втрачених активів
- містити опис процесів вибору, розміщення, підготовки та документи, що встановлюють права власності в процесі заміни житла
- містити опис допомоги у переселенні, надання якої передбачається
- надавати детальну інформацію про заходи для покращення або, як мінімум, відновлення життєвого середовища та рівня життя переселених осіб
- окреслювати інституційні / організаційні обов'язки та сфери відповідальності для впровадження ПДП та процедури подання та розгляду скарг
- наводити графік та бюджет для впровадження ПДП
- наводити детальну інформацію щодо процедур моніторингу, оцінки та звітності
- та, якщо придбання землі не призводить до жодної втрати середовища життєдіяльності або доходів, передбачати надання справедливої компенсації за придбану землю та будь-які втрачені активи на такій землі за їхньою відновлювальною вартістю.

18. ПДП має спеціально враховувати заходи для окремих осіб та груп, які можуть знаходитись в складному становищі або бути вразливими. Зокрема, ПДП має включати заходи для забезпечення того, щоб групи ризику⁵⁹ та жінки не опинились у невідгідному становищі у процесі переселення, були повністю поінформовані та знали про свої права, а також мали рівні можливості щодо переселення та отримання компенсацій та пільг, зокрема, шляхом забезпечення, щоб документація щодо права власності або проживання, наприклад, документи на право власності та договори оренди, та компенсації (включаючи банківські рахунки, відкриті для сплати компенсації) були видані на ім'я чоловіка і дружини або жінок, які є єдиними головами домогосподарств, у відповідності до конкретної ситуації, та що інша допомога, пов'язана з переселенням, наприклад, навчання, доступ до кредитів та можливостей працевлаштування були у рівній мірі доступними для жінок та адаптовані до їхніх потреб. В умовах, якщо національне законодавство щодо права на володіння землею не визнають права жінок мати землю чи нерухомість та укладати договори щодо неї, необхідно вжити заходи для забезпечення, у найбільшій можливій мірі, щоб доступ жінок до правових гарантій права на землю був еквівалентний таким правам чоловіків.

---

⁵⁹ Як зазначено у примітці 14

19. ПДП має включати заходи з метою забезпечення надання переселюваним особам, якщо можливо, юридичної допомоги та можливості виконати адміністративні вимоги до придбання землі та, за потреби, поновити свої права через суд.
20. Клієнт має підсумувати інформацію, яка міститься у ПДП, для повідомлення громадськості, з метою забезпечення того, щоб всі люди, які зазнають переселення, розуміли процедури компенсації та знали, що їх очікує на різних етапах проекту (наприклад, коли вони отримають пропозиції, який час вони матимуть для надання відповіді, процедури подання скарг, юридичні процедури, які мають виконуватись у випадку неуспішності переговорів).
21. Моніторинг ПДП буде проводитись у відповідності до ВВД 1 та може включати участь ключових зацікавлених сторін, наприклад, спільнот, які зазнали впливу переселення.
22. Переселення буде вважатись завершеним, коли проблеми негативних наслідків будуть вирішені або мінімізовані у відповідності до цілей, визначених у ПДП, а також цілей цієї ВВД.
23. Залежно від масштабу переселення в рамках проекту, може бути доцільним для клієнта замовити зовнішній аудит виконання ПДП для визначення, чи були виконані всі відповідні положення. Аудит виконання ПДП має проводитись після того, як всі складові ПДП – включаючи будь-які ініціативи щодо розвитку – будуть завершені, але до повного виконання клієнтом фінансових зобов'язань перед ЄБРР. Таке призначення часу проведення аудиту дасть можливість клієнту здійснити певні коригувальні заходи, якщо такі заходи будуть рекомендовані аудитором до завершення проекту. На основі результатів аудиту виконання ПДП, ЄБРР та клієнт мають спільно визначити, чи були досягнуті цілі цієї ВВД. У більшості випадків здійснення коригувальних заходів, визначених в рамках аудиту виконання ПДП, має завершити виконання обов'язків клієнта щодо переселення, компенсації, відновлення життєвого середовища та компенсаційних виплат, пільг та вигод для розвитку.

Механізм відновлення життєдіяльності

24. У випадку трансакцій, описаних у пункті 7, які включають позбавлення людей стабільного економічного становища (проте не включають фізичного переселення), клієнт повинен розробити процедури з метою пропонування постраждалим особам та спільнотам компенсації та іншої допомоги, яка має відповідати цілям цієї ВВД. Це має бути здійснене шляхом застосування Механізму відновлення життєдіяльності (МВЖ).
25. МВЖ має встановити права та належні компенсації для постраждалих осіб та спільнот та забезпечити прозоре, послідовне та рівноправне надання компенсацій. У МВЖ клієнт має задокументувати процедури визначення та надання компенсацій наступним чином:
  - зазначити цілі МВЖ
  - описати вплив та наслідки проекту, визначити всіх людей, позбавлених стабільного економічного становища, та надати перелік активів або ресурсів, які зазнають відповідного впливу
  - продемонструвати, що запобігти позбавленню людей стабільного економічного становища було неможливо та що воно було мінімізоване
  - описати законодавчу базу компенсацій

- описати процес консультацій з людьми, яких стосується позбавлення стабільного економічного становища та рівень їхньої участі у процесі прийняття рішень
  - описати права та компенсації для всіх категорій осіб, позбавлених стабільного економічного становища
  - описати методи, які застосовуються для оцінки відповідних активів та ресурсів, або доступу до них, за повною відновлювальною вартістю, та перелічити ставки компенсації, яка має бути сплачена
  - описати інші заходи для покращення або, як мінімум, відновлення життєвого середовища та рівня життя постраждалих осіб
  - описати графік вилучення землі (або застосування обмежень) та компенсаційних платежів
  - описати процедури оскарження постраждалими особами оцінок, які вони вважають неадекватними.
  - окреслити інституційні / організаційні обов'язки та сфери відповідальності для впровадження МВЖ та процедури подання та розгляду скарг
  - навести детальну інформацію щодо процедур моніторингу, оцінки та звітності; та
  - навести графік та бюджет для впровадження МВЖ.
26. Клієнт має підсумувати інформацію, яка міститься у МВЖ, для повідомлення громадськості для того, щоб всі постраждалі особи розуміли процедури компенсації та знали, що їх очікує на різних етапах проекту (наприклад, коли вони отримають пропозиції, який час вони матимуть для надання відповіді, процедури подання скарг, юридичні процедури, які мають виконуватись у випадку неспішності переговорів).
27. Клієнт має забезпечити, щоб постраждалі спільноти мали можливість брати участь у переговорах на основі встановлених процедур.
28. У випадках, коли постраждалі особи відхиляють пропозиції щодо компенсації, які задовольняють вимогам цієї ВВД та, внаслідок цього, ініціюються процедури експропріації або інші юридичні процедури, клієнт повинен вивчити можливості співробітництва з відповідним державним органом, та, якщо це буде дозволене цим органом, грати активну роль у плануванні, впровадженні та моніторингу переселення.
29. Впровадження МВЖ буде вважатись завершеним, коли проблеми негативних наслідків погіршення економічного становища будуть вирішені або мінімізовані у відповідності до цілей, визначених у МВЖ, а також цілей цієї ВВД.

Компенсація та пільги для переселених осіб

30. Якщо неможливо уникнути переселення, клієнт повинен запропонувати особам та спільнотам, які підлягають переселенню, компенсацію за втрату активів в розмірі повної відновлювальної вартості таких активів⁶⁰ а також іншу допомогу для надання

---

⁶⁰ Ставка компенсації за втрачені активи має розраховуватись за повною відновлювальною вартістю, тобто за сумою повної вартості активів та транзакційних витрат. В рамках застосування такого методу оцінки не повинна враховуватись амортизація споруд та активів. Щодо витрат, які може бути складно оцінити або компенсувати у грошових термінах, може бути доцільною компенсація у матеріальній формі. Проте, така компенсація має здійснюватись у формі товарів або ресурсів, які мають еквівалентну або більшу вартість та які є відповідними з культурної точки зору:

- *Сільськогосподарська земля* — ринкова вартість землі, яка має подібне продуктивне використання або потенціал, розташована близько від землі, якої стосується компенсація, плюс вартість підготовки до рівнів, подібних або кращих за характеристики землі, якої стосується компенсація, та транзакційні витрати, наприклад, витрати на реєстрацію та податки на передачу власності.

їм можливості для покращення або як мінімум відновлення свого рівня життя або життєвого середовища, згідно вимог цієї ВВД. Стандарти компенсації мають бути прозорими та мають відповідати характеристикам проекту. Якщо життєве середовище переселюваних осіб базується на землі, або якщо земля є колективною власністю, за наявності такої можливості, клієнт має запропонувати компенсацію, яка базується на володінні землею. Клієнт повинен докласти всіх зусиль для надання можливостей людям та спільнотам, які зазнають впливу переселення, отримати від проекту відповідні вигоди для розвитку.

Переселення

31. Переселювані особи можуть бути класифіковані наступним чином: (i) особи, які мають формальні закріплені законом права на землю (включаючи звичайне право та традиційні права, визнані згідно національного законодавства); (ii) особи, які не мають формальних закріплених законом прав на землю на час перепису населення, проте мають право претендувати на землю, яке визнається або може визначатись згідно національного законодавства⁶¹; або (iii) особи, які не мають формальних закріплених законом прав на землю та не мають права претендувати на землю, яку вони займають⁶². Перепис населення має встановити статус переселюваних осіб. Особи, які переїхали у зону розташування проекту після дати припинення обліку для надання компенсації і допомоги (див. пункт 14), наприклад, кон'юнктурні самовільні поселенці та трудові мігранти, не мають права на компенсацію або допомогу.
32. Особам, які включені до категорій, описаних у пунктах 31 (i) та (ii), має надаватись компенсація за землю, яку вони використовують, та інша допомога у відповідності до пунктів 34 та 35. Особи, які включені до категорії, описаної у пункті 31 (iii), не мають права на компенсацію за землю, проте їм має бути сплачена компенсація за споруди, власниками яких вони є та які вони займають, та за будь-які проведені ними поліпшення землі за повною відновлювальною вартістю. На додаток до цього, їм повинна бути надана допомога у переселенні, достатня для відновлення їхнього рівня життя в іншому придатному місці. Варіанти надання допомоги у переселенні мають розроблятися у процесі консультацій з переселюваними особами та відображати їхні пріоритети та переваги. Ці положення стосуються осіб, які займали всю зону здійснення проекту або її частину до дати припинення обліку для надання компенсації і допомоги.
33. Придбання землі для проекту може призвести до фізичного переселення людей, а також до їхнього позбавлення стабільного економічного становища. В результаті

▪ *Земля у міських зонах* — ринкова вартість землі в еквівалентному районі з еквівалентним використанням, з подібною або кращою інфраструктурою та послугами, бажано розташованої поблизу землі, якої стосується компенсація, плюс транзакційні витрати, наприклад, витрати на реєстрацію та податки на передачу власності.

▪ *Будинки та інші споруди* — вартість купівлі або побудови нової споруди, площа та якість якої подібні або більша/краща за площу та якість споруди, якої стосується компенсація, або ремонту частково пошкодженої споруди, включаючи вартість роботи працівників та підрядників та транзакційні витрати, наприклад, витрати на реєстрацію та податки на передачу власності.

⁶¹ Таке право претендувати на землю може бути наслідком володіння всупереч претендуванню з боку іншої особи, або виникати на основі звичайного або традиційного права.

⁶² Наприклад, групи корінного населення, особи, які звичайно користувались землею, вівчарі та скотарі, внутрішні вимушені переселенці або самовільні поселенці, які претендують на землю або використовують землю без формальних законних прав, та інші особи, які можуть претендувати на право користування чужою землею та доходами від неї (узуфрукт) або претендувати на право користування відповідною землею або іншими ресурсами, права яких не визнаються згідно національного законодавства.

цього можуть застосовуватись як вимоги щодо фізичного переселення, так і вимоги щодо втрати стабільного економічного становища.

Фізичне переселення

34. Якщо люди, які живуть в зоні проекту, мають бути переселені, клієнт повинен: (i) запропонувати переселюваним особам декілька можливих варіантів вибору, включаючи адекватне житло як заміну, або грошову компенсацію у випадках, якщо це доцільно; та (ii) надати допомогу у переселенні, яка має відповідати потребам кожної групи переселюваних осіб, з особливою увагою до потреб малозабезпечених та вразливих осіб. До виселення має бути надане інше житло та/або грошова компенсація. Нове житло, побудоване для переселених, має пропонувати покращені житлові умови.
35. У випадку фізичного переселення осіб, які відносяться до категорій згідно пунктів 31 (i) або (ii), клієнт повинен запропонувати на вибір варіанти землі або нерухомості для переселення, які повинні мати рівну або вищу вартість, еквівалентні або кращі характеристики та переваги розташування, або у відповідних ситуаціях грошову компенсацію за повною відновлювальною вартістю⁶³.
36. У випадку фізичного переселення осіб, які відносяться до категорії, описаної в пункті 31 (iii), клієнт повинен запропонувати їм вибір варіантів адекватного місця проживання з відповідними правовими гарантіями щодо права проживання та користування житлом, щоб вони могли переселитись законно, без ризику виселення.

Якщо ці переселювані особи мають у власності та займають будівлі та споруди, окрім компенсації за землю, клієнт повинен надати їм компенсацію за втрату інших активів, наприклад, житла та інших покращень землі, за повною відновлювальною вартістю, за умови, що ці люди проживали в зоні проекту до дати припинення обліку для надання компенсації і допомоги.

Замість грошової компенсації буде пропонуватись компенсація в матеріальній формі, якщо це можливо, за винятком випадку, коли може бути доведене існування умов, описаних у примітці 20 на прийнятному для ЄБРР рівні. Це стосується осіб, які мають звичайні та традиційні права, що визнаються згідно законодавства відповідної країни; претендентів, які до дати припинення обліку для надання компенсації і допомоги не мали формальних законних прав на землю, проте претендують на таку землю або активи, наприклад, внаслідок володіння всупереч претендуванню з боку іншої особи⁶⁴; та, за умови віднесення до категорій переселюваних осіб згідно пункту 31, а також тих, хто не має визнаних законних прав на землю, яку вони займають, та права претендувати на цю землю.

---

⁶³ Сплата грошової компенсації за втрачені активи може бути доцільною у наступних випадках: (a) життєве середовище не базується на землі; (b) життєве середовище базується на землі, проте земля, яка вилучена для проекту, є малою часткою активу, най який проект має вплив, і залишок землі є придатним для економічної діяльності; або (c) існують активні ринки землі, житла та праці, і переселювані особи використовують такі ринки, і існує достатня пропозиція землі та житла. Рівні грошової компенсації мають бути достатні для заміни втраченої землі та інших активів за повною відновлювальною вартістю на місцевих ринках.

⁶⁴ Метод отримання права власності на нерухомість шляхом володіння нею протягом встановленого законом періоду у відповідності до певних умов

На основі консультацій з такими переселюваними особами, клієнт повинен надати допомогу у переселенні, достатню для того, щоб вони відновили свій рівень життя на іншому адекватному місці⁶⁵.

37. Клієнт не повинен сплачувати компенсацію або надавати допомогу тим, хто оселяється в зоні проекту після дати припинення обліку для надання компенсації і допомоги.
38. Якщо спільноти корінного населення мають бути переселені з земель, які спільнота займала та використовувала традиційно згідно звичайного або традиційного права, клієнт повинен виконати відповідні вимоги цієї ВВД, а також вимоги ВВД 7.

Позбавлення стабільного економічного становища

39. Якщо трансакція одного з типів, описаних у пункті 7, призводить до втрати доходу або життєвого середовища, внаслідок, наприклад, створення перешкод або припинення доступу особи до її місця роботи або продуктивних активів, незалежно від того, чи були люди, які зазнали відповідного впливу, фізично переселені, клієнт повинен здійснити наступне:
- Негайно компенсувати особам, позбавленим стабільного економічного становища, втрату активів або доступ до активів за повною відновлювальною вартістю. Якщо компенсація має бути сплачена відповідальною урядовою агенцією, клієнт повинен співпрацювати з цією агенцією з метою прискорення виплат. Якщо негайна виплата компенсацій неможлива внаслідок урядової політики або практики, клієнт має дослідити варіанти допомоги у переселенні з метою допомоги переселеним або витісненим особам, що тимчасово втратили доходи.
  - Компенсувати постраждалому власнику підприємства, у випадках, коли придбання землі впливає на матеріальні активи бізнесу: (i) вартість повторного початку комерційної діяльності в іншому місці, (ii) втрату чистого доходу під час перехідного періоду, та (iii) витрати на перевезення та повторне встановлення устаткування, механізмів або іншого обладнання, у відповідності до ситуації.
  - Надати землю або нерухомість як заміну (наприклад, сільськогосподарські угіддя або промислові чи торгові об'єкти), які мають рівну або більшу вартість, або грошову компенсацію за повною відновлювальною вартістю у випадках, коли це доцільно, особам, які мають законні права на землю або які мають законне право претендувати на землю, яке визнане або може бути визнане згідно національного законодавства (див. пункт 31 (i) та (ii)).
  - Надати допомогу, яка має компенсувати будь-яку втрату ресурсів у користуванні спільноти⁶⁶. Це може мати форму ініціатив, спрямованих на підвищення продуктивності ресурсів, які залишились і до яких відповідна спільнота має доступ, компенсацію у матеріальній формі або грошову компенсацію за втрату активів або надання доступу до альтернативних джерел втраченого ресурсу.
  - Компенсувати особам, позбавленим стабільного економічного становища, які не мають законно визнаних прав претендувати на землю (див. пункт 31 (iii)) втрачені активи (наприклад, врожай, іригаційну інфраструктуру та інші

⁶⁵ Переселення незаконних мешканців у міських зонах часто включає компроміси. Наприклад, переселені сім'ї можуть отримати правові гарантії проживання та користування житлом, проте вони можуть втратити переваги від розташування житла.

⁶⁶ Приклади таких ресурсів включають пасовища, інші ресурси лісу крім деревини (наприклад, лікарські рослини, будівельні матеріали та сировину для ремісництва), лісові ділянки, з яких отримувалась деревина та дрова, та ділянки водойм, які використовувались для рибальства.

поліпшення землі) крім землі, за повною відновлювальною вартістю. Клієнт не зобов'язаний сплачувати компенсацію або надавати допомогу самовільним поселенцям, які оселилися в зоні проекту після дати припинення обліку для надання компенсації і допомоги.

- Надати додаткову цільову допомогу (наприклад, кредити, можливості навчання або працевлаштування) та можливості для покращення або як мінімум відновлення їхньої спроможності отримувати доходи, рівнів виробництва та рівнів життя особам, позбавленим стабільного економічного становища, життєве середовище яких або рівні доходів яких зазнали негативного впливу. У випадку підприємств, які припиняють роботу або змушені закритись в результаті позбавлення стабільного економічного становища у зв'язку з проектом, право на компенсацію мають як власник підприємства, так і працівники, які втрачають заробітну плату або роботу.
- Надати допомогу на перехідний період особам, позбавленим стабільного економічного становища, у випадку необхідності, на основі обґрунтованої оцінки часу, необхідного для відновлення їхньої спроможності отримувати доходи, рівнів виробництва рівнів життя.

40. Якщо спільноти корінного населення позбавляються стабільного економічного становища (проте не переселяються) в результаті придбання землі, пов'язаного з проектом, клієнт повинен виконати відповідні вимоги цієї ВВД, а також вимоги ВВД 7.

Втрата громадських благ та послуг⁶⁷

41. Якщо проект включає втрату громадських благ та послуг, клієнт повинен провести конструктивні консультації, у відповідності до ВВД10, з місцевою спільнотою, яка зазнає такого впливу, та, якщо можливо, узгодити адекватний альтернативний варіант.

Обов'язки приватного сектору у випадку, якщо переселення здійснюється урядовими органами

42. Можливі випадки, коли придбання землі та переселення належать до сфери відповідальності уряду країни, у якій здійснюється проект. У таких випадках, клієнт повинен співпрацювати з відповідним відомством уряду, у тій мірі, у якій це буде дозволене цим відомством, для досягнення результатів, сумісних з цілями цієї ВВД. На додаток до цього, якщо можливості уряду обмежені, клієнт повинен відігравати активну роль у процесі планування, впровадження та моніторингу переселення. Клієнт повинен підготувати план (або рамковий документ) який, разом з документами, підготовленими відповідальним відомством уряду, має відповідати вимогам цієї ВВД. Клієнт може потребувати включення до свого плану наступних елементів: (i) опису компенсацій та пільг, які належать переселюваним особам згідно чинного законодавства та нормативних документів; (ii) заходів, пропонує для компенсації будь-яких відмінностей між такими правами та вимогами цієї ВВД; та (iii) сфер фінансової відповідальності та відповідальності щодо впровадження урядового відомства та/або клієнта.

---

⁶⁷ Див. глосарій щодо визначення громадських благ та послуг. Питання втрати культурної спадщини розглядається у ВВД 8.

Вимога ЄБРР до ведення діяльності 6: Збереження біорізноманітності та сталого управління ресурсами живої природи

Вступ:

1. ЄБРР визнає потребу у захисті та збереженні біорізноманітності у контексті проектів, у які він інвестує. Термін "біорізноманітність" (або біологічна різноманітність) визначений у Конвенції про біологічну різноманітність (CBD) як *"різноманітність живих організмів різного походження, включаючи, зокрема, земні, морські та інші водні екосистеми та екологічні комплекси, частиною яких вони є; це включає різноманітність в рамках видів, між видами та різноманітність екосистем"*. Банк підтримує підхід, що базується на принципі запобігання, до збереження та сталого використання біорізноманітності, та управління наслідками для біорізноманітності у відповідності до Декларації Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку та Конвенції про біологічну різноманітність..
2. У досягненні цих цілей, Банк керується відповідним міжнародним законодавством та конвенціями і відповідними Директивами ЄС (приклади таких документів наведені у примітці нижче)⁶⁸, та підтримує впровадження цього законодавства, конвенцій та Директив.

Цілі:

3. Ця Вимога до ведення діяльності ("ВВД") спрямована на досягнення наступних цілей:
  - Охорона та збереження біорізноманітності
  - Уникнення, мінімізація та подолання наслідків для біорізноманітності, та компенсація значних залишкових наслідків, в залежності від ситуації, з метою уникнення виключення або додавання нових елементів до структури біорізноманітності
  - Сприяння сталому управлінню та використанню природних ресурсів
  - Забезпечення відповідної участі корінного населення та місцевих спільнот у процесі прийняття рішень
  - Забезпечення справедливого та рівноправного розподілу вигод від розробки та реалізації проекту та від використання генетичних ресурсів

---

⁶⁸ Приклади відповідних конвенцій та директив:

- Конвенція про біологічну різноманітність та її протоколи
- Конвенція про водно-болотні угіддя, які мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів
- Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо)
- Конвенція про охорону мігруючих видів диких тварин
- Конвенція про захист Чорного моря від забруднення
- Директива Ради ЄС 92/43/ЕЕС від травня 1992 р. щодо збереження природних ареалів та дикої флори і фауни, зі змінами
- Директива Ради ЄС 79/409/ЕЕС від квітня 1979 р. про збереження птахів
- Директива Ради ЄС 2004/35/ЕС від квітня 2004 р. щодо екологічного обов'язку запобігання та відшкодування екологічної шкоди
- Директива Ради ЄС 85/337/ЕЕС від 27 червня 1985 р. зі змінами згідно Директиви 97/11/ЕС від 3 травня 1997 про оцінку впливу на навколишнє середовище
- Директива Ради ЄС 2001/42/ЕС від червня 2001 р. про оцінку впливу певних планів і програм на навколишнє середовище

- Посилення спроможності компаній здійснювати їхню діяльність, репутації та конкурентних переваг через застосування найкращої практики управління біорізноманітністю у якості ризику та можливості для підприємницької діяльності
- Та сприяння розвитку бізнесу, який підтримує біорізноманітність та пропонує альтернативні ресурси замість несталої експлуатації природного середовища.

Обсяг застосування

4. Ця ВВД застосовується до проектів у всіх типах середовищ, незалежно від того, чи були вони порушені або погіршені раніше, та незалежно від того, чи є вони захищеними або чи діють для них спеціальні програми.
5. Необхідність та обсяг застосування цієї ВВД визначається Банком під час процесу екологічної та соціальної оцінки. Банк окреслить базові вимоги, які мають бути виконані для застосування цієї ВВД, і, при цьому, клієнт відповідає за надання для розгляду Банком пропозицій щодо переліку конкретних заходів, які мають бути реалізовані для виконання таких вимог, в рамках загального Плану екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ) та/або системи управління соціальними та екологічними впливами клієнта. Вимоги щодо екологічної та соціальної оцінки та управління соціальними та екологічними впливами окреслені у ВВД 1 та ВВД 10. Банк може залучити незалежних фахівців з питань біорізноманітності для допомоги у проведенні його попереднього дослідження.

Вимоги

Оцінка проблем та наслідків

6. У процесі екологічної та соціальної оцінки клієнт зобов'язаний визначити та охарактеризувати потенційні наслідки для біорізноманітності, які можуть бути спричинені проектом. Обсяг попереднього дослідження має бути достатнім для повного охарактеризування ризиків та наслідків, у відповідності до підходу, що базується на принципі запобігання, і таке дослідження має відображати аспекти, які викликають занепокоєння відповідних зацікавлених сторін. Може виникнути потреба у залученні для проведення такого дослідження відповідним чином кваліфікованих та досвідчених спеціалістів. У процесі планування та здійснення оцінок впливу проекту, у яких питання біорізноманітності є ключовими, клієнти мають використовувати керівні принципи кращої практики щодо включення питань біорізноманітності до оцінок впливу проектів⁶⁹. Така оцінка також має враховувати питання зміни клімату та адаптації до зміни клімату. Якщо застосовуються вимоги пунктів 13, 14 та 15, клієнт зобов'язаний залучити для допомоги у проведенні оцінки кваліфікованих та досвідчених зовнішніх експертів.

⁶⁹ Керівні принципи кращої практики щодо включення питань біорізноманітності до оцінок впливу проектів включають наступні:

- *"Добровільні керівні принципи щодо оцінки впливу на навколишнє середовище, яка включає питання біорізноманітності"* (Міститься у Рішенні Конвенції про біологічну різноманітність VIII/28 Восьмої Конференції сторін 2006 р.)
- *Питання біорізноманітності в оцінці впливу на навколишнє середовище* (Серія спеціальних публікацій Міжнародної асоціації оцінки впливу №3)
- Різні документи *Ініціативи щодо енергетики та біорізноманітності*

7. Попереднє дослідження має включати розгляд характеристик, масштабу, тривалості та інтенсивності потенційних наслідків, оцінку ймовірності впливу та визначення важливості таких наслідків.
8. Клієнт має визначити заходи для уникнення, мінімізації або подолання потенційно негативних наслідків та, якщо це доцільно і у якості останнього заходу, запропонувати компенсаційні заходи, наприклад, компенсацію наслідків для біорізноманітності, з метою уникнення виключення або додавання нових елементів до структури біорізноманітності.

Пріоритетність подолання наслідків для біорізноманітності	
Дія	Заходи
1. Уникнення	Клієнт повинен намагатись уникнути негативних наслідків для біорізноманітності.
2. Мінімізація	Якщо уникнення значних наслідків для біорізноманітності неможливе, клієнт повинен визначити способи зміни проекту таким чином, щоб мінімізувати наслідки для біорізноманітності.
3. Подолання	Якщо ані уникнення, ані мінімізація значних наслідків для біорізноманітності неможливі, клієнт повинен визначити заходи для подолання цих наслідків.
4. Компенсація	Якщо мають місце значні залишкові наслідки для біорізноманітності, незважаючи на всі обґрунтовані зусилля для уникнення, мінімізації та подолання цих наслідків, клієнт повинен визначити заходи або проекти для компенсації цих наслідків. Будь-які компенсаційні проекти мають бути структуровані та узгоджені з ЄБРР.

Захист та збереження ареалів

Загальні вимоги

9. Всі ареали (незалежно від того, чи є вони зміненими, природними та чи мають вони життєво важливу природоохоронну цінність) підтримують життя складних систем живих організмів, які можуть мати різний обсяг різноманітності видів, різні кількості видів та екосистеми, та різну економічну цінність. З цієї причини попереднє дослідження, яке має бути проведене клієнтом, має включати розгляд не тільки природних незмінених ареалів, включаючи ареали, які мають життєво важливу природоохоронну цінність, на які може впливати проект, але й ареалів, які були змінені або погіршені внаслідок діяльності людей, та нові штучні середовища, наприклад, водосховища та пасовища. Таке попереднє дослідження має включати оцінку всіх заходів для подолання наслідків, які передбачаються в рамках запропонованого проекту.
10. Заходи для обмеження або подолання впливу можуть включати уникнення вразливих територій або проведення робіт, що порушують екологічну рівновагу, у вразливі періоди (наприклад, сезони розмноження), переселення певних видів у інші тимчасові або постійні місця проживання, відновлення місця реалізації проекту після його завершення та повторне заселення та створення подібних життєвих середовищ для компенсації залишкових наслідків. Окремі особи та спільноти, які зазнають прямого впливу від втрати біорізноманітності, мають отримувати компенсацію адекватним чином, в тому числі і з соціокультурної точки зору.

Змінені ареали

11. Змінені ареали - це ареали, щодо яких відбулась очевидна зміна природного ареалу, часто з введенням чужорідних видів рослин та тварин, такі як , сільськогосподарські зони. Якщо можливий вплив на змінені або новостворені ареали, клієнт повинен намагатись мінімізувати будь-які подальші погіршення або трансформацію цього ареалу. Якщо ареал має цінність з природоохоронної точки зору та, якщо існує така можливість, залежно від типу та масштабу проекту, клієнт зобов'язаний визначити можливості збереження такого ареалу, охорони та збереження біорізноманітності або сприяння сталому отриманню врожаю/управлінню відповідною зоною. Це може включати збір диких рослин, бджільництво, спостереження за птахами та ін.

Природні ареали

12. Природні ареали - це землі або водні зони, де біологічні спільноти формуються в основному аборигенними видами рослин та тварин, та де діяльність людини не призвела до значної зміни основних екологічних функцій зони. У зонах природних ареалів не повинно бути значного погіршення або трансформації ареалу у такій мірі, щоб (i) була порушена екологічна цілісність та функціонування екосистеми або (ii) ареал був виснажений до такого ступеня, що він більше не був спроможний підтримувати життєздатні популяції своїх аборигенних видів, за виключенням ситуації, коли виконуються наступні умови:
  - Не існує альтернатив, можливих з технічної та економічної точки зору та
  - Загальні вигоди проекту більші за його витрати та втрати, включаючи втрати для довкілля та біорізноманітності та
  - Розроблені та вживаються відповідні заходи для подолання та обмеження впливу проекту для уникнення вилучення елементів з структури біорізноманітності, та бажано додавання нових елементів у відповідності до ситуації, та створення ареалу, який має більшу природоохоронну цінність.

Ареали, які мають життєво важливе значення

13. Незалежно від того, чи є конкретний ареал природним або зміненим, деякі ареали можуть вважатися такими, що мають життєво важливе значення у зв'язку з наступним (i) високою цінністю його біорізноманітності, (ii) його важливістю для виживання зникаючих видів або зникаючих видів, популяція яких знаходиться у критичному стані, (iii) його важливістю для ендемічних або географічно обмежених видів та підвидів, (iv) його важливістю для мігруючих видів або видів, які утворюють великі скупчення, (v) його роллю у підтримці спільнот видів, пов'язаних з ключовими еволюційними процесами, (vi) його роллю у підтримці біорізноманітності, яка має велике соціальне, економічне або культурне значення для місцевих спільнот, або (vii) його важливістю для видів, які мають ключове значення для екосистеми в цілому (ключові види).
14. Ареал, який має життєво важливе значення, не повинен бути трансформований або погіршений. Таким чином, у районах ареалів, які мають життєво важливе значення, клієнт повинен здійснювати діяльність в рамках проекту виключно у випадку виконання наступних умов:
  - Дотримання⁷⁰ будь-яких відповідних процедур, які вимагаються згідно міжнародних зобов'язань або національного законодавства, які є передумовою

⁷⁰ Наприклад, країни можуть бути повинні продемонструвати відсутність прийнятних альтернатив або необхідність проекту з точки зору національних інтересів.

надання країною дозволу для діяльності проекту у критичному ареалі або близько від нього.

- Не існує відчутного негативного впливу, або ймовірності такого впливу на ареал, який має життєво важливе значення, який міг би зашкодити його спроможності функціонувати таким чином, як описано у пункті 13.
- На основі використання принципу запобігання, не очікується, що проект призведе до скорочення популяції будь-якого з зникаючих видів або зникаючих видів, популяція яких знаходиться у критичному стані, або втрати площі такого ареалу у такій мірі, що це зашкодить сталості життєздатної та представницької базової екосистеми.
- Незважаючи на зазначене вище, здійснюється подолання всіх інших наслідків у відповідності до переліку пріоритетності подолання наслідків.

Заповідні та спеціальні території

15. Урядові відомства можуть визначити певні території як заповідні або охоронні з низки причин, таких як, наприклад, дотримання зобов'язань країни згідно міжнародних конвенцій. В рамках визначених критеріїв, законодавством може бути дозволене впровадження проектів в охоронних зонах або на суміжних територіях. На додаток до дотримання відповідних вимог згідно пункту 14 вище, клієнт повинен:

- провести консультації з відомствами, які здійснюють управління охоронною зоною, місцевими спільнотами та іншими ключовими зацікавленими сторонами щодо запропонованого проекту у відповідності до ВВД 10;
- продемонструвати, що будь-яке впровадження запропонованого проекту на такій території законно дозволене та що країною, де виконується проект, та клієнтом були виконані всі належні процедури для надання такого дозволу, якщо такий дозвіл потрібний; та що впровадження проекту включає належні заходи згідно переліку пріоритетності заходів для подолання наслідків (уникнення, мінімізація, подолання, компенсація);
- виконати додаткові програми, якщо це доцільно, для сприяння досягненню та перевищенню цілей охорони для відповідної заповідної зони.

Інвазивні чужорідні види

16. Випадкове або цілеспрямоване розповсюдження або впровадження чужорідних видів у природні ареали може мати значні негативні наслідки для біорізноманітності.

- Клієнти не повинні цілеспрямовано впроваджувати чужорідні або неаборигенні види в ареали, де вони зазвичай не зустрічаються, за винятком ситуацій, коли таке впровадження здійснюється у відповідності до нормативної бази, що регулює таке впровадження. За жодних обставин види, щодо яких відомо, що вони є інвазивними, не мають впроваджуватись у нові середовища.
- У процесі попереднього дослідження клієнти повинні оцінити ймовірність випадкового перенесення та розповсюдження чужорідних видів (наприклад, шляхом аналізу ризиків) та визначити заходи для мінімізації ймовірності такого розповсюдження, якщо така ймовірність існує.
- Щодо міжнародного транспортування товарів та послуг, Банк керується *Міжнародною конвенцією про контроль суднових баластних вод та осадів*. Клієнти повинні дотримуватись відповідних зобов'язань, розроблених в рамках цієї конвенції.

Генетично модифіковані організми (ГМО)

17. Існує низка Директив ЄС, які регулюють навмисне впровадження ГМО у навколишнє середовище (Директива ЄС 2001/18/ЄС), виведення на ринок харчової продукції або корму для тварин, які містять ГМО або складаються з ГМО (Регламент ЄС 1829/2003), експорт ГМО або ненавмисні транскордонні переміщення ГМО, обмежене використання ГМО; (наприклад, у наукових дослідженнях (Директива 98/81/ЄС)) та маркування та можливість відстеження ГМО (наприклад, Регламент 1829/2003, 1830/2003). В рамках країн-членів ЄС та країн-кандидатів в члени ЄС клієнти повинні дотримуватись відповідних національних та місцевих вимог та політики. Таким чином, жодні ГМО не повинні використовуватись або впроваджуватись у навколишнє середовище без надання згоди компетентними органами, або якщо відповідні місцеві органи влади оголосили відповідний регіон вільним від ГМО. В інших країнах діяльності ЄБРР клієнти мають прийняти підхід, що базується на принципі запобігання та проводити оцінку ризиків у відповідності до вимог ЄС та цієї ВВД. Банк також буде враховувати такі складові у процесі свого попереднього дослідження.

Стале управління ресурсами живої природи та їхнє стале використання

18. Клієнти мають управляти ресурсами живої природи сталим чином. Клієнти, які бажають отримати фінансування для проектів, які включають використання ресурсів живої природи мають провести попереднє дослідження для оцінки сталості використання ресурсів, з врахуванням наступних принципів:
- Використання будь-якого ресурсу потребує розгляду з врахуванням функцій, які виконує цей ресурс в рамках екосистеми. Наприклад, суцільне вирубування лісів може мати негативні наслідки на ерозію ґрунту, гідрологію вододілів та рибні запаси. Аналогічно, надмірне виловлювання одного виду риби може вплинути на екологічний баланс та довгострокову цілісність екосистем.
  - Має використовуватись підхід, що базується на принципі запобігання, і необхідно розглядати сумарні та кумулятивні наслідки.
  - Користувачі ресурсів живої природи мають намагатись мінімізувати відходи та негативні екологічні наслідки, та оптимізувати вигоди від такого використання.
  - Насадження або розведення видів або популяцій, які не є природними для даної території та інвазивність або домінантність яких порівняно з місцевими видами не була перевірена, має бути обмежена або підлягати відповідному дослідженню та дозволу до здійснення.
  - Мають бути враховані потреби спільнот корінного населення або місцевих спільнот, які живуть в зоні впровадження проекту або поблизу, та використання якими ресурсів біорізноманітності може зазнати впливу проекту, разом з потенційною позитивною роллю таких спільнот у збереженні та сталому використанні екосистеми.
19. У процесі оцінки сталості використання ресурсів в рамках проекту Банк буде керуватись *Принципами та керівними настановами, прийнятими в Аддис-Абебі, спрямованими на стале використання ресурсів біорізноманітності*⁷¹. Банк буде

---

⁷¹ Стале використання або управління визначається як використання ресурсів у такому ступені та таким чином, що дає можливість людям та спільнотам забезпечувати існуючий рівень соціального, культурного та економічного добробуту, а також підтримувати потенціал задоволення цими ресурсами прогнозованих

також заохочувати проекти та відповідні уряди, а також інші відповідальні відомства, інтерналізувати витрати управління екосистемою, якщо це доцільно. Клієнти, які працюють у лісівництві та рибальстві, також мають виконувати наведені нижче положення.

Природне та промислове лісівництво

20. Перетворення пошкоджених земель або природних ареалів на ліси потребує проведення попереднього дослідження, як зазначено вище. Ареали, які мають життєво важливе значення, не повинні трансформуватись або погіршуватись. Клієнти у секторі лісівництва мають забезпечити, щоб всі природні ліси та лісові насадження, які вони контролюють, пройшли незалежну сертифікацію у відповідності до міжнародно визнаних принципів, наприклад, сертифікацію Лісової опікунської ради. Якщо у ході попереднього дослідження було з'ясовано, що практика управління лісами не задовольняє таким стандартам, клієнти мають розробити план заходів для досягнення дотримання таких стандартів протягом періоду, який Банк вважатиме обґрунтованим. Заготівля продукції лісів має здійснюватись сталим чином.

Зони рибальства

21. Клієнти, які займаються виловом риби або інших водних видів, мають бути спроможні продемонструвати Банку, що вся їхня діяльність (від вилову до переробки) здійснюється сталим чином. Це може бути здійснене шляхом незалежної сертифікації⁷² (якщо така сертифікація існує) або шляхом проведення досліджень в рамках попереднього дослідження. Діяльність у рибній галузі не обмежується виловом. У випадку вторинного заселення або впровадження різних видів або популяцій (особливо у замкнених середовищах, наприклад, озерах) необхідно забезпечити, щоб нові види не знищили та не витіснили існуючі місцеві види риб.

Постачальницькі та збутові ланцюжки

22. Якщо проект використовує зовнішніх постачальників ресурсів живої природи (далі - "ресурси"), щодо яких клієнт не має управлінського контролю, та ці ресурси мають принципове значення для ключових функцій проекту, клієнт повинен прийняти та впроваджувати політику сталої закупівлі ресурсів, та процедури і план дій для забезпечення наступного:

- закупівлі виключно ресурсів, які мають законне походження та отримуються сталим чином
- моніторингу походження ресурсів
- контроль походження, який спрямований на уникнення закупівлі ресурсів, що походять з заповідних зон або територій, які визнані як такі, що мають високу екологічну цінність та біорізноманітність і функції відповідної екосистеми підтримуються у відповідності до принципів, прийнятих на міжнародному та національному рівні.

Клієнти повинні надавати перевагу закупівлі ресурсів, сертифікованих у відповідності до міжнародно визнаних принципів сталого управління, за наявності таких ресурсів.

потреб майбутніх поколінь та охороняти спроможність до підтримання життя повітряних, водних та ґрунтових екосистем, а також довгострокову цілісність ареалів, які мають життєво важливе значення.

⁷² Наприклад, *Принципи сталого рибальства* Морської опікунської ради

Біорізноманітність та туризм

23. Оцінка екологічного та соціального впливу нових або швидко поширюючихся видів туристичної діяльності та інфраструктури мають відповідати *"Керівним принципам щодо біорізноманітності та розвитку туризму"*⁷³. Ці керівні принципи окреслюють характеристики інформації про існуючий стан, діапазон питань, які мають бути розглянуті, а також типи подолання впливів та належні моніторинг та звітність, які мають бути включені у наступний план дій за проектом.

---

⁷³ Містяться у рішеннях 7 Конференції сторін CBD та наведені на веб-сайті ЄБРР.

Вимога ЄБРР до ведення діяльності 7: Корінне населення

Вступ

1. Проекти приватного сектору можуть надавати корінному населенню певні можливості, насамперед, бути залученими до проектної діяльності та отримувати від такої діяльності вигоди, які можуть сприяти втіленню їхніх прагнень щодо економічного та соціального розвитку. Ця Вимога до ведення діяльності ("ВВД") визнає, що корінне населення може грати роль партнера у процесі розвитку разом з приватним сектором та представниками громадськості в урядових структурах, а також просувати процес переходу до ринкової економіки шляхом сприяння та управління різноманітними видами діяльності та підприємствами.
2. *Партнерство.* Ця ВВД розглядає корінне населення як партнерів, поважаючи їх як людей та народи, цінності яких можуть становити значний внесок не тільки для їхнього власного соціально-економічного розвитку, але і для соціально-економічного розвитку всієї країни. Ця ВВД, проте, визнає, що корінне населення, як соціальні групи, ідентичність яких відрізняється від домінуючих груп у суспільстві країн, часто перебувають серед найбільш маргіналізованих та вразливих сегментів населення. Їхній економічний, соціальний та правовий статус часто обмежує їхню спроможність захищати свої інтереси, та права щодо землі, природних та культурних ресурсів, а також може обмежити їхню спроможність брати участь у розвитку та отримувати відповідні вигоди. Вони є особливо вразливими, якщо їхні землі заселяються людьми, які не є членами їхніх спільнот, ресурси трансформуються або значно погіршуються.
3. *Потреба у спеціальних заходах.* Ця ВВД визнає, що ідентичність, культура, землі та ресурси корінного населення є унікальним чином взаємопов'язані та особливо вразливі у випадку змін, викликаних деякими типами інвестицій, що може становити загрозу для їхніх мов, культури, релігії, духовних вірувань та інституцій. Ці характеристики піддають корінне населення різним типам ризиків та посилюють серйозність наслідків, включаючи втрату ідентичності, культури та життєвих середовищ, які базуються на природних ресурсах, а також зубожіння та хвороби. Крім цього, визнається, що ролі жінок та чоловіків у культурах корінного населення часто відрізняються від їхніх ролей у домінуючих групах, і, в результаті цього, жінки та їхні діти часто маргіналізуються, як всередині їхніх власних спільнот, так і в більш широких контекстах розвитку. Внаслідок цих обставин, питання, які стосуються корінного населення, часто є дуже складними. Таким чином, потрібні спеціальні заходи для забезпечення того, щоб чоловіки та жінки з числа корінного населення не були поставлені у не вигідне становище внаслідок проектів, які підтримуються Банком, могли б бути включені до процесу реалізації таких проектів та отримували б вигоди від них, якщо це відповідає конкретній ситуації.
4. *Необхідність вільної, попередньої та поінформованої згоди.* Ця ВВД визнає принцип, окреслений у Декларації ООН щодо прав корінного населення⁷⁴, що для видів діяльності, пов'язаних з проектами, які перелічені у пунктах 31-37 нижче, потрібна попередня поінформована згода корінного населення, яке зазнаватиме впливу від такої діяльності, з врахуванням особливої вразливості корінного населення до негативних наслідків таких проектів.

---

⁷⁴ Декларація Генеральної Асамблеї ООН щодо прав корінного населення, прийнята 13 вересня 2007 р.

5. *Країни діяльності ЄБРР*: Ця ВВД визнає, що обставини життя корінного населення у країнах діяльності ЄБРР є унікальними внаслідок їхньої особливої історії. Корінне населення більше не зайняте виключно у традиційних життєвих середовищах, які дають лише мінімальні засоби для прожиття, і їхня ідентичність не може бути пов'язана виключно з бажанням такого традиційного життєвого середовища та способу життя. Далі, визнається, що корінне населення часто живе у поселеннях зі змішаним етнічним складом населення, проте, водночас, існування кочового способу життя, відгінного тваринництва, а також історія вимушеного переселення означає, що очікування щодо неперервності зв'язків з певними територіями не завжди є відповідними умовам дійсності.

Цілі

6. Ця ВВД має наступні конкретні цілі:
- Забезпечення того, щоб у процесі переходу до ринкової економіки підтримувалась повна повага до гідності, прав, прагнень, культури корінного населення та способу життя, що пов'язаний з використанням природних ресурсів
  - Уникнення негативного впливу проектів на життя та життєві середовища спільнот корінного населення, або якщо таке уникнення неможливе, мінімізація, зменшення таких наслідків або відповідна компенсація за такі наслідки
  - Надання корінному населенню можливості отримувати вигоди від проектів із застосуванням підходів, прийнятних із культурологічної точки зору
  - Надання підтримки клієнту у встановленні та підтримці постійних стосунків з корінним населенням, яке зазнає впливу проекту, протягом всього життєвого циклу проекту
  - Сприяння проведенню добросовісних переговорів клієнта з корінним населенням, та інформованій участі корінного населення, якщо проекти мають бути розташовані на землях, які традиційно використовуються корінним населенням, або якщо звичайні або нетрадиційні життєві середовища корінного населення зазнаватимуть впливу проекту, або у випадку комерційного використання культурних ресурсів корінного населення
  - Визнання та повага до традиційного права та традицій корінного населення, та повне врахування цього традиційного права та традицій
  - Повага до культури, знань та практики корінного населення, та збереження культури, знань та практики у відповідності до їхніх бажань.

Обсяг застосування

7. Ця ВВД застосовується, у випадку, якщо існує можливість того, що проект буде мати вплив на корінне населення.
8. Необхідність та обсяг застосування цієї ВВД визначається Банком під час процесу екологічної та соціальної оцінки у відповідності до критеріїв, окреслених у пунктах 9-12 нижче. Впровадження заходів, необхідних для виконання цих вимог, має здійснюватись згідно цієї ВВД, а також ВВД 1, 5, 8 та 10, у відповідності до конкретної ситуації.

9. Не існує загальноприйнятого визначення “корінного населення”. В різних країнах також можуть використовуватись різні терміни для корінного населення.
10. В рамках цього політичного документу та цієї ВВД, термін “корінне населення” використовується в технічному сенсі для позначення соціальної та культурної меншини, яка відрізняється від домінуючих груп у суспільствах країн, та має у різній ступені такі характеристики:
  - Самовизначення у якості членів окремої корінної етнічної або культурної групи та визнання такої ідентичності іншими
  - Колективна прив'язаність до географічно відокремлених життєвих середовищ, традиційних земель або успадкованих територій в зоні проекту та до природних ресурсів у цих життєвих середовищах та на цих територіях⁷⁵
  - Походження від груп, які традиційно⁷⁶ мали спосіб життя без отримання заробітної плати (та часто кочовий / пов'язаний з відгінним скотарством) та відповідні стратегії підтримання життєдіяльності, статус яких регулювався їхніми власними звичаями та традиціями або спеціальними законами або нормативними документами
  - Традиційні культурні, економічні, соціальні або політичні інституції окремі від інституцій домінуючого суспільства або культури;
  - Характерна мова або діалект, які часто відрізняються від офіційної мови або діалекту країни або регіону.
11. Той факт, що група, або члени групи, ведуть кочовий або пов'язаний з відгінним скотарством спосіб життя, проте живуть у змішаних або міських спільнотах та / або відвідують свої традиційні землі тільки сезонно, після примусового виселення, за відсутності доказів на користь іншого не має бути перешкодою для застосування цієї ВВД.
12. Для визначення, чи має конкретна група розглядатись як корінне населення для цілей цієї ВВД, Банк може звернутись до експертів для отримання консультацій.

Вимоги

13. Для проектів, у яких існує можливість впливу на корінне населення⁷⁷, клієнт повинен провести оцінку (див. нижче) наслідків для корінного населення. Залежно від результатів такої оцінки, очікується, що клієнт надасть пріоритет уникненню негативних наслідків, але якщо це неможливо, підготує План розвитку для корінного населення (згідно пункту 21 нижче), з метою мінімізації та/або подолання будь-яких

---

⁷⁵ Група, яка втратила “колективну прив'язаність до географічно відокремлених життєвих середовищ, традиційних земель або успадкованих територій в зоні проекту” внаслідок примусового виселення, проте вимоги цієї ВВД продовжують стосуватись такої групи, якщо очікується, що вона зазнаватиме впливу проекту. “Примусове відділення” означає втрату колективної прив'язаності до географічно відокремлених життєвих середовищ або територій, де жили предки, яка сталася протягом життя членів групи, якої це стосується, внаслідок конфлікту, урядових програм переселення, виселення з їхніх земель, природних катастроф або включення таких територій у міську зону. Для цілей цієї ВВД “міська зона” звичайно означає місто або великий населений пункт міського типу, та враховує всі наступні характеристики, жодна з яких не є визначальною: (а) юридичне визначення зони, як міської, згідно внутрішнього законодавства країни; (б) висока щільність населення; та (с) висока частка несільськогосподарської економічної діяльності порівняно з часткою сільськогосподарської діяльності.

⁷⁶ Це положення застосовується навіть в тому випадку, коли поточна ситуація відрізняється від ситуації в минулому, так само, як і попередня примітка.

⁷⁷ Корінне населення, яке зазнає впливу проекту - це населення, соціально-економічний статус та/або традиційна культура чи спосіб життя якого зазнають впливу проекту

потенційних негативних наслідків та визначення вигод. Очікується, що клієнт буде забезпечувати проведення консультацій зі спільнотами корінного населення та поінформовану участь цих спільнот, впровадить спеціальний механізм подання скарг, а також визначить та обумовить відповідні методи компенсації та розподілу вигод.

14. Якщо клієнт почав діяльність в рамках проекту, яка могла та/або може вплинути на корінне населення, до початку участі Банку, має бути проведене попереднє дослідження для визначення наступного: а) будь-яких недоліків та прогалин, та б) коригуючих заходів, які можуть бути потрібні для забезпечення виконання цієї ВВД. Після цього має бути узгоджений план дій.
15. Якщо організація клієнта не має належних ресурсів, досвідчені незалежні спеціалісти з соціальних питань мають бути залучені в якості консультантів протягом всього процесу розробки та впровадження проекту.

Оцінка

16. Якщо існують вимоги національного законодавства щодо проведення спеціального виду соціальної оцінки, клієнт повинен провести таку оцінку та надати її результати до ЄБРР, на додаток до проведення будь-якої іншої соціальної оцінки на вимогу Банку.
17. У випадках, якщо проект іще не розпочався, клієнт в ході соціальної оцінки зобов'язаний визначити всі спільноти корінного населення, які можуть зазнати позитивного або негативного впливу проекту, а також характеристики та масштаб очікуваних соціальних, культурних (включаючи культурну спадщину) та екологічних наслідків для них, та заходи, які плануються для (i) уникнення або коригування негативних наслідків та (ii) розподілу вигод, пов'язаних з проектом.
18. У випадках, коли будівництво та пов'язана з проектом діяльність вже почалися, клієнт повинен надати Банку документи та інформацію (включаючи документи та інформацію щодо минулої діяльності компанії) та реєстр документів, які були надані до цього часу до органів влади, який має засвідчити, що клієнт доклав зусиль для отримання думки корінного населення, на яке впливає проект, та діяв на основі думки цього корінного населення, з дотриманням, у найбільшій можливій мірі, процедур, які визначені у цій ВВД.
19. Якщо вимоги пункту 18 виконані, Банк буде вимагати від клієнта замовлення об'єктивного та незалежного дослідження впливу проекту на корінне населення та їхньої думки щодо проекту. Таке дослідження, яке має бути проведене належним чином з точки зору культурологічних аспектів, має відобразити попередній вплив на життя та життєве середовище корінного населення, зусилля клієнта в напрямку подолання негативних наслідків та визначення і розподілу вигод від проекту, та рівень участі корінного населення у плануванні та впровадженні проекту.

Уникнення негативних наслідків

20. Всі зусилля мають бути перш за все спрямовані на уникнення будь-яких негативних наслідків проекту для корінного населення. Якщо уникнення негативних наслідків неможливе, клієнт повинен мінімізувати, скоригувати або компенсувати ці наслідки належним та пропорційним чином.

Підготовка Плану розвитку для корінного населення

21. Запропоновані заходи клієнта для мінімізації, подолання та компенсації негативних наслідків, а також визначення та розподілу вигод проекту мають розроблятися на основі поінформованої участі корінного населення, на яке впливає проект, та бути включені до плану, який має містити певні часові рамки, наприклад Плану розвитку корінного населення (ПРКН), або плану розвитку для більш широкої спільноти з окремими складовими щодо корінного населення. Клієнт зобов'язаний залучити кваліфікованих вчених у галузі соціальних питань, які мають відповідні технічні знання та кваліфікацію для розробки такого плану.

Рівень детальності та обсяг ПРКН буде залежати від конкретного проекту та обсягу діяльності проекту. В цілому ПРКН має містити наступні складові:

Розділ I – Резюме соціальної оцінки

- Інформація щодо існуючої ситуації
- Ключові висновки: аналіз наслідків, ризиків та можливостей

Розділ II – Консультації та участь

- Результат консультацій та план участі у майбутньому

План впровадження

- Заходи для уникнення, мінімізації та подолання негативних наслідків та посилення позитивних результатів
- Заходи для забезпечення продовження управління природними ресурсами на місцевому рівні
- Заходи для отримання вигод та/або можливостей розвитку
- Механізм подання скарг
- Витрати, бюджет, графік та сфери відповідальності
- Моніторинг, оцінка та звітність.

Розкриття інформації, конструктивні консультації та поінформована участь

22. Клієнт повинен встановити постійні стосунки зі спільнотами корінного населення, на які впливає проект, на початковій фазі, а саме у процесі планування проекту та підтримувати їх протягом всього життєвого циклу проекту. Процес залучення корінного населення має передбачати конструктивні консультації з ними з метою сприяння їхній поінформованій участі щодо питань, які мають на них безпосередній вплив, запропонованих заходів для подолання наслідків, розподілу вигод, можливостей щодо розвитку та питань впровадження.
23. Клієнт має забезпечити, щоб корінне населення, на яке впливає проект, було належним чином поінформоване відповідним з культурологічної точки зору чином про ВВД ЄБРР та про проектні плани, які впливають на корінне населення.
24. Процес залучення громади має бути адекватним з культурологічної точки зору, поважати колективний процес прийняття рішень корінним населенням та пропорційним до ризиків і потенційних наслідків для корінного населення. Клієнт повинен продемонструвати ЄБРР, що цей процес був проведений належним чином.
25. Зокрема, процес участі має включати наступне:
- Участь представницьких органів корінного населення (наприклад, рад старійшин або селищних рад, або інших), організацій корінного населення, а також окремих осіб з числа корінного населення, на яких впливає проект
  - Розуміння будь-яких відповідних звичаєвих законів та повага до них

- Надання достатнього часу для колективного процесу прийняття корінним населенням рішень
- Сприяння висловленню корінним населенням їхніх поглядів, занепокоєнь та пропозицій вибраною ними мовою та без зовнішніх маніпуляцій, втручання або залякування - належним з культурологічної точки зору чином
- Надання корінному населенню всіх відповідних планів та інформації про потенційні соціальні та екологічні наслідки, які стосуються спільнот корінного населення, належним з культурологічної точки зору чином та відповідною мовою без застосування професійного жаргону
- Визнання неоднорідності спільнот, з врахуванням наступного:
  - Корінне населення проживає у змішаних громадах з некорінним населенням
  - Спільноти корінного населення можуть мати різні інтереси та точки зору; консультації та участь мають включати різні групи з точки зору статі, поколінь та залучення груп "виключених з спільноти"
  - Надання відповідної інформації до ЄБРР та участь Банку у процесі консультацій, якщо це практично можливо.
- Повне документування⁷⁸ процесу консультацій.

Механізм подання скарг та запобігання дискримінації на основі етнічного походження

26. Клієнт повинен забезпечити, щоб механізм подання скарг, створений для проекту, як описано у ВВД 10, був адекватним з культурологічної точки зору та доступним для корінного населення; він має включати менший ступінь використання письмових процедур та ширше використання усних каналів інформування.
27. Банк не буде фінансувати проекти, в межах яких клієнт виключає певне корінне населення на основі етнічних ознак. Для проектів, фінансованих Банком, у яких існують неявні фактори, які виключають корінне населення та окремих осіб з числа тих, які можуть отримати вигоди, наприклад, можливості працевлаштування, на основі етнічних ознак, діяльність проекту має включати, наприклад, наступні коригуючі заходи: (i) інформування організацій корінного населення, а також окремих осіб з числа корінного населення про їхні права згідно трудового, соціального, фінансового та комерційного законодавства та про механізми захисту та поновлення прав; (ii) відповідне та ефективне розповсюдження інформації, навчання та заходи для усунення перешкод для отримання вигод та ресурсів, наприклад, кредитів, працевлаштування, комерційних послуг, медичного обслуговування та освітніх послуг, та інших вигод, які можуть бути отримані в результаті виконання проекту або отриманню яких може сприяти виконання проекту; та (iii) надання робітникам, підприємцям та бенефіціарам з числа корінного населення таких самих прав та захисту, які надаються згідно національного законодавства іншим особам у подібних галузях та категоріях, з врахуванням гендерних питань та етнічної сегментації на ринках товарів та послуг, а також мовних факторів.

Компенсація та розподіл вигод

28. Підходи на основі залучення зацікавлених сторін мають становити основу для визначення заходів для подолання наслідків, розподілу вигод та підтримки традиційних способів життя. Банк буде вимагати від клієнта прямої компенсації

---

⁷⁸ Це може включати письмові протоколи та записи, та/або аудіо записи

корінному населенню, на яке впливає проект, будь-якої втрати життєвого середовища (за розрахунками згідно цієї ВВД) внаслідок діяльності, пов'язаної з проектом, та відновлення будь-якої використовуваної землі до її попереднього стану. Право на компенсацію може базуватись на принципі компенсації окремим особам, або компенсації спільнотам, або комбінації компенсацій спільнотам та окремим особам. Компенсація має надаватись як за негативні наслідки для звичайного життєвого середовища, так і за негативні наслідки для видів економічної діяльності, пов'язаних з отриманням заробітної плати або прибутку. Характеристики "звичайного життєвого середовища" мають інтерпретуватись гнучко (з метою включення сучасних модифікацій, наприклад, етнотуризму та виробництва харчових продуктів). У процесі розрахунку компенсації клієнти повинні належним чином враховувати негативні соціальні наслідки проекту для традиційних життєвих середовищ та сімейного життя корінного населення. Це має здійснюватись за участі представників корінного населення та експертів. Положення цього пункту мають застосовуватись також у випадках, коли клієнт має сплачувати компенсацію місцевим або регіональним органам влади.

29. У процесі консультацій з корінним населенням мають обговорюватись прийнятні та законодавчо обґрунтовані шляхи компенсації та впровадження ПРКН. На основі цих консультацій мають бути розроблені та узгоджені процедури передачі компенсації та/або ресурсів. Якщо необхідно, відповідна допомога/підтримка має надаватись за сприяння клієнта, з метою створення належних систем управління.
30. Клієнт зобов'язаний створити, через процес конструктивних консультацій зі спільнотами корінного населення⁷⁹, та поінформовану участь таких спільнот, можливості отримання ними вигод від розвитку, адекватних з культурологічної точки зору. Такі можливості мають бути пропорційними до масштабу впливу проекту та спрямовані на покращення рівня життя та життєвого середовища корінного населення відповідним чином, та сприяння довгостроковому сталому розвитку природних ресурсів, від яких корінне населення може залежати. Клієнт повинен задокументувати визначені вигоди від розвитку, які відповідають вимогам цієї ВВД, та вчасно надати відповідні документи. Має бути надана посилена підтримка традиційним видам економічної діяльності для підтримання життєдіяльності, включаючи традиційні види економічної діяльності та їхні сучасні похідні, наприклад, ремісництво та етнотуризм.

Особливі вимоги

31. Враховуючи те, що корінне населення може бути особливо вразливим в описаних нижче ситуаціях, пов'язаних з реалізацією проекту, на додаток до наведених вище загальних вимог застосовуються також наступні особливі вимоги. Для дотримання загальних і особливих вимог клієнт має виконати наступне:
- проведення добросовісних переговорів зі спільнотами корінного населення
  - забезпечення поінформованої участі корінного населення
  - та отримання вільної, попередньої, поінформованої згоди⁸⁰ корінного населення до початку зазначених нижче видів діяльності.

⁷⁹ Як зазначено у пунктах 22-25 вище.

⁸⁰ Згода означає процес, в ході якого спільноти корінного населення, на які впливає проект, приймають рішення у відповідності до своїх культурних традицій, звичаїв та практики, щодо залучення до запропонованого проекту.

У випадку, якщо має місце будь-яка з наступних обставин, клієнт зобов'язаний залучити кваліфікованих вчених у галузі соціальних питань для надання допомоги у проведенні та документуванні видів діяльності, описаних у пунктах 32-37.

Наслідки для використовуваних традиційних або звичайних земель

32. Корінне населення часто тісно пов'язане зі своїми традиційними землями, лісами, водними ресурсами, дикою флорою та фауною та іншими природними ресурсами, і тому мають застосовуватись спеціальні заходи, якщо проект впливає на такі зв'язки. Хоча згідно національного законодавства ці землі можуть не перебувати у власності корінного населення, використання цих земель, включаючи сезонне або циклічне використання, спільнотами корінного населення у якості їхнього життєвого середовища, або для культурних, церемоніальних або духовних потреб, які визначають їхню ідентичність та спільноту, часто може бути обґрунтоване та задокументоване.
33. Якщо клієнт пропонує розташувати проект на використовуваних традиційних землях або здійснювати комерційну розробку природних ресурсів на таких землях, в наслідок якої можуть очікуватись негативні наслідки⁸¹ для життєвого середовища корінного населення, або для культурних, церемоніальних або духовних потреб, які визначають ідентичність та спільноту корінного населення, клієнт повинен виконувати наступні вимоги щодо врахування такого використання цієї землі:
- Клієнт повинен розпочати добросовісні переговори зі спільнотами корінного населення, на які впливає проект, та документувати їхню поінформовану участь та згоду в результаті переговорів.
  - Клієнт повинен документувати свої зусилля для уникнення, або щонайменше мінімізації площі землі, яка зайнята корінним населенням та/або є його власністю, та яку пропонується використовувати для потреб проекту.
  - Використання землі корінним населенням має бути задокументоване спеціалістами у співробітництві зі спільнотами корінного населення, на які впливає проект, без будь-якого обмеження можливостей інших спільнот корінного населення претендувати на ту саму землю.
  - Спільноти корінного населення, на які впливає проект, мають бути поінформовані про свої права щодо цих земель згідно національного законодавства, включаючи будь-яке національне законодавство щодо визнання традиційних прав на володіння або використання землі.
  - Клієнт повинен запропонувати спільнотам корінного населення, на які впливає проект, компенсацію та відповідні процедури, які належить тим, хто має повні законні права власності на землю у випадку комерційного використання їхньої землі згідно національного законодавства, разом з прийнятними з точки зору культурних чинників можливостями для розвитку. Якщо можливо, замість грошової компенсації має бути запропонована компенсація на основі землі або компенсація у негрошовій формі.
  - Клієнт повинен дати адекватний час спільнотам корінного населення, на які впливає проект, для того, щоб прийти до внутрішньої згоди, без прямого або опосередкованого її нав'язування з боку клієнта.
  - Клієнт може використовувати посередництво, наприклад, Уповноваженого Верховної Ради з прав людини та/або іншої подібної державної установи в рамках відповідної національної системи для посередництва у переговорах

---

⁸¹ Негативні наслідки, зокрема, можуть включати наслідки, пов'язані з втратою активів або ресурсів, обмеженнями на використання землі, або здійсненням традиційних видів діяльності внаслідок реалізації проекту

щодо згоди на проект / запропоноване клієнтом використання землі, та щодо пакету заходів для подолання наслідків.

34. Протягом періоду впровадження проекту клієнт повинен негайно повідомити ЄБРР про будь-які конфлікти між корінним населенням та клієнтом, які залишаються невирішеними, незважаючи на використання механізму подання скарг, діючого в рамках проекту. Банк має оцінити ситуацію та прийняти рішення щодо адекватного підходу до вирішення відповідної проблеми.

Переселення корінного населення з їхніх традиційних або звичайних земель

35. Клієнт повинен дослідити можливість впровадження альтернативних підходів до реалізації проекту для уникнення необхідності переселення корінного населення з земель, які традиційно займала та використовувала певна спільнота корінного населення. Якщо неможливо уникнути переселення, клієнт не повинен здійснювати таке переселення без отримання вільної, попередньої, поінформованої згоди на переселення від спільнот корінного населення, на які впливає проект, отриманої в результаті добросовісних переговорів. Такі переговори мають враховувати закони, традиції, звичаї корінного населення та правові гарантії корінного населення щодо землі, та проводитись з їхньою повною участю. Будь-яке переселення корінного населення має відповідати вимогам ВВД 5 щодо планування та впровадження переселення. Корінне населення має отримати справедливу та адекватну компенсацію за землі, території та ресурси, якими вони традиційно володіли або іншим чином займали та використовували, та які були конфісковані, вилучені, зайняті, використані або пошкоджені в результаті виконання проекту без їхньої вільної, попередньої, поінформованої згоди.
36. Якщо можливо, переселене корінне населення повинне мати можливість повернутись до своїх традиційних або звичайних земель, якщо підстави для їхнього переселення зникнуть. Земля має бути повністю відновлена до попереднього стану.

Культурні ресурси

37. Якщо проектом пропонується використання культурних ресурсів, знань, інновацій або практики корінного населення для комерційних потреб, клієнт повинен поінформувати корінне населення про наступне: (i) їхні права згідно національного законодавства; (ii) обсяг та тип запропонованого комерційного використання; та (iii) потенційні наслідки такого використання. Клієнт може здійснювати таку комерціалізацію тільки в тому випадку, якщо він здійснить наступне: (i) добросовісні переговори зі спільнотами корінного населення, яких це стосується; (ii) документування їхньої поінформованої участі та їхньої вільної, попередньої, поінформованої згоди на таку діяльність; та (iii) забезпечення справедливого та рівноправного розподілу вигод від комерціалізації таких знань, інновацій або практики, у відповідності зі звичаями та традиціями цих спільнот корінного населення.

Вимога ЄБРР до ведення діяльності 8: Культурна спадщина

Вступ

1. ЄБРР визнає важливість культурної спадщини для нинішнього та майбутніх поколінь. У відповідності до Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини та Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини, ця Вимога до ведення діяльності спрямована на захист незамінної культурної спадщини та спрямування клієнтів на уникнення або подолання чи зменшення негативних наслідків для культурної спадщини у процесі їхньої підприємницької діяльності. Положення цієї Вимоги до ведення діяльності пов'язані з використанням культурної спадщини в рамках проекту та частково базуються на стандартах, встановлених Конвенцією з збереження біологічної різноманітності. Банк підтримує підхід, що застосовує принцип запобігання до управління культурною спадщиною та до сталого її використання у відповідності до Декларації Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку.
2. Культурна спадщина є важливим джерелом цінної історичної та наукової інформації, надбанням для економічного та соціального розвитку, та невід'ємною частиною культурної ідентичності, практики та збереження наступності народу.
3. У досягненні цих цілей захисту та збереження, Банк керується відповідними міжнародними Конвенціями та іншими документами⁸², та підтримує їхні положення. ЄБРР також визнає, що всі сторони мають дотримуватись законодавства та нормативних документів щодо культурної спадщини у зоні впливу проекту та зобов'язань країни діяльності щодо відповідних міжнародних угод та договорів. Таке законодавство може включати закони щодо культурної спадщини або старожитностей, закони щодо планування територій та надання дозволів на будівництво, нормативні документи щодо заповідних зон або зон з захищеним статусом, інші закони та нормативні документи щодо забудованого історичного середовища або закони щодо захисту корінного населення.

Цілі

4. Ця Вимога до ведення діяльності ("ВВД") спрямована на досягнення наступних цілей:
  1. Підтримка збереження культурної спадщини в контексті проектів, фінансованих ЄБРР
  2. Захист культурної спадщини від негативних наслідків діяльності проекту
  3. Сприяння справедливому розподілу вигод від використання культурної спадщини в підприємницькій діяльності

⁸² Наприклад, наступні конвенції:

- Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини, 1972 (Конвенція ЮНЕСКО щодо всесвітньої спадщини)
- Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини, 2003 (Конвенція ЮНЕСКО щодо нематеріальної культурної спадщини)
- Конвенція про охорону підводної спадщини, 2001 (Конвенція ЮНЕСКО щодо підводної спадщини)
- Рамкова конвенція Ради Європи про цінність культурної спадщини для суспільства, 2005
- Хартія Австралійського національного комітету Міжнародної ради охорони пам'ятоків та історичних місць щодо збереження місць, які мають культурне значення (*Буррська хартія*) (Австралійський національний комітет Міжнародної ради охорони пам'ятоків та історичних місць (ICOMOS))

4. Якщо є можливим, сприяння інформуванню про культурну спадщину та повазі до неї.
5. Ця ВВД встановлює систему вимог для клієнтів щодо охорони культурної спадщини шляхом уникнення, та, якщо уникнення неможливе, зменшення та подолання будь-яких потенційних негативних наслідків діяльності, фінансованої ЄБРР, належним та пропорційним чином.

Обсяг застосування

6. Положення цієї Політики мають застосовуватись у тому випадку, коли проект може вплинути на незамінну культурну спадщину. Положення цієї ВВД мають застосовуватись незалежно від того, чи є культурна спадщина захищеною законом та чи здійснювався на неї вплив раніше.
7. Для цілей цієї ВВД, термін "культурна спадщина" визначається як група ресурсів, успадкованих від минулого, які люди визнають, незалежно від власності, як відображення та вираз їхніх постійно змінюваних цінностей, вірувань, знань та традицій. Це поняття включає матеріальну (фізичну) та нематеріальну спадщину, границі якого є предметом значних суперечок серед експертів з культурної спадщини. Культурна спадщина може цінуватись на місцевому, регіональному або національному рівні, або серед міжнародної спільноти⁸³.
  - Фізична культурна спадщина включає рухомі або нерухомі об'єкти, місця, групи споруд та визначні природні об'єкти та ландшафти, які мають археологічне, палеонтологічне, історичне, архітектурне, релігійне, естетичне або інше культурне значення.
  - Нематеріальна культурна спадщина означає практики, зображення, висловлювання, знання, навички – а також інструменти, об'єкти, артефакти та культурні простори, пов'язані з ними – які спільноти, групи та, у деяких випадках, окремі особи визнають як частину їхньої культурної спадщини та які передаються з покоління в покоління⁸⁴.
8. ЄБРР визнає, що місця або об'єкти, які представляють цінність або мають значення як культурна спадщина можуть бути знайдені в неочікуваних місцях у процесі впровадження затвердженого проекту. Таким чином, для проекту мають виконуватись вимоги цієї ВВД, якщо він:
  - включає значні земляні роботи, знесення споруд, переміщення ґрунту або інші зміни фізичного середовища
  - впроваджується у місці розташування культурної спадщини, визнаному країною діяльності, або поблизу такого місця, або
  - може мати негативний вплив на культуру, знання та практики корінного населення.
9. Необхідність та обсяг застосування цієї ВВД визначається Банком під час процесу екологічної та соціальної оцінки (див. пункт 10 нижче). Проекти, спеціально розроблені для підтримки збереження культурної спадщини або управління нею, розглядаються Банком окремо. Якщо ці вимоги мають застосовуватись, Банк узгодить з клієнтом, яким чином положення цієї ВВД будуть враховуватись та

⁸³ Це визначення відповідає Рамковій конвенції Ради Європи про цінність культурної спадщини для суспільства. Культурна спадщина також може називатись культурним спадком, культурними активами, культурними ресурсами або культурним надбанням.

⁸⁴ Як зазначено у Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини.

виконуватись в рамках загального Плану екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ) та/або системи управління соціальними та екологічними впливами клієнта. Вимоги щодо екологічної та соціальної оцінки та управління вирішенням соціальних та екологічних питань окреслені у ВВД 1 та ВВД 10.

Вимоги

Оцінка

Оцінка наявності ризиків або наслідків для культурної спадщини

10. На початковому етапі екологічної та соціальної оцінки (див. ВВД1), клієнт повинен визначити, чи існує ймовірність негативного впливу проекту на культурну спадщину, та оцінити вірогідність будь-яких випадкових знахідок (див. пункт 16). Здійснюючи це, клієнт повинен консультуватись з відповідними міністерствами, експертами та місцевими спільнотами, залежно від конкретної ситуації⁸⁵. Глибина дослідження культурних ресурсів має бути достатньою для повного визначення ризиків та наслідків, у відповідності до підходу, що базується на принципі запобігання, і таке дослідження має відображати аспекти, які викликають занепокоєння відповідних зацікавлених сторін.

Наслідки для нематеріальної спадщини

11. Хоча потенційні наслідки для нематеріальної культурної спадщини можуть бути менш очевидними, ніж наслідки для матеріальної культурної спадщини, вони можуть бути у рівній мірі важливими. Якщо середовище має ключове значення для збереження традиційних навичок, знань та вірувань, будь-яке переселення або розділення може стимулювати втрату традиційних знань та вірувань та/або втрату діалектів та мови меншин, і, в результаті, призвести до розпаду спільноти.

Уникнення наслідків

12. Клієнт несе відповідальність за розташування та розробку проекту таким чином, щоб уникнути спричинення значної шкоди культурній спадщині. Якщо потенційні наслідки ідентифіковані на початкових етапах розробки проекту, має бути надана перевага уникненню негативних наслідків протягом етапів розробки проекту та вибору місця для його реалізації.

Оцінка наслідків, уникнення яких неможливе

13. Якщо уникнення наслідків неможливе, клієнт повинен, на основі результатів попередньої оцінки, провести необхідні дослідження для оцінки потенційних наслідків, та, якщо необхідно, відповідних змін у проекті. Обсяг цих досліджень має бути узгоджений з ЄБРР для кожного конкретного випадку. Дослідження мають проводитись кваліфікованими та досвідченими спеціалістами у галузі культурної спадщини, або, як частина комплексної екологічної та соціальної оцінки у відповідності до ВВД 1, або окремо. ЄБРР може вимагати залучення зовнішніх експертів.

---

⁸⁵ Див. ВВД1 та 10. У випадку проектів категорії А, це має обговорюватись у процесі зустрічі для обговорення обсягу оцінки. Див. розділ ВВД 10 .

14. Оцінка та уникнення, обмеження та подолання наслідків для культурної спадщини мають здійснюватись з дотриманням відповідних положень національного законодавства та/або місцевих нормативних документів, правил та планів управління заповідними зонами, національних зобов'язань згідно міжнародного законодавства та прийнятої на міжнародному рівні кращої практики. У більшості країн діяльності ЄБРР законодавство забороняє перенесення, вилучення або знищення об'єктів фізичної культурної спадщини. Краща практика, прийнята щодо знайдених об'єктів в усьому світі включає зокрема: археологічні або палеонтологічні польові дослідження, лабораторні дослідження знайдених об'єктів, виставки, які представляють нові знахідки, а також документування.

Подолання та зменшення наслідків для культурної спадщини

15. На основі результатів польових досліджень, експертної оцінки значущості культурної спадщини, вимог національного законодавства та відповідних міжнародних конвенцій, а також результатів консультацій зі спільнотами, на які впливає проект (див. пункт 17), клієнт зобов'язаний розробити відповідні заходи для зменшення та подолання будь-яких негативних наслідків для культурної спадщини, а також графік впровадження цих заходів та відповідний бюджет. Такі заходи для зменшення та подолання негативних наслідків можуть бути включені до Плану екологічних та соціальних заходів для проекту, або до спеціального Плану заходів щодо культурної спадщини. Клієнт має також забезпечити наявність кваліфікованого персоналу, який пройшов відповідне навчання, для нагляду за впровадженням таких заходів та переконатися, що підрядники, які працюють в рамках проекту, мають необхідні навички, знання та досвід, а також що управління і моніторинг діяльності підрядних організацій здійснюється у відповідності до пункту 19 ВВД 1.

Процедури щодо випадкових знахідок

16. Клієнт повинен забезпечити прийняття процедур щодо об'єктів, віднесених до фізичної культурної спадщини, які можуть бути знайдені випадково в процесі реалізації проекту. Такі положення мають включати повідомлення відповідних компетентних органів про знайдені об'єкти; звернення уваги працівників проекту на можливість таких знахідок; та огороження зони, де були знайдені ці об'єкти, для уникнення будь-яких подальших порушень або пошкоджень. Клієнт не повинен порушувати цілісність чи торкатись будь-яких випадкових знахідок до проведення їхньої оцінки відповідним кваліфікованим спеціалістом та визначення заходів, які мають відповідати національному законодавству та цій ВВД.

Консультації зі спільнотами, на які впливає проект

17. Якщо проект може вплинути на культурну спадщину, клієнт повинен провести консультації зі спільнотами країни впровадження проекту, що зазнають впливу проекту та використовували культурну спадщину на протязі періоду, про який пам'ятають нині живі члени цих спільнот для довгострокових культурних потреб. Клієнт зобов'язаний визначити важливу культурну спадщину та включити до процесу прийняття рішень точку зору спільнот, на які впливає проект, щодо такої культурної спадщини. Клієнт повинен надати спільнотам, що зазнають впливу проекту, прозору та зрозумілою для них мовою, інформацію про обсяг, розташування та тривалість проекту та про будь-які види діяльності, які можуть мати вплив на культурну спадщину. Такі консультації мають проводитись згідно вимог ВВД 10 та можуть бути включені до більш широкого процесу консультацій щодо екологічних та соціальних

18. Якщо проект може спричинити значну шкоду для культурної спадщини, і її пошкодження або втрата може становити небезпеку для культурного або економічного виживання спільнот у країні діяльності, які використовують цю культурну спадщину для довгострокових культурних потреб, клієнт повинен застосовувати вимоги пункту 17 та не повинен продовжувати подальшу діяльність до виконання наступних вимог: (i) проведення добросовісних переговорів зі спільнотами, на які впливає проект; та (ii) документування їхньої поінформованої участі та успішного результату переговорів.

Використання культурної спадщини в рамках проекту

19. Якщо проектом пропонується використання культурних ресурсів, знань, інновацій або практики місцевих спільнот, які ведуть традиційний спосіб життя, для комерційних потреб, клієнт повинен поінформувати ці спільноти про наступне: (i) їхні права згідно національного законодавства; (ii) обсяг та тип запропонованого комерційного використання; та (iii) потенційні наслідки такого використання. Клієнт повинен займатися такою комерціалізацією тільки в тому випадку, якщо він здійснить наступне: (i) добросовісні переговори з місцевими спільнотами, які ведуть традиційний спосіб життя та яких стосується діяльність згадана вище; (ii) документування їхньої поінформованої участі та успішного результату переговорів; та (iii) забезпечення справедливого та рівноправного розподілу вигод від комерціалізації таких знань, інновацій або практики, у відповідності зі звичаями та традиціями цих спільнот. Якщо проектом пропонується використання культурних ресурсів, знань, інновацій або практики корінного населення, мають застосовуватись вимоги пункту 37 ВВД 7.

Вимога ЄБРР до ведення діяльності 9: Фінансові посередники

Вступ

1. Фінансові посередники (ФП) є ключовим інструментом для ЄБРР для сприяння розвитку сталих фінансових ринків та надання шляху для спрямування фінансування ЄБРР до сектору мікро-, малих та середніх підприємств (МСП). Через свою мережу фінансових посередників-партнерів, ЄБРР може підтримувати економічний розвиток на рівні підприємств, розмір яких менший розміру, для якого можливі прямі інвестиції ЄБРР. ЄБРР підтримує різні типи організацій, які надають фінансові послуги, включаючи, зокрема, приватні інвестиційні фонди, банки, лізингові компанії, страхові компанії та пенсійні фонди. Фінансові посередники займаються широким спектром видів діяльності, наприклад, мікрофінансуванням, кредитуванням МСП, торговим фінансуванням, середньо- та довгостроковим корпоративним або проектним фінансуванням, а також кредитуванням житла.
2. Фінансування через посередника означає, що ЄБРР делегуватиме фінансовому посереднику відповідальність за оцінку та моніторинг трансакції, а також за загальне управління портфелем. До сфери обов'язків, які делеговані фінансовому посереднику, входить управління екологічними та соціальними ризиками. Незважаючи на це, через свої стосунки з фінансовим посередником, ЄБРР зберігатиме зацікавленість щодо оцінки та моніторингу адекватного врахування фінансовим посередником екологічних та соціальних ризиків підприємств, які співпрацюють з фінансовим посередником. Конкретні процедури та способи такого делегування та нагляду з боку ЄБРР будуть залежати від низки факторів, включаючи тип фінансового посередника та характеристики його діяльності, тип наданого фінансування та підприємницьке середовище в країні.

Цілі

3. Ця ВВД спрямована на досягнення наступних цілей:
  - Створення практичної можливості для реалізації мандату Банку щодо сприяння сталому розвитку через його інвестиції, пов'язані з фінансовими посередниками, у відповідності до найкращої міжнародної практики у комерційному фінансовому секторі
  - Покращення спроможності фінансових посередників щодо управління екологічними та соціальними ризиками, пов'язаними з їхньою діяльністю, та сприяння впровадженню серед їхніх клієнтів практики управління екологічними та соціальними впливами
  - Покращення управління охороною навколишнього середовища та людськими ресурсами серед фінансових посередників.

Обсяг застосування

4. Ця Вимога до ведення діяльності стосується всіх проектів, які віднесені до категорії "ФП" у відповідності до пункту 24 цієї Політики.
5. Для цілей цієї ВВД слово "проект" застосовується до трансакції ЄБРР з фінансовим посередником, а слово "підпроект" стосується клієнтів та проектів, які фінансуються фінансовими посередниками.

6. Якщо ЄБРР фінансує кредитну лінію або іншу цільову програму фінансування, вимоги цієї ВВД мають застосовуватись до всіх підпроектів, які фінансуються з використанням коштів ЄБРР.
7. Якщо ЄБРР надає фінансування акціонерного капіталу або квазікапіталу фінансового посередника, вимоги цієї ВВД мають застосовуватись до всього портфелю комерційних підпроектів фінансового посередника, які були розпочаті після того, як ЄБРР став акціонером або інвестором, з дотриманням пункту 16 нижче.
8. Якщо проект фінансового посередника оцінений ЄБРР як такий, що має мінімальні ризики негативних екологічних або соціальних наслідків, або не має таких ризиків, до такого фінансового посередника не буде застосовано жодних спеціальних вимог та не буде вимагатись прийняття процедур управління екологічними та соціальними ризиками.

Вимоги

Процедури проведення попереднього екологічного та соціального дослідження та моніторингу

9. Фінансовий посередник зобов'язаний прийняти та впровадити процедури проведення попереднього екологічного та соціального дослідження та моніторингу (далі - "Процедури"), пропорційні до рівня екологічних та соціальних ризиків, пов'язаних з його діяльністю та типом спільного проекту з ЄБРР. Ці Процедури мають бути узгоджені з ЄБРР.
10. Якщо фінансовий посередник може продемонструвати, що він вже має набір процедур управління екологічними та соціальними ризиками, ЄБРР перевірить відповідність вимогам цієї ВВД змісту таких процедур та спроможність фінансового посередника їх впроваджувати.
11. Фінансовий посередник повинен розробити Процедури таким чином, щоб забезпечити виконання вимог пунктів 13-16 нижче. Процедури також мають включати механізми оцінки та моніторингу ризиків, якщо це доцільно, включаючи:
  - розподіл запропонованих підпроектів за типами ризиків
  - проведення попереднього дослідження щодо клієнтів та підпроектів, пропорційного за обсягом до визначених ризиків
  - планування підпроектів таким чином, щоб вони відповідали вимогам національного законодавства щодо охорони навколишнього середовища, здоров'я, безпеки, праці та консультацій з громадськістю, включаючи, за потреби, вимоги до клієнтів щодо впровадження планів коригувальних заходів
  - та моніторинг підпроектів для забезпечення дотримання вимог національного законодавства щодо охорони навколишнього середовища, здоров'я, безпеки, праці та консультацій з громадськістю, включаючи, за потреби, моніторинг планів коригувальних заходів.
12. З метою надання допомоги фінансовим посередникам у практичному впровадженні Процедур, ЄБРР розробив Посібник з управління екологічними та соціальними ризиками, який містить зразки Процедур та настанови для різних типів фінансових посередників та фінансових послуг. Фінансові посередники, які до цього часу не мають подібних процедур, зобов'язані використовувати відповідні частини Посібника щодо відповідних підпроектів.

Вимоги для підпроектів

13. Фінансові посередники мають проводити оцінку всіх підпроектів, щоб пересвідчитись, що вони не входять до Переліку видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних та соціальних міркувань, який міститься у Додатку 1 до цієї ВВД. Підпроекти, які включають види діяльності, що входять до цього переліку, не підлягають підтримці фінансовим посередником, та заяви, які стосуються таких видів діяльності, мають бути відхилені.
14. Додаток 2 до цієї ВВД включає низку видів діяльності, які мають особливо значні соціальні та екологічні ризики. Якщо підпроект стосується видів діяльності, включених до Додатку 2 цієї ВВД, фінансовий посередник повинен надати цей підпроект до Банку, та забезпечити оцінку цього підпроекту щодо дотримання відповідних Вимог ЄБРР до результатів діяльності (ВВД). ЄБРР категорично рекомендує фінансовим посередникам ретельно вивчити підпроекти зі значними соціальними і екологічними ризиками на ранньому етапі процесу попереднього дослідження. ЄБРР буде допомагати фінансовим посередникам в оцінці таких підпроектів. Спеціалісти ЄБРР з екологічних/соціальних питань розглянуть інформацію попереднього дослідження, зібрану фінансовим посередником, визначать, яка додаткова інформація потрібна, нададуть допомогу у визначенні необхідних коригувальних заходів та, якщо необхідно, визначать умови, за яких можуть впроваджуватись підпроекти цієї категорії.
15. Фінансові посередники будуть вимагати від всіх клієнтів дотримання національного законодавства та стандартів щодо (i) охорони навколишнього середовища, (ii) консультацій з громадськістю та (iii) праці, включаючи, проте не обмежуючись тільки цим, охорону здоров'я та безпеку на робочому місці, дитячу працю, примусову працю; відсутність дискримінації щодо працевлаштування та свободу асоціацій та колективних переговорів.
16. Якщо фінансові посередники надають проектне фінансування⁸⁶ в рамках кредитної лінії ЄБРР з кошторисом капітальних витрат проекту на рівні 10 млн. дол. США або більше, або підпроекти передбачають (i) нове будівництво або (ii) розширення чи модернізацію існуючого об'єкта, у випадку коли зміни розміру або обсягу діяльності можуть призвести до значних додаткових екологічних або соціальних наслідків, вимагається виконання вимог ЄБРР ВВД 1-8 та 10.

---

⁸⁶ Проектне фінансування - це "метод фінансування, в рамках якого кредитор розглядає в основному доходи, які генеруються самим проектом, як джерело погашення і як забезпечення кредитного ризику. Такий тип фінансування звичайно використовується для великих, складних та дорогих об'єктів, які можуть включати, наприклад, електростанції, хімічні заводи, шахти, транспортну інфраструктуру, екологічну та телекомунікаційну інфраструктуру. Проектне фінансування може мати форму фінансування нового капітального будівництва або рефінансування існуючого об'єкта, з модернізацією або без неї. В рамках таких операцій кредитор отримує кошти виключно або майже виключно з доходів, які генеруються за контрактами на продаж продукції об'єкту, наприклад, електроенергії, яка виробляється електростанцією. Позичальником зазвичай є спеціальна проектна компанія, якій не дозволяється здійснювати жодні інші функції крім будівництва, володіння та експлуатації об'єкту. Наслідком цього є залежність погашення кредиту в основному від грошового потоку проекту та заставної вартості активів проекту". Джерело: Базельський комітет з питань банківського нагляду, Міжнародна конвергенція щодо вимірювання та вимог до капіталу ("Базель II"), листопад 2005 р. <http://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf>.

17. ЄБРР може встановлювати додаткові або інші екологічні та соціальні вимоги, в залежності від типу фінансового посередника та його портфелю в країні діяльності⁸⁷.

Організаційні можливості фінансового посередника

18. Фінансовий посередник повинен дотримуватись політики у галузі людських ресурсів, системи управління та практик у відповідності до Вимоги ЄБРР до ведення діяльності 2 «Праця та умови праці».
19. Фінансовий посередник має призначити представника керівництва, який буде зобов'язаний відповідати за всі екологічні та соціальні питання, включаючи впровадження Процедур.
20. Залежно від розміру фінансового посередника та обсягу його діяльності, фінансовий посередник має також (i) призначити одного або більшу кількість працівників для нагляду за постійним застосуванням Процедур та надання підтримки у їх впровадженні; (ii) забезпечити наявність відповідних технічних спеціалістів для оцінки операцій, які мають потенційно високі екологічні або соціальні ризики, або як співробітників фінансового посередника, або у якості залучених експертів.
21. Фінансовий посередник зобов'язаний забезпечити чітке інформування всіх відповідних працівників про Процедури та вимоги, представлені у пунктах 9 - 20, та провести навчання для забезпечення наявності у працівників необхідних знань та навичок та підтримки для впровадження Процедур та вимог.

Звітність для ЄБРР

22. Фінансовий посередник зобов'язаний надавати ЄБРР періодичні (зазвичай щорічні) звіти про впровадження Процедур та екологічні і соціальні показники свого інвестиційного/кредитного портфелю. Стандартні форми звітності містяться у Посібнику з управління екологічними та соціальними ризиками.

Участь зацікавлених сторін

23. Фінансовий посередник має створити та підтримувати систему зовнішніх комунікацій з екологічних та соціальних питань, наприклад, призначити контактну особу для відповіді на запити та питання громадськості щодо екологічних та соціальних питань. Фінансовий посередник повинен вчасно відповідати на такі запити і питання.

Краща практика

24. ЄБРР рекомендує всім своїм фінансовим посередникам дотримуватись кращої практики у галузі управління сталим розвитком у своїй діяльності щодо кредитування та інвестицій, незалежно від того, чи були вони фінансовані ЄБРР. Зокрема, фінансовим посередникам рекомендується:

---

⁸⁷ Наприклад, якщо країна не ратифікувала всі ключові Конвенції МОП [Конвенції МОП 29 та 105 (примусова та невільна праця), 87 (свобода асоціацій), 98 (право на колективні переговори), 100 та 111 (дискримінація), 138 (мінімальний вік) 182 (найгірші форми дитячої праці)] та не включила їх до національного законодавства.

- періодично повідомляти зовнішні зацікавлені сторони про врахування та вирішення екологічних та соціальних питань в своїй діяльності. Це може здійснюватись, наприклад, шляхом включення до Річного звіту або іншого публічного документу фінансового посередника розділу, у якому має бути підсумоване дотримання вимог, окреслених у цій ВВД
- працювати в напрямку застосування кращої практики в управлінні охороною довкілля у внутрішній діяльності (включаючи ефективність використання енергії та ресурсів, зменшення обсягів відходів та їхню переробку)
- перенести застосування Процедур та Посібника з управління екологічними та соціальними ризиками до всіх видів діяльності, включаючи ті, яких ця ВВД не стосується.
- визначати, якщо це доцільно, можливості для розробки фінансових продуктів, які мають значні екологічні та/або соціальні вигоди (наприклад, фінансування інвестицій в енергоефективність, відновлювані джерела енергії або проекти, які сприяють збереженню або відродженню біорізноманітності, продукти, спрямовані на жінок-підприємців, доступ до кредитів для мікропідприємців).

Посібника з управління екологічними та соціальними ризиками ЄБРР містить більш детальну інформацію щодо кращих практик. Фінансові посередники мають також розглянути можливість приєднання до відповідних існуючих міжнародних ініціатив, які сприяють поширенню кращої практики у фінансовому секторі, наприклад, Екваторіальні принципи, Фінансова ініціатива Програми з навколишнього середовища ООН та Принципи відповідальних інвестицій⁸⁸.

ВВД 9 Додаток 1:

Перелік видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних та соціальних міркувань

ЄБРР свідомо не буде фінансувати, прямо або опосередковано, проекти, які мають стосунок до наступного:

- а) виробництво будь-якої продукції, або торгівля будь-якою продукцією, яка вважається незаконною згідно законодавства країни, у якій здійснюється проект, або діяльність, яка вважається незаконною згідно законодавства або нормативних документів країни, у якій здійснюється проект (тобто національного законодавства), або міжнародних конвенцій та договорів, або підлягає поступовому припиненню або забороні на міжнародному рівні, наприклад:
  - (i) Виробництво продукції, або торгівля продукцією, яка містить ПХБ⁸⁹
  - (ii) Виробництво медичних препаратів, пестицидів/гербіцидів та інших небезпечних речовин, використання/виробництво яких підлягає поступовому припиненню або забороні на міжнародному рівні⁹⁰

⁸⁸ www.equator-principles.com; www.unepfi.org; www.unpri.org.

⁸⁹ ПХБ: поліхлоровані біфеноли — група високотоксичних хімічних речовин. ПХБ можуть міститись у маслonaповнених електричних трансформаторах, трансформаторах та розподільчих пристроях, вироблених у 1950-1985 роках.

⁹⁰ Базовими документами є Нормативний документ ЄС (ЕЕС) №2455/92 щодо експорту та імпорту певних небезпечних хімічних речовин, зі змінами; Консолідований перелік ООН продуктів, споживання та/або продаж яких бути заборонені, припинені, суворо обмежені або не схвалені урядами; Конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів

- (iii) Виробництво речовин, що зменшують озоновий шар, або торгівля такими речовинами, використання/виробництво яких підлягає поступовому припиненню на міжнародному рівні⁹¹
- (iv) торгівля дикими тваринами та рослинами або виробництво продукції з диких тварин та рослин, або торгівля такою продукцією, яка увійшла в перелік Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення⁹²
- (v) транскордонне переміщення відходів, заборонене згідно міжнародного законодавства⁹³
- b) Виробництво використання або торгівля незв'язаними азбестовими волокнами або продуктами, що містять азбест⁹⁴
- c) Види діяльності, заборонені законодавством країни, у якій здійснюється проект, або міжнародними конвенціями, які стосуються захисту ресурсів біорізноманітності або культурної спадщини⁹⁵
- d) Дрифтерне риболовство у морському середовищі з використанням сіток, довжина яких перевищує 2,5 км
- e) Транспортування нафти або інших небезпечних речовин у танкерах, які не відповідають вимогам Міжнародної морської організації⁹⁶
- f) Торгівля товарами без наявності відповідних експортних або імпорتنих ліцензій або інших свідоцтв щодо надання дозволу на транзит від відповідних країн експорту, імпорту, та, якщо це стосується відповідної ситуації, транзиту.

у міжнародній торгівлі (Роттердамська конвенція); Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі; Класифікація пестицидів ВОЗ за шкідливістю.

⁹¹ Речовини, які зменшують озоновий шар: хімічні речовини, які взаємодіють з стратосферним озоном, та зменшують його кількість, що призводить до появи широко відомих "озонових дір". У Монреальському протоколі перелічені речовини, які зменшують озоновий шар, а також цільові показники та дати зменшення їхнього використання. Перелік хімічних речовин, які регулюються Монреальським протоколом, який включає аерозолі, хладагенти, піноутворюючі речовини, розчинники та речовини, що використовуються для пожежогасіння, а також дані про країни, що підписали цей протокол та цільові дати поступового припинення використання цих речовин, може бути отриманий у ЄБРР.

⁹² Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES) Переліки видів, які захищаються згідно цієї конвенції, наведені за адресою www.cites.org/eng/app/index.shtml.

⁹³ Базовими документами є наступні: Нормативний документ ЄС (ЄС) №1013/2006 від 14 червня 2006 р. про транспортування відходів; Рішення С(2001)107/Final Ради ОЕСР щодо перегляду Рішення С(92)39/Final про контроль транскордонного переміщення відходів, призначених для вторинної переробки; Базельська конвенція від 22 березня 1989 р. про контроль транскордонного переміщення шкідливих відходів та їхню утилізацію

⁹⁴ Це не стосується купівлі та використання цементних листів, що містять зв'язаний азбест, з вмістом зв'язаного азбесту <20%.

⁹⁵ Відповідні міжнародні конвенції включають, зокрема, наступні: Конвенцію про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція); Конвенція про водно-болотні угіддя, які мають міжнародне значення, зокрема, у якості життєвого середовища водоплавних птахів (Рамсарська конвенція); Конвенція про збереження європейської дикої флори та фауни та природних середовищ життєдіяльності (Бернська конвенція); Конвенція про світову спадщину; Конвенція про біорізноманітність.

⁹⁶ Це включає: танкери, які не мають всіх відповідних сертифікатів MARPOL SOLAS (включаючи, зокрема, дотримання Міжнародного кодексу промислової безпеки), танкери, внесені до списку заборонених Європейським Союзом або заборонені згідно Паризького меморандуму про взаєморозуміння щодо державного контролю портів (Паризький меморандум) та танкери, які підлягають поступовому припиненню експлуатації згідно документу MARPOL №13G. Не має використовуватись жоден однокорпусний танкер, вік якого перевищує 25 років.

ВВД 9 Додаток 2:

Перелік видів діяльності, які є вразливими з екологічної або соціальної точки зору, щодо фінансування яких фінансові посередники мають повідомляти ЄБРР

Курсивом зазначені основні Вимоги до результатів діяльності, яким мають відповідати запропоновані проекти.

- a) Види діяльності, які включають вимушене переселення - *Вимога ЄБРР до ведення діяльності 5*
- b) Види діяльності на територіях, які мають особливий статус або охороняються згідно національного законодавства або міжнародних конвенцій, або у районах, що прилягають до таких територій або знаходяться вище за течією від них, у місцевостях, які становлять науковий інтерес, у ареалах рідкісних/зникаючих видів, місцях вилову риби, які мають економічне значення та у одвічних /старих лісах, які мають природоохоронну цінність - *Вимога ЄБРР до ведення діяльності 6*
- c) Види діяльності, на територіях, де проживає корінне населення та/або вразливі групи населення, або у районах, що прилягають до таких територій або знаходяться вище за течією від них, включаючи землі та водойми, які використовуються для натурального господарства, наприклад, випасу худоби, мисливства або рибальства - *Вимога ЄБРР до ведення діяльності 7*
- d) Види діяльності, які можуть негативно впливати на об'єкти, які мають культурне або археологічне значення - *Вимога ЄБРР до ведення діяльності 8*
- e) Види діяльності в рамках циклу виробництва ядерного палива (видобування урану, виробництво, збагачення, зберігання або транспортування ядерного палива)⁹⁷
- f) Виробництво електроенергії з використанням ядерного палива (за винятком експорту та імпорту електроенергії)⁹⁸
- g) Види діяльності, які включають попадання ГМО у природне середовище - *Вимога ЄБРР до ведення діяльності 6*
- h) Будівництво каскадів малих ГЕС – *Критерії ЄБРР для проектів малої гідроенергетики*

Вимога ЄБРР до ведення діяльності 10:

Розкриття інформації та участь зацікавлених сторін

Вступ

1. ЄБРР вважає залучення зацікавлених сторін важливою частиною кращої практики ведення підприємницької діяльності, проявом корпоративного громадянства та шляхом до підвищення якості проектів. Зокрема, ефективна участь громадськості має

⁹⁷ У відповідності до Енергетичної політики ЄБРР, Банк може використовувати своє фінансування (прямо або опосередковано через фінансових посередників) у зв'язку з покращенням ядерної безпеки, або для безпечного поводження з радіоактивними відходами та відпрацьованим ядерним паливом, а також для виведення з експлуатації, без прямого зв'язку з закриттям реакторів з високим ризиком виникнення проблем в експлуатації. Таким чином, будь-які інші види діяльності в рамках циклу виробництва ядерного палива не включаються до переліку видів діяльності, які можуть фінансуватись через фінансових посередників.

⁹⁸ У відповідності до Енергетичної політики ЄБРР, Банк може використовувати своє фінансування (прямо або опосередковано через фінансових посередників) у зв'язку з покращенням ядерної безпеки, або для безпечного поводження з радіоактивними відходами та відпрацьованим ядерним паливом, а також для виведення з експлуатації, без прямого зв'язку з закриттям реакторів з високим ризиком виникнення проблем в експлуатації. Таким чином, будь-які інші види діяльності щодо виробництва електроенергії з використанням ядерного палива не включаються до переліку видів діяльності, які можуть фінансуватись через фінансових посередників..

ключове значення для успішного управління соціальними та екологічними впливами, та отримання більших вигод для громади.

2. Зокрема, щодо екологічних питань Банк підтримує підхід Орхуської конвенції Європейської економічної комісії ООН, яка визначає довкілля як суспільне благо. Конвенція підтверджує право громадськості на поінформованість про стан довкілля та про викиди та скиди; право на змістовні консультації щодо запропонованих проєктів або програм, які можуть вплинути на довкілля, та право подання скарг, якщо громадськість вважає, що вплив на довкілля не був врахований належним чином.
3. Участь зацікавлених сторін є постійним процесом, який передбачає (i) розкриття клієнтом належної інформації з метою створення можливостей для проведення змістовних консультацій з зацікавленими сторонами, (ii) проведення змістовних консультацій зі сторонами, які потенційно можуть зазнати впливу проєкту, та (iii) процедура або політика, в рамках якої люди можуть висловити думки або подати скарги. Цей процес має розпочатись на початковій стадії розробки проєкту та продовжуватись протягом всього життєвого циклу проєкту.

Цілі

4. Ця Вимога до ведення діяльності (“ВВД”) окреслює системний підхід до участі зацікавлених сторін, що має сприяти клієнтам у побудові та підтриманні конструктивних взаємин з їхніми зацікавленими сторонами, зокрема, з місцевими спільнотами, на які впливає проєкт. Процес участі зацікавлених сторін є суттєвою складовою оцінки, управління та моніторингу управління екологічними та соціальними впливами, пов'язаними з інвестиціями клієнта. Таким чином, ця Вимога до ведення діяльності має розглядатись паралельно з ВВД 1.

ВВД 1 та ВВД 10 мають наступні конкретні цілі:

Екологічна та соціальна оцінка та управління розв'язанням соціальних та екологічних проблем (ВВД 1)	Розкриття інформації та участь зацікавлених сторін (ВВД 10)
<ul style="list-style-type: none"> • Визначити та оцінити екологічні та соціальні наслідки та питання, як негативні, так і сприятливі, пов'язані з проєктом. • Вжити заходи для уникнення, або якщо уникнення неможливе, мінімізації, зменшення або балансування / компенсації негативних наслідків для працівників, спільнот, які зазнають впливу, та навколишнього середовища. • Визначити та, якщо можливо, використати можливості для покращення екологічних та соціальних показників діяльності. • Сприяти покращенню екологічних та соціальних показників діяльності шляхом постійного моніторингу та оцінки діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> • Визначити людей та спільноти, на які впливає або може впливати проєкт, а також інші зацікавлені сторони. • Забезпечити, щоб такі зацікавлені сторони були належним чином залучені у процеси розв'язання екологічних та соціальних проблем, які потенційно можуть вплинути на них шляхом розкриття інформації та змістовних консультацій. • Підтримувати конструктивні стосунки з зацікавленими сторонами на постійній основі через змістовне залучення зацікавлених сторін протягом періоду дії проєкту.

Обсяг застосування⁹⁹

5. Банк має погодити з клієнтом, яким чином будуть враховуватись відповідні вимоги цієї ВВД у якості частини загальної екологічної та соціальної оцінки, Плану екологічних та соціальних заходів (ПЕСЗ) клієнта та/або системи управління соціальними та екологічними впливами клієнта (окреслених у ВВД 1).

Вимоги

6. Участь зацікавлених сторін має бути вільною від маніпуляцій, втручання, примусу та залякування, та здійснюватись на основі вчасної, актуальної, зрозумілої та доступної інформації, у прийнятному з культурологічної точки зору форматі.
7. Природа та частота участі зацікавлених сторін має залежати від характеристик конкретного проекту, ризиків та негативних наслідків для спільнот, вразливості галузі та середовища та рівня зацікавленості громадськості. Для адаптації такої участі до конкретних потреб клієнта та проекту, важливо, щоб всі клієнти, які хочуть отримати фінансування від СБРР, здійснили кроки, окреслені у пунктах 8 - 10 нижче, на ранніх етапах процесу екологічної та соціальної оцінки. В рамках свого власного попереднього дослідження Банк оцінить рівень розкриття інформації та консультацій, проведених клієнтом, з точки зору дотримання вимог цієї ВВД. Виходячи з такого оцінювання Банк може висунути вимогу стосовно вжиття додаткових заходів. Завжди мають виконуватись вимоги національного законодавства щодо інформування громадськості та консультацій з громадськістю, включаючи законодавство, яке реалізує зобов'язання країни ведення діяльності згідно міжнародного законодавства¹⁰⁰.

Участь у процесі підготовки проекту

Визначення та аналіз зацікавлених сторін

8. Першим етапом успішного залучення зацікавлених сторін для клієнта є визначення осіб або груп, (i) на яких впливає проект (прямо або опосередковано) (“сторони, на які впливає проект”), або (ii) які можуть мати зацікавленість у проекті (“інші зацікавлені сторони”). Ресурси для інформування громадськості та консультацій з громадськістю мають зосереджуватись у першу чергу на сторонах, які зазнають впливу проекту.
9. У процесі визначення зацікавлених сторін клієнт повинен визначити окремих осіб або групи осіб, на яких проект може впливати іншим чином або непропорційно порівняно з іншими особами або групами внаслідок їхнього несприятливого або вразливого становища. Клієнт повинен також визначити, яким чином зацікавлені сторони можуть зазнавати впливу, з'ясувати масштаб та обсяг потенційних (реальних або таких, що видаються можливими) наслідків. Якщо наслідки видаються можливими, може виникнути потреба у проведенні додаткових комунікаційних заходів для надання інформації та підтвердження очікуваного згідно оцінок рівня наслідків. Визначення зацікавлених сторін повинне мати належний рівень деталізації та включати належний аналіз, щоб дати можливість Банку визначити адекватний

---

⁹⁹ На додаток до цього, особливі положення щодо готовності до надзвичайних ситуацій та реагування наведені у ВВД 4.

¹⁰⁰ Наприклад, Орхуська конвенція та Конвенція Еспо.

рівень комунікацій для проекту, який розглядається. Працівники завжди вважаються зацікавленими сторонами.

10. У випадку проектів Категорії А клієнт повинен залучити зацікавлених сторін до процесу визначення обсягу необхідних подальших досліджень, щоб забезпечити визначення всіх ключових питань, які мають бути вивчені в рамках процесу оцінки екологічного та соціального впливу. Процес визначення обсягу досліджень також сприятиме розробці Плану участі в проекті зацікавлених сторін. В рамках процесу визначення обсягу досліджень зацікавлені сторони повинні мати можливість надати коментарі та рекомендації щодо проекту Плану участі зацікавлених сторін та інших документів, які готуються у процесі визначення обсягу досліджень.

План участі зацікавлених сторін

11. Клієнт повинен проінформувати ЄБРР, яким чином буде відбуватись комунікація з визначеними зацікавленими сторонами у процесі підготовки та впровадження проекту, включаючи тип планованої процедури подання скарг (див. пункти 24-26 нижче). Для сторін, на які впливає проект, та для інших зацікавлених сторін може бути доцільним передбачити різні рівні участі та консультацій. Клієнт повинен розробити окремі процедури комунікацій для працівників та представників спільнот, на які впливає проект; процедури для працівників щодо умов роботи, включаючи питання охорони здоров'я та безпеки на робочому місці, та стосунків на робочому місці мають відповідати, як мінімум, вимогам ВВД 2. Якщо групи зацікавлених сторін визначені як такі, що перебувають у несприятливому становищі або вразливі, можуть бути потрібні спеціальні підходи та збільшення обсягу ресурсів для комунікацій з такими зацікавленими сторонами для досягнення повного розуміння ними проблем, які можуть мати на них вплив. Клієнти також мають повідомити ЄБРР будь-яку надану інформацію або розповісти про консультації, проведені до звернення до ЄБРР щодо фінансування.

Розкриття інформації

12. Розкриття відповідної інформації щодо проекту допомагає зацікавленим сторонам зрозуміти ризики, наслідки та можливості проекту. Якщо спільноти можуть зазнати впливу негативних екологічних або соціальних наслідків проекту, клієнт повинен надати їм наступну інформацію (далі - "Інформація"):
  - запропоновані характеристики та масштаб проекту
  - тривалість запропонованих видів діяльності проекту
  - будь-які ризики та потенційні наслідки щодо довкілля, здоров'я та безпеки працівників, здоров'я та безпеки громадян та інші соціальні наслідки для спільнот, запропоновані плани запобігання та подолання
  - запланований процес консультацій, якщо вони передбачаються, та можливості і способи участі громадськості
  - та час/місце проведення запланованих публічних зборів та процедури повідомлення про такі збори, підсумки рішень зборів та повідомлення про них.
13. Інформація має повідомлятися місцевою мовою (місцевими мовами), зрозумілим та прийнятним з культурологічної точки зору чином, з врахуванням будь-яких вразливих людей (наприклад, етнічні групи або переселених осіб). Для проектів, які мають потенційно значні негативні соціальні або екологічні наслідки, розкриття інформації має відбутися на ранньому етапі процесу екологічної та соціальної оцінки.
14. Якщо План екологічних та соціальних заходів ("ПЕСЗ") був узгоджений, клієнт повинен надати ПЕСЗ для Проекту Категорії А всім сторонам, на які впливає проект.

Змістовні консультації

15. Потреби у консультаціях з будь-яких специфічних питань та характеристики таких консультацій мають бути узгоджені з ЄБРР на основі визначення та аналізу зацікавлених сторін та детального опису проекту, та в залежності від характеристик та природи і масштабу існуючих та потенційних негативних наслідків для працівників та спільнот, на які впливає проект. Якщо для працівників та/або спільнот, на які впливає проект, існують або можуть існувати значні ризики або негативні наслідки проекту, клієнт повинен провести процес змістовних консультацій таким чином, щоб надати зацікавленим сторонам можливості висловити їхню думку щодо ризиків та наслідків проекту та коригуючих заходів для зменшення ризиків, уникнення або подолання наслідків, та щоб клієнт міг надати відповіді на питання та зауваження.

Значущі консультації:

- мають проводитись на основі розкриття відповідної та адекватної інформації, включаючи, там де це доцільно та актуально, проекти документів та планів, до прийняття рішення, в той час коли можливі різні варіанти рішень
- мають починатись на ранньому етапі процесу екологічної та соціальної оцінки
- мають зосереджуватись на соціальних та екологічних ризиках та негативних наслідках, та запропонованих заходах для їхнього врахування, уникнення та подолання
- та мають проводитись на постійній основі, враховуючи те, що характер проблем, наслідків та можливостей може змінюватись.

16. Процес консультацій має проводитись таким чином, щоб включати всі відповідні сторони та бути прийнятним з точки зору культурологічних факторів. Клієнт повинен адаптувати свій процес консультацій до бажаних мов сторін, на які впливає проект, їхнього процесу прийняття рішень, та потреб будь-яких груп, що перебувають у несприятливому становищі або вразливі. Консультації мають також включати, на додаток до сторін, на які впливає проект, будь-які групи або окремих осіб, які були визначені як інші зацікавлені сторони. Процес консультацій має документуватись як частина зобов'язань клієнта перед суспільством. Клієнт повинен вчасно інформувати всіх, хто брав участь у процесі консультацій з громадськістю про остаточне рішення щодо проекту, пов'язані з ними екологічні та соціальні заходи для уникнення або подолання наслідків та будь-які вигоди проекту для місцевих спільнот, разом з причинами та міркуваннями, на яких базується це рішення, та наявні механізми та процедури подання та розгляду скарг.

Розголошення інформації та консультації для проектів Категорії А

17. Проекти, віднесені до Категорії А, можуть призвести до потенційно значних та різноманітних майбутніх екологічних та/або соціальних наслідків, які не можуть бути прямо визначені або оцінені та попереджені, і, таким чином, вимагають формалізованого та спільного процесу оцінки. Вимоги щодо розголошення інформації та консультацій стосуються всіх етапів цього процесу. Клієнти мають забезпечити проведення конструктивного діалогу зі сторонами, на які впливає проект, та сприяти їхній поінформованій участі у процесі прийняття рішень, у відповідності

18. У випадках проектів, для яких здійснюється ОВНС/ОСВ, клієнти мають забезпечити проведення розкриття інформації та консультацій у відповідності до пунктів 12-17. Надана інформація має включати повний звіт про ОВНС/ОСВ у відповідності до вимог Банку.¹⁰¹ На додаток до цього, процес консультацій має відповідати вимогам ЄБРР щодо часу розголошення інформації, наведеним у пункті 3.4.1 Політики Банку щодо інформування громадськості, а також всім відповідним вимогам національного законодавства щодо ОВНС та інших відповідних законів. ОВНС/ОСВ мають бути доступні громадськості протягом всього життєвого циклу проекту, проте час від часу до них може вноситись додаткова інформація.
19. У випадках проектів, які включають вимушене переселення, впливають на корінне населення або культурну спадщину, клієнт повинен також застосовувати особливі вимоги ВВД 5, ВВД 7 та ВВД 8.
20. Якщо місцеві спільноти зазнають або ймовірно можуть зазнати значного та постійного негативного впливу проекту, проте не мають від нього пропорційних до такого впливу вигод, клієнт повинен провести змістовні консультації зі спільнотами, на які впливає проект, з метою дослідження можливостей щодо програм розвитку, які були б корисними для цих спільнот.

Комунікація протягом періоду впровадження проекту та зовнішня звітність

21. Протягом життєвого циклу проекту, клієнт повинен постійно надавати інформацію визначеним зацікавленим сторонам, обсяг якої має відповідати характеру проекту та пов'язаним з ним екологічним та соціальним наслідкам, та рівню зацікавленості громадськості. Такі постійні комунікації мають базуватись на каналах комунікацій та участі, які були створені протягом процесу попереднього дослідження. Зокрема, клієнти мають використовувати відповідні практики залучення громадськості для розкриття інформації та отримання коментарів чи думок щодо ефективності впровадження коригуючих заходів, передбачених ПЕСЗ, а також по питаннях щодо проекту, які викликають занепокоєність та зацікавленість спільнот. Може виникнути потреба у розкритті додаткової інформації на ключових етапах проектного циклу, наприклад, до початку будівництва або до початку діяльності.
22. Якщо спільноти, на які впливає проект, були визначені під час підготовки проекту, клієнт повинен періодично надавати їм звіти про результати впровадження ПЕСЗ, щодо питань, які стосуються постійних ризиків або наслідків для них, та щодо будь-яких проблем, виявлених в рамках процесу консультацій або механізму подання скарг, які викликають занепокоєння для цих спільнот. Ці звіти мають подаватись у форматі, зрозумілому для спільнот, на які впливає проект, і їхня частота має бути сумірна зі ступенем занепокоєння спільнот, на які впливає проект, проте не рідше ніж

---

¹⁰¹ Форма ОВНС/ОСВ, яка відповідає Директиві ЄС щодо ОВНС, може бути отримана від ЄБРР.

раз на рік. Якщо до проекту були внесені значні зміни, які призводять до додаткових негативних наслідків або проблем, що викликають занепокоєння спільнот, клієнт повинен проінформувати їх, яким чином ці наслідки та проблеми враховуються у скоригованому ПЕСЗ. Якщо ці додаткові негативні наслідки для спільнот є значними та різноманітними, Банк може, для кожного конкретного випадку, вимагати проведення додаткових консультацій у відповідності до пунктів 15 - 20. Бажано, щоб клієнт також розміщував цю інформацію на своєму веб-сайті для інших зацікавлених сторін.

23. На додаток до цього, клієнту рекомендовано регулярно публікувати звіти для зовнішніх зацікавлених сторін, присвячені екологічним та соціальним показникам проекту, наприклад шляхом включення цієї інформації до Річного звіту або іншого публічного документу, у якості окремої публікації або на його веб-сайті.

Механізм подання скарг

24. Клієнт має знати про занепокоєння з боку зацікавлених сторін щодо проекту та вчасно реагувати на них. Для цього клієнт зобов'язаний створити механізм подання скарг або процедуру для розгляду і сприяння вирішенню проблем, питань та скарг зацікавлених сторін щодо екологічних та соціальних показників діяльності клієнта. Механізм подання скарг має бути пропорційний до ризиків та потенційних негативних наслідків проекту.
25. Механізм подання скарг або відповідні процедури повинні забезпечувати швидке та ефективно реагування на скарги, з використанням прозорих та зрозумілих процедур, які мають бути прийнятними з культурологічної точки зору та зрозумілими для всіх сегментів спільнот, на які впливає проект, безкоштовні та безкарні для тих, хто подає скарги. Такий механізм або процедури не повинні перешкоджати доступу до судових або адміністративних засобів юридичного захисту. Для проектів, до яких мають застосовуватись ВВД 5 або ВВД 7, клієнт повинен забезпечити наявність незалежного та об'єктивного механізму апеляцій. У процесі участі громадськості клієнт зобов'язаний проінформувати спільноти, на які впливає проект, про процедури подання скарг, регулярно повідомляти громадськість про їх впровадження, зберігаючи конфіденційність даних про окремих осіб.
26. Механізми подання скарг для працівників мають функціонувати окремо від механізмів подання скарг для громадськості, та повинні відповідати ВВД 2.

Корпоративне фінансування

27. Клієнти, що здійснюють діяльність на декількох майданчиках та бажають отримати загальне корпоративне фінансування, фінансування обігового капіталу або частку в акціонерному капіталі, мають прийняти та впровадити корпоративну програму інформування зацікавлених сторін та комунікації, включаючи механізм подання скарг у відповідності до пунктів 22 та 25 вище. Така програма залучення зацікавлених сторін має бути пропорційною до характеристик діяльності компанії та пов'язаною з екологічними та соціальними наслідками проекту, та рівнем зацікавленості громадськості. Така програма має вчасно впроваджуватись на окремих об'єктах. Вона має передбачати відповідні процедури та ресурси для забезпечення адекватної участі зацікавлених сторін на рівні об'єктів, та отримання інформації щодо відповідних екологічних та соціальних показників об'єкта зацікавленими сторонами, які знаходяться поблизу цих об'єктів. Як мінімум щорічно, клієнти повинні

